

**SERGİLEDİKLERİ DEMOKRATİK TUTUM VE DAVRANIŞLAR  
AÇISINDAN İLKÖĞRETİM OKULU YÖNETİCİLERİNİN  
DEĞERLENDİRİLMESİ  
(Malatya İli Örneği)**

**Aslı Ağıroğlu BAKIR**

**İnönü Üniversitesi  
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav  
Yönetmeliğinin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı İçin Öngördüğü BİLİM UZMANLIĞI  
TEZİ OLARAK Hazırlanmıştır.

**Danışman  
Yrd. Doç. Dr. Mahire ASLAN**

**MALATYA  
Temmuz, 2007**

**Eğitimim konusunda bana hayatım boyunca her türlü  
destegi sağlayan Aileme ve Sevgili Eşim Gökhan'a...**

**İnönü Üniversitesi**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,**

**Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Bilim Dalı (Eğitim Yönetimi ve Denetimi)'nda BİLİM UZMANLIĞI TEZİ olarak kabul edilmiştir.**

**BAŞKAN:** \_\_\_\_\_

**ÜYE :** \_\_\_\_\_

**ÜYE :** \_\_\_\_\_

---

**ONAY**

**Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.**

...../...../ 2007

**Enstitü Müdürü**

## ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlar Açısından İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Değerlendirilmesi (Malatya İli Örneği)” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların, hem metin içinde, hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Aslı Ağiroğlu BAKIR

## ÖNSÖZ

Demokrasi kavramı yüzyıllar boyunca tartışılmış, uygulanmaya çalışıldığı her dönemde hem taraftarlarını ve hem de karşıtlarını oluşturmuş çok önemli bir yönetim şeklidir. Demokrasilerde eğitim, en önemli toplumsal kurumlardan biridir. Aslında demokrasiler, eğitimi, demokratik bir toplum yapısı oluşturmanın ön koşulu olarak görmektedirler. Demokrasi bilincinin aşılmasında okul atmosferinin olduğu kadar, okul yöneticilerinin de rolü büyüktür. Değişen dünya koşullarında, okul yöneticilerinin de kendilerini geliştirmeleri, yeniliklere açık ve uyumlu olmaları, temel bir koşuldur.

Bu araştırma ile ilköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yönetici ve öğretmen görüşlerini saptamak amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın yürütülmesi ve araştırma raporunun hazırlanmasında pek çok kişinin emeği geçmiştir. Emeği geçenleri anmak bana mutluluk verecektir.

Desteğini her an duyumsadığım, çalışmanın her aşamasında beni yüreklendiren, bana rahat bir çalışma ortamı sağlayan sevgili eşim Gökhan BAKIR'a teşekkür ederim.

Araştırmanın yapılması için beni teşvik eden ve araştırmanın her aşamasında bana gereken yardım ve desteği sağlayan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mahire ASLAN'a, sağlamış olduğu destek, ilgi ve her türlü yardımından dolayı en içten teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında yapmış olduğum yüksek lisans öğrenimim boyunca gerek ders gerekse tez aşamasında kendimi geliştirmeme katkıda bulunan Prof. Dr. Battal ASLAN'a, Doç. Dr. Burhanettin DÖNMEZ'e, Yrd. Doç. Dr. Necdet KONAN'a, Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÜSTÜNER'e, Yrd. Doç. Dr. İkrım ÇINAR'a, Yrd. Doç. Dr. Hasan DEMİRTAŞ'a ve Yrd. Doç. Dr. Sevim ÖZTÜRK'e teşekkür ve saygılarımı sunarım. Araştırmanın oluşum sürecinde, değişik biçimlerde katkıda bulunan arkadaşım Arş. Grv. Niyazi ÖZER'e teşekkür ederim.

Anılan tüm katkılarına karşın, araştırmanın sorumluluğu tarafıma aittir.

Malatya, Haziran 2007

Aslı Ağıroğlu BAKIR

## ÖZET

Demokrasi kavramı yüzyıllar boyunca tartışılmış, uygulanmaya çalışıldığı her dönemde hem taraftarlarını hem de karşıtlarını oluşturmuş çok önemli bir yönetim şeklidir. Özgürlük, eşitlik ve laiklik; demokratik bir rejimin sacayağını oluşturan temel niteliklerdir. Bunlar, ülkemizdeki Cumhuriyet'in de vazgeçilmez öğeleridir.

Demokrasilerde eğitim, en önemli toplumsal kurumlardan biridir. Aslında demokrasiler, eğitimi, demokratik bir toplum yapısı oluşturmanın ön koşulu olarak görmektedirler. Çünkü, eğitim aracılığıyla yalnızca bireyler değil, aynı zamanda toplumlar da değişim ve dönüşüm süreçleriyle yeniden şekillenmektedir.

Birey ve toplum yaşamına ve değerlerine önemli etkileri olan demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla birlikte işleterek onu yeni nesillere aktarmak ve benimsetmek görevi, eğitim kurumlarının temel işlevidir. Anılan bu işlev, demokrasi eğitimi ile birlikte demokratik eğitimin de gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu konuda en önemli görev ise şüphesiz öğretmenlere ve okul yöneticilerine düşmektedir.

Bu araştırmanın amacı, yönetici ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak, sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlar açısından ilköğretim okul yöneticilerini değerlendirmektir. Bu noktadan hareketle, yöneticilerin örgütsel davranışlarının okuldaki demokrasi atmosferini nasıl ve ne oranda etkilediği saptanmaya çalışılmıştır.

Tarama modeline dayalı betimsel bir çalışma olan bu araştırmanın evrenini, 2006-2007 Eğitim-Öğretim yılında Malatya ili merkez ilçe sınırları içinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan 75 yönetici ve 2852 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemine ise 35 yönetici ve 354 öğretmen dahil edilmiştir.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçek, gerekli aşama ve süreçlerden geçirilerek araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin ilk bölümünde örnekleme giren resmi ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin cinsiyet, branş, mezun olunan okul, şu anki öğrenim düzeyi, yöneticilikteki / öğretmenlikteki kıdem yılı ve görev yapılan okul tipine ilişkin (bağımsız değişken) kişisel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümünde ise, ilköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışları hangi sıklıkta gösterdiklerini belirlemek üzere oluşturulan ve Likert tipi derecelendirilen 33 soru maddesi bulunmaktadır. Deneklerden,

verilen maddelere katılım derecelerini; (5) Her zaman, (4) Çoğu zaman, (3) Bazen, (2) Nadiren ve (1) Hiçbir zaman seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtmeleri istenmiştir.

Ölçekte yer alan her bir madde için bağımlı ve bağımsız değişkenler açısından frekans dağılımları, aritmetik ortalamaları, toplam ortalama puanları, standart sapmaları ve yüzdeleri belirlenmiştir. Bağımsız değişkenlere ait puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara varılıp varılmadığını anlamak için “T testi” ve “Varyans analizi”, “ANOVA – ONEWAY” uygulanmış, karşılaştırmalarda anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmışsa, bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için LSD ve SCHEFFE testleri uygulanmıştır. Ancak, daha küçük farklılıkların vurgulanması amacıyla araştırmada LSD testlerinin sonuçları esas alınmıştır.

Araştırmadaki alt problemlerin veriliş sırasına göre, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. İlköğretim okulu yöneticileri, okul yönetimine ilişkin tutum ve davranışlarının “Her zaman” ( $\bar{X} = 4.54$ ) demokratik olduğu görüşündedirler.

2. Branşlar açısından ilköğretim okulu yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Branşı sınıf öğretmenliği olan yöneticiler ( $\bar{X} = 4.62$ ), sosyal bilimler branşından olan yöneticilere ( $\bar{X} = 4.23$ ) kıyasla daha demokratik yönetsel davranışlar sergiledikleri görüşündedirler.

3. Mezun olunan öğretim kurumu değişkeni açısından ilköğretim okulu yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Eğitim fakültesi mezunu olan ( $\bar{X} = 4.53$ ) ve olmayan ( $\bar{X} = 4.56$ ) tüm yöneticiler okul yönetiminde “Her zaman” demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini belirtmektedirler.

4. İlköğretim okulu yöneticilerinin görüşleri öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ön Lisans ve Lisans Tamamlama ( $\bar{X} = 4.66$ ); Lisans ( $\bar{X} = 4.42$ ) ve Lisans Üstü ( $\bar{X} = 4.48$ ) öğrenim düzeylerindeki yöneticiler, okulda

sergiledikleri tutum ve davranışları “Her Zaman” demokratik olarak nitelendirmektedirler.

5. Kıdem yılları açısından ilköğretim okulu yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. 1-5 yıl arası ( $\bar{X} = 4.65$ ); 6-10 yıl arası ( $\bar{X} = 4.73$ ); 11-15 yıl arası ( $\bar{X} = 4.43$ ); 16-20 yıl arası ( $\bar{X} = 4.49$ ) ve 21 yıl ve üstü kıdem yılına sahip ( $\bar{X} = 4.55$ ) olan tüm yöneticiler, okulda “Her Zaman” demokratik tutum ve davranışlar gösterdikleri görüşündedirler.

6. Sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yöneticilerin algıları, görev yaptıkları okul tipine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. A tipi ( $\bar{X} = 4.55$ ); B tipi ( $\bar{X} = 4.47$ ) ve C tipi okullarda ( $\bar{X} = 4.87$ ) görev yapan yöneticilerin hepsi, okulda sergiledikleri tutum ve davranışların “Her Zaman” demokratik olduğunu düşünmektedirler.

7. İlköğretim okulu öğretmenleri, yöneticilerin okul yönetiminde gösterdikleri tutum ve davranışların “Çoğu zaman” ( $\bar{X} = 3.76$ ) demokratik olduğu görüşündedirler.

8. İlköğretim okulu yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşleri, öğretmenler cinsiyet değişkenine göre kadın ( $\bar{X} = 3.79$ ) ve erkek ( $\bar{X} = 3.74$ ) olarak ayrıldıklarında anlamlı bir fark göstermemektedir. Her iki cinsiyetteki öğretmenler de, okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışların “Çoğu zaman” demokratik olduğu konusunda fikir belirtmişlerdir.

9. Öğretmen görüşleri branşlara göre incelendiğinde, branşlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Branşı sınıf öğretmenliği olan öğretmenler ( $\bar{X} = 3.87$ ), Matematik - Fen Bilimleri branşından olan öğretmenlere ( $\bar{X} = 3.53$ ) oranla okul yöneticilerinin yönetsel davranışlarını daha demokratik olarak nitelendirmektedirler.

10. Mezun olunan öğretim kurumu değişkeni açısından öğretmen görüşleri incelendiğinde, ortaya anlamlı bir fark çıkmaktadır. Eğitim fakültesi dışındaki yüksekokul ya da fakültelerden mezun olan öğretmenler ( $\bar{X} = 3.88$ ); Eğitim fakültesi mezunu öğretmenlere ( $\bar{X} = 3.66$ ) kıyasla, okul yöneticilerini daha demokratik buldukları yönünde görüş belirtmişlerdir.



**11.** İlköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde göstermiş oldukları tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşleri, öğretmenlerin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ön Lisans ve Lisans Tamamlama ( $\bar{X} = 3.88$ ); Lisans ( $\bar{X} = 3.66$ ) ve Lisans Üstü ( $\bar{X} = 3.66$ ) öğrenim düzeylerindeki tüm öğretmenler, okul yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların “Çoğu zaman” demokratik olduğu görüşündedirler.

**12.** Öğretmenlerin, okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin algıları, öğretmenlikteki kıdem yıllarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. 1-5 yıl arası ( $\bar{X} = 3.71$ ); 6-10 yıl arası ( $\bar{X} = 3.69$ ); 11-15 yıl arası ( $\bar{X} = 3.56$ ); 16-20 yıl arası ( $\bar{X} = 3.98$ ) ve 21 yıl ve üstü kıdem yılına sahip ( $\bar{X} = 3.82$ ) olan tüm öğretmenler, okul yöneticilerinin okulda “Çoğu Zaman” demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini düşünmektedirler.

**13.** Görev yapılan okul tipi değişkeni açısından öğretmen görüşleri incelendiğinde, anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. A tipi ( $\bar{X} = 3.75$ ) ve B tipi ( $\bar{X} = 3.81$ ) ve C tipi ( $\bar{X} = 4.62$ ) okullarda görev yapan öğretmenlerin hepsi, yöneticilerin okulda sergiledikleri tutum ve davranışlarının “Çoğu zaman” demokratik olduğunu düşünmektedirler.

**14.** İlköğretim okul öğretmenleri, yöneticilerin okul yönetiminde sergiledikleri tutum ve davranışları, “Çoğu zaman” ( $\bar{X} = 3.76$ ) demokratik olarak algılamak; ilköğretim okulu yöneticileri okul yönetimine ilişkin demokratik tutum ve davranışları “Her zaman” ( $\bar{X} = 4.55$ ) gösterdikleri görüşündedirler.

## ABSTRACT

The concept of democracy has been discussed throughout centuries and it is a very important way of administration which created both supporters and opponents during every period it was brought into application. Freedom, equality and secularism are the main qualities that constitute a democratic regime's trivets. These are also indispensable elements of Turkish Republic.

Education is one of the most important social institutions in democracies. In fact democracies consider education as a pre-requisite of building a democratic society. Because by means of education, both individuals and societies rebuild themselves with transformation and variation processes.

The basic function of the educational institutions is to keep democracy, which has important effects on both individuals' and societies' life styles and values, running with all institutions and rules and to transfer and adopt it to new generations. This functionality, depends on the realization of democratic education along with democracy education.

The aim of this research is to evaluate primary school directors according to their attitude and behaviors, which are expected to be democratic, based on opinions of directors and teachers. It is tried to be determined, in which ways and in what rates organizational behavior of school directors affects the democratic medium in schools.

The population universe of this descriptive study which is based on survey method, consists of 75 directors and 2852 teachers from primary schools which located within the centre and district municipality borders of the province of Malatya during 2006-2007 school year. Participants are 35 directors and 354 teachers. This numbers indicate that 46.6 % of director population and 12.4 % teacher population are involved in this research.

The data collection scale has been developed by researcher by applying the required stages and processes. The first part of the scale includes, personal details such as gender, branch, school type graduated from, current education level, experience in terms of years in directorship / teaching, and type of school data (all independent variable) of directors and teachers. The second part includes, 5 Point Likert-type item

scale 33 questions which have been used for determining how often primary school directors show democratic attitudes and behaviors in school management. Participants are asked to indicate their perceptions by selecting one of five “(5) Always, (4) Generally, (3) Sometimes, (2) Rarely, and (1) Never” options.

For every item in the scale - frequency variations due to dependent and independent variables - mean values, total average scores, standard deviations and percentages have been calculated. To understand if it is achieved statistically meaningful results within the independent variables T test, variance analyses, one way-ANOVA have been applied and .05 has been taken as meaningfulness level.

If there exist a meaningful difference due to application of one way variance analyses, LSD and SCHEFFE tests, have been applied to determine between which groups the difference exist. But to stress smaller differences, LSD test results have been preferred.

Some findings of the research are as follows:

1. Primary school directors consider their own attitudes and behaviors about school management as “Always” ( $\bar{X} = 4.54$ ) democratic.

2. There exists a meaningful difference about opinions of primary school directors depending on their branches. Classroom teacher directors ( $\bar{X} = 4.62$ ) consider themselves more democratic than social sciences teacher directors ( $\bar{X} = 4.23$ ).

3. There is no meaningful difference in primary school directors’ points of view depending on the type of school graduated. School directors graduated from Faculty of Educational Sciences ( $\bar{X} = 4.53$ ) and the others ( $\bar{X} = 4.56$ ), both evaluates themselves as “Always” democratic.

4. There is also no meaningful difference in primary school directors’ consideration depending on the current level of education Degrees with A.S. (Associate of Science) ( $\bar{X} = 4.66$ ); B.S. (Bachelor of Science) ( $\bar{X} = 4.42$ ) and M.S.(Master of Science) ( $\bar{X} = 4.48$ ), primary school directors all evaluate their attitudes and behaviors in school as “Always” democratic.

5. According to length of service, research results show no considerable effect of service length. 1-5 years of experience ( $\bar{X} = 4.65$ ); 6-10 years of experience ( $\bar{X} = 4.73$ ); 11-15 years of experience ( $\bar{X} = 4.43$ ); 16-20 years of experience ( $\bar{X} = 4.49$ ) and 21 years or more experience ( $\bar{X} = 4.55$ ) groups, all think they are “Always” democratic.

6. Perception of school directors about their democratic attitudes and behaviors shows no meaningful difference due to the type of school they work. Directors working in A type ( $\bar{X} = 4.55$ ), B type ( $\bar{X} = 4.47$ ), and C type ( $\bar{X} = 4.87$ ) schools, all think their attitudes and behaviors are “Always” democratic.

7. Primary school teachers, think that directors attitudes and behaviors in school are “Generally” ( $\bar{X} = 3.76$ ) democratic..

8. Teacher opinions about degree of democracy in primary school directors attitudes and behaviors, does not implies a considerable difference depending on gender. Both female ( $\bar{X} = 3.79$ ) and male ( $\bar{X} = 3.74$ ) teachers think that, primary school directors are “Generally” democratic in their attitudes and behaviors in school.

9. Teacher opinions express a meaningful difference depending on teachers’ branches. Classroom teachers ( $\bar{X} = 3.87$ ) evaluate their primary school directors’ attitudes and behaviors as more democratic than math and natural sciences teachers do ( $\bar{X} = 3.53$ ).

10. Depending on faculty of graduation variable, there is a meaningful difference. The teachers graduated from education faculties ( $\bar{X} = 3.66$ ), find primary school directors less democratic compared to the teachers graduated from different faculties ( $\bar{X} = 3.88$ ).

11. Teacher perceptions on degree of democracy in primary school directors’ attitudes and behaviors, does not show a meaningful difference according to the teachers’ level of education. Teacher degrees with A.S. (Associate of Science) ( $\bar{X} = 3.88$ ), B.S. (Bachelor of Science) ( $\bar{X} = 3.66$ ) and M.S.(Master of Science) ( $\bar{X} = 3.66$ ) all consider primary school directors’ attitudes and behaviors in school as “Generally” democratic.

**12.** Perceptions of teachers on degree of democracy in primary school directors attitudes and behaviors depending on the teachers length of service, does not express a meaningful difference. Teachers with length of service 1-5 years of experience ( $\bar{X} = 3.71$ ), 6-10 years of experience ( $\bar{X} = 3.69$ ), 11-15 years of experience ( $\bar{X} = 3.56$ ), 16-20 years of experience ( $\bar{X} = 3.98$ ), and 21 years or more experience ( $\bar{X} = 3.82$ ), all think that primary school directors are “Generally” democratic.

**13.** Perception of teachers depending on type of school they work, shows no meaningful difference. Teachers working in A type ( $\bar{X} = 3.75$ ), B type ( $\bar{X} = 3.81$ ) and C type ( $\bar{X} = 4.62$ ) schools all think that directors attitudes and behaviors are “Generally” positive.

**14.** Primary school teachers perceive their directors’ attitudes and behaviors in school management as “Generally” democratic ( $\bar{X} = 3.76$ ). However, directors think ( $\bar{X} = 4.55$ ) they “Always” show democratic attitudes and behaviors in school management.

# İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA</u>
İTHAF .....	I
ONAY .....	II
ONUR SÖZÜ.....	III
ÖNSÖZ .....	IV
ÖZET .....	V
ABSTRACT .....	IV
İÇİNDEKİLER .....	XIII
TABLolar LİSTESİ .....	XVII
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	XXI

## BÖLÜM

<b>I. GİRİŞ.....</b>	<b>1</b>
Problem Durumu.....	1
Problem Cümlesi.....	7
Alt Problemler.....	7
Sayıtlar.....	8
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar.....	9
<b>II. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR..</b>	<b>11</b>
<b>A. Demokrasi Olgusuna Genel Bir Bakış.....</b>	<b>11</b>
1. Demokrasinin Gelişim Süreci .....	13
2. Demokrasi ve Toplum.....	21
3. Demokrasi ve Yönetim.....	22

4. Demokrasi ve Eğitim.....	24
5. Eğitim Örgütünde Demokrasi.....	29
6. Okul Yöneticileri ve Demokrasi.....	30
7. Öğretmenler ve Demokrasi.....	33
<b>B. İlgili Araştırmalar.....</b>	<b>35</b>
1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	35
2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	44
<b>III. YÖNTEM.....</b>	<b>47</b>
Araştırmanın Modeli.....	47
Araştırmanın Evreni.....	48
Araştırmanın Örneklemi.....	48
Veri Toplama Yöntemi ve Aracı.....	54
Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	54
Veri Toplama Aracının Uygulanması.....	55
Verilerin Çözümlemesi.....	55
<b>IV. BULGULAR VE YORUM.....</b>	<b>57</b>
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular ve Yorum.....	57
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin, Branşlara Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	59
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin	

Görüşlerinin, Mezun Olunan Öğretim Kurumuna Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	62
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin, Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	63
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin, Kıdem Yıllarına Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	64
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin, Okul Tipine Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	66
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin, Öğretmen Görüşlerine Ait Bulgular ve Yorum.....	68
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Cinsiyete Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	71
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Branşlara Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	72
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Mezun Olunan Öğretim Kurumuna Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	74



İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	76
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Öğretmenlikteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	77
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum.....	79
İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Ait Bulgular ve Yorum.....	80
<b>V. SONUÇ VE ÖNERİLER.....</b>	<b>83</b>
Sonuç.....	83
Öneriler.....	86
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>88</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>100</b>

## TABLULAR

	<u>Sayfa</u>
<b>Tablo 1.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	58
<b>Tablo 2.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	60
<b>Tablo 3.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Varyans Analizi.....	60
<b>Tablo 4.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre LSD Testi Sonuçları.....	61
<b>Tablo 5.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Mezun Olunan Öğretim Kurumuna Göre Dağılımının T Testi Sonuçları.....	62
<b>Tablo 6.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	63
<b>Tablo 7.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Varyans Analizi.....	64

<b>Tablo 8.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Yöneticilikteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı.....	65
<b>Tablo 9.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Yöneticilikteki Kıdem Yıllarına Göre Varyans Analizi.....	66
<b>Tablo 10.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Dağılımı.....	67
<b>Tablo 11.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Varyans Analizi.....	67
<b>Tablo 12.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin, Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı.....	70
<b>Tablo 13.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Cinsiyete Göre Dağılımının T Testi Sonuçları.....	71
<b>Tablo 14.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Branşlara Göre Dağılımı.....	72
<b>Tablo 15.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin	

Öğretmen Görüşlerinin, Branşlara Göre Varyans Analizi.....	73
<b>Tablo 16.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Branşlara Göre LSD Testi Sonuçları.....	73
<b>Tablo 17.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olunan Öğretim Kurumuna Göre Dağılımının T Testi Sonuçları.....	75
<b>Tablo 18.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	76
<b>Tablo 19.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Varyans Analizi.....	77
<b>Tablo 20.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğretmenlikteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı.....	78
<b>Tablo 21.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğretmenlikteki Kıdem Yıllarına Göre Varyans Analizi.....	78
<b>Tablo 22.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin	

Öğretmen Görüşlerinin, Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Dağılımı.....	79
<b>Tablo 23.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Varyans Analizi.....	80
<b>Tablo 24.</b> İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşlerinin T Testi.....	81

## ÇİZELGELER

<b>Çizelge 1.</b> Yöneticilerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	49
<b>Çizelge 2.</b> Yöneticilerin Branşlarına Göre Dağılımı.....	49
<b>Çizelge 3.</b> Yöneticilerin Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımı....	49
<b>Çizelge 4.</b> Yöneticilerin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	50
<b>Çizelge 5.</b> Yöneticilerin Yöneticilikteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı	50
<b>Çizelge 6.</b> Yöneticilerin Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Dağılımı..	51
<b>Çizelge 7.</b> Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	51
<b>Çizelge 8.</b> Öğretmenlerin Branşlara Göre Dağılımı.....	51
<b>Çizelge 9.</b> Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Dağılımı.....	52
<b>Çizelge 10.</b> Öğretmenlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	52
<b>Çizelge 11.</b> Öğretmenlerin Kıdem Yılına Göre Dağılımı.....	53
<b>Çizelge 12.</b> Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Tipine Göre Dağılımı.....	53
<b>Çizelge 13.</b> Araştırma Ölçeğindeki Derecelendirme Seçeneklerinin Puanlara Göre Dağılımı.....	56

## BÖLÜM I

### GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacı ve önemi “Problem Durumu” başlığı altında ele alınmış, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlılar, sınırlılıklar ve tanımlar üzerinde durulmuştur.

#### Problem Durumu

Demokrasi kavramı yüzyıllar boyunca tartışılmış, uygulanmaya çalışıldığı her dönemde hem taraftarlarını ve hem de karşıtlarını oluşturmuş çok önemli bir yönetim şeklidir. Egemenliğin halka ait olduğunu savunarak iktidarı halka dayandıran demokrasi rejimi (Demirbolat, 1997: 144) ; halk tarafından seçilen temsilcilerin, yine son denetimlerini halkın yapacağı bir düzende halkı yönetmesi olarak da ifade edilmektedir Türkoğlu (1996: 142).

Tarih sürecinde demokrasiye karşı çok farklı bakış açıları geliştirilmiş olsa da, demokrasinin bölünmezlik ve evrensellik ilkeleri çerçevesinde bütün insanlara eşit hakların tanındığı, bu hakların yasalarla da korunduğu bir rejim olduğu konusunda büyük bir fikir birliğinden bahsetmek mümkündür (Gülmez, 2001: 82). Bu bağlamda Dahl (2000: 9), demokrasinin uygun koşullarda tekrar ve tekrar icat edilecek bir yönetim şekli olduğunu, çünkü toplumların belli bir düzeye eriştikten sonra mutlaka demokratik bir yönetime ihtiyaç duyacaklarını ifade etmektedir. Böylelikle, toplumsal gelişmenin ve çağdaşlaşmanın mutlaka demokratik yaşayışı da beraberinde getireceği belirtilmektedir.

Sürekli değişen ve yenilenen dünya ile birlikte, insanların demokrasiyi algılayış biçimi de değişmiştir. Demokrasi sadece bir yönetim biçimi olarak değil, aynı zamanda insanların nasıl bir arada yaşamaları gerektiği ile ilgili kuralları içeren ahlaki bir kavram olarak da ele alınmakta; etkinlikten çok, ‘doğru ve uygun’ olana ilişkin güçlü bir vizyon tarafından yönlendirilmektedir (Akçay, 2006: 200).

Bir toplumun yönetiminde gerçekten demokratik bir rejimin varlığından bahsedebilmek için, o toplumda fikirlerin serbestçe ifade edilebiliyor, tartışmalar korku

ya da baskı hissedilmeden yapılabilir, yani gerçek bir özgürlükten bahsedilebiliyor olması gerekir. Çünkü demokrasi, özgürlüğü gerektirir (Arblester, 1999: 132). Demokrasiden bahsedebilmek için gerekli olan bir diğer önemli özellik ise eşitliktir. Demokratik bir rejimde din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın tüm insanlara eşit haklar tanınır ve kanunlar önünde hepsi eşit muamele görürler (Büyükkaragöz ve Kesici; 1998: 1-2-3). Özgürlük ve eşitlik dışında, demokrasinin sacayağını tamamlayan bir diğer karakteristiğinin de laiklik olduğu vurgulanmaktadır (Aslan, 2005).

İlk olarak Eski Yunan'da ortaya çıkan demokrasi kavramı, süregelen yüzyıllar içerisinde çeşitli algılayışlara da maruz kalmıştır. Eski Yunan'da, günümüzde 'Doğrudan Demokrasi' olarak adlandırılan, tüm halkın (köleler, kadınlar ve çocuklar hariç) yönetime katılımıyla gerçekleştirilen demokrasi süreci, yerini zaman içerisinde koşulların da etkisiyle sadece seçilmiş kişiler tarafından uygulanan ve halkın iradesi olarak adlandırılan 'Temsili Demokrasi'ye bırakmıştır. 18. yy öncesine kadar olan dönemde, Ortaçağ'ın feodal yapısı sanayi devrimini hazırlarken, feodal sisteme karşı başkaldıran halk, demokratik sürecin toplumsal tabanını oluşturmuştur. Bu dönemde gerçekleşen Magna Carta (1215), Simon De Montfort (1265), Habeas Corpus Act (1676) ve Bill of Rights (1689) düzenlemeleri, demokratikleşme sürecini adım adım işleyen mihenk taşları olarak kabul edilmektedir.

18. yy'a gelindiğinde Locke, Montesquieu, Rousseau gibi önemli düşünürler, demokrasi rejiminin oluşmasında ve savunulmasında büyük rol oynamışlardır. 1776 yılında tüm insanların eşit ve özgür olduğunu savunan ilk belge olan Virginia Haklar Bildirgesi'nin imzalanması ve özellikle 1789 Fransız İhtilali ile "özgürlük, eşitlik ve kardeşlik" kavramlarının ön plana çıkması demokrasi bilincinin insanlar arasında yayılmasında çok etkili olmuştur. 20. yüzyılın başlarından itibaren Büyük Buhran gibi sancılı bir süreçten geçen demokrasi, 1950'lerden itibaren tüm dünyada çok daha fazla kabul görmüş, büyük kitlelerce benimsenmiş ve yıllar geçtikçe giderek daha fazla önem kazanmıştır.

Tüm dünyada olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğu da bu demokrasi dalgasından belli dönemlerde etkilenmiş; Sened-i İttifak (1808), Tanzimat Fermanı (1839), Islahat Fermanı (1856), Kanuni Esasi (1876) ve Meşrutiyet'in ilanı (1908) ile demokrasi yavaş yavaş topluma yerleşmeye başlamıştır.



Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde, 1920'de kurulan TBMM'nin halk iradesini yansıtması, zaten bu dönemin demokratik yönetim anlayışını göstermektedir. 1950'ye kadar tek parti yönetimiyle yönetilen Türkiye Cumhuriyeti, bu tarihten itibaren çok partili döneme geçiş yaparak demokratikleşme sürecini daha da geliştirmiştir (TBMM, 2004).

Demokrasi bilincinin genç kuşaklara aktarılmasında toplumun çok önemli bir yeri vardır. Ertürk'e göre (175-177), demokratik yaşam biçimi yine demokratik bir yaşayış yoluyla öğrenilebilir. Bizden sonra gelecek olan nesillerin de demokrasiyi benimsemiş, tüm insanları eşit gören ve ırka, dine, renge v.b göre ayrımcılık yapmayan bireyler olarak yetiştirilebilmesi için önce mevcut toplumun bireylerinin demokratik kültürle yoğrulmuş ve onu benimsemiş olmaları gerekir.

Demokratik bir yönetimi diğer alternatiflere tercih etmenin en önemli nedenlerinden birisi de, bu yöntemin halka diğer yöntemlere oranla daha fazla siyasi eşitlik sağlayabilmesidir (Dahl, 2000: 9).

Demokrasilerde siyaset ile toplum arasında çok güçlü bir ilişki mevcuttur ve vatandaşların gerekli gördüklerinde gösterecekleri tepkileri otoriter bir rejime oranla daha kuvvetlidir (Schmidt, 2001: 338).

Günümüzde demokrasi yönetiminin dünyada çok kabul görüyor olmasından yola çıkarak, bunun tarih boyunca böyle olduğunu düşünmek yanıltıcı olacaktır. Zira demokrasi, 18. yüzyılın sonlarına kadar özellikle iyi eğitim almış yönetici sınıfı tarafından pek de destek görmemiş, ancak 19. yüzyıla gelindiğinde tüm dünyada bir demokrasi rüzgarı eserek demokrasi yönetiminin günümüzdeki güçlü konumunu alması sağlanmıştır (Mayo, 1964: 20-21).

Demokrasi yönetiminin toplumlar tarafından bilinçli bir şekilde benimsenmesi için iyi bir eğitim süreci şarttır. Çünkü, demokrasi, özellikleri gereği nitelikli ve özel bir eğitimi, bir kültürü gerektirir (Gülmez, 2001: 82).

Eğitim, her çağda insanları şekillendirmedeki en etkili araçlardan birisi olmuştur ve hala da bu özelliğini üstelik arttırarak sürdürmektedir. Eğitimin, toplumların vazgeçilmez bir kurumu olduğu konusunda artık herkes hemfikirdir. Günümüzde tartışılan konu ise eğitiminin gerekliliği değil niteliğidir.

Kısaca davranış değiştirme süreci olarak tanımlanan eğitim (Türkoğlu, 1996:1), bireylerin aynılaşmasını değil, farklılaşmasını sağlayan bir araçtır. Çünkü geleneksel inanışların aksine, her birey biriciktir ve dolayısıyla da farklı özelliklere, algılama kapasitesine sahiptir. Bu sebeple eğitimin işlevi, bu farklılıkları köreltmek değil geliştirmek olmalıdır (Özdemir ve Yalın, 1999: 2). Eğitimin diğer bir önemli amacı da, öğrencileri hür bilimsel düşünceye sahip, olaylara tarafsız olarak farklı açılardan bakabilen, görünen sebeplerin dışında da sebep-sonuç ilintisini arayan bireyler haline getirmektir (Özdemir ve Yalın, 1999:236). Anılan özelliklere sahip bireyler ve geleceğin vatandaşlarını yetiştirme, eğitim sürecinin demokratikleştirilmesine ve öğrencilere demokrasi eğitiminin sağlıklı bir şekilde verilmesine bağlıdır.

Geçmişteki eğitim politikaları incelendiğinde eğitim konusundaki çalışma ve raporların sadece okul atmosferine odaklandığı, toplumsal, politik ve ekonomik hayatın eğitimsel faaliyetlere olan önemli etki ve katkılarının dikkate alınmadığı görölmektedir. Oyda toplumsal hayatın bir prototipini oluşturan eğitim kurumları, toplumun maruz kaldığı etkilerden sürekli ayrı tutulup değerlendirilemez (Turan, 2000:544).

Ülkemizdeki eğitim politikaları, Türkiye'nin II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa Konseyi ve Nato'ya girmesiyle birlikte bir değişim sürecine girmiştir. Bu süreçte, eğitim politikalarında demokratikleşme ilkeleri ve 'Amerikanlaşma' vurgulanmıştır. 1946 yılından itibaren – çok partili döneme geçiş – demokrasi, hak ve özgürlük gibi kavramlar partilerin programlarında daha çok ifade edilmeye başlanmış, 1948'den itibaren de milli eğitim-öğretim programında izlenecek olan amaç ve ilkeler bu doğrultuda belirlenmiştir (Balcı, 1993: 178).

Demokrasilerde eğitim vazgeçilmez bir unsurdur. Aslında demokrasiler, eğitimi demokratik bir toplum oluşturmanın ön koşulu olarak görürler. Çünkü eğitim aracılığıyla sadece birey değil, uzun vadede toplum da şekillenmektedir (Yeşil, 2002: 41-42). Dewey'e göre (1996: 44); toplum, genç nesillerin yaşamlarını yönlendirmekle aslında kendi geleceğini de belirlemektedir. Ancak demokratik yaşam bilincinin ve kültürünün aşılandığı bir nesil, gelecek kuşakların da bu bilinçle yetişmesini garanti edebilir.

Gençlerde demokrasi kültürünün oluşturulabilmesi için, onlara iyi bir demokrasi eğitiminin verilmesi şarttır. Verilen demokrasi eğitimi kuramsal olarak kalmamalı, bunun, öğrencilerin gözlemledikleri dünyada da davranışsal bir karşılığı olmalıdır.

Demokrasi eğitimi demek kendini başkalarının yerine koyabilme ve olaylara onların gözüyle bakabilme, kendisi için istediğini başkaları için de isteyebilme, kendisine yapılmasından hoşlanmadığını başkalarına da yapmama davranışı kazanma veya kazandırma eğitimi demektir. Demokrasi eğitiminin anlamı, sınırsız değil, sınırlı hürriyet eğitimidir (Çelikkaya, 1997: 182-183).

öğrencilere her açıdan kaliteli bir eğitimin verilebilmesi, eğitim örgütlerinin niteliği ile yakından ilişkilidir. Demokrasi bilincinin kazandırılabilmesi için okullarda ilk önce demokratik bir eğitim-öğretim ortamı oluşturulmalıdır. Bu da sadece öğrenciler ile öğretmenler arasındaki ilişkileri değil, öğretmenlerle yöneticiler ve yine yöneticilerle öğrenciler arasındaki ilişkileri de kapsamalıdır. Kısaca, sağlıklı bir demokrasi eğitiminin verilmesi “ okul örgütünün demokratikleştirilmesine” bağlıdır (Başaran, 1982: 88).

Okul kültürünün en önemli etkenlerinden bir tanesi de okul kuralları (düzenlemeler) dir. Gerek yöneticiler, gerekse öğretmenler; kontrolü ve disiplini sağlamak için, öğrenciler üzerinde belli bir otorite sağlamalıdır. Yapılan araştırma sonuçlarının ortaya koyduğu gibi, öğrencilere okulda verilen vatandaşlık eğitimi, öğrencilerin toplumsal hayattaki davranışlarının temellerini oluşturmaktadır (Bickmore, 2003: 5).

Öğrenciler okullarında iyi bir demokrasi ve vatandaşlık eğitimi alırlarsa gelecekte de bu bilince sahip anne babalar olarak demokrasi kültürünü içselleştiren bireyler yetiştirebilirler. Akçay’a göre (2006: 203), özgür bireyler yetiştirme ancak bireyin mevcut özelliklerini geliştirerek ve ona yeni özellikler kazandırmakla olanaklıdır. Bir başka ifadeyle, özgür birey yetiştirmek, bireyin özgürlüğünü arttıran niteliklerle donatılmasını gerektirir.

Demokrasi bilincinin aşılmasında okul atmosferinin olduğu kadar, okul yöneticilerinin de rolü büyüktür. Değişen dünya koşullarında, okul yöneticilerinin de kendilerini geliştirmeleri, yeniliklere açık ve uyumlu olmaları, temel bir koşuldur. Ancak bu yolla yeni nesil öğrenci ve öğretmenlerin beklentilerini karşılayabilirler. (Çelik, 2000: 145). Bu nedenle, günümüz koşullarında iyi eğitimcilerin öğretmenlere ve öğrencilere fikirlerini özgürce söyleyebilecekleri, özgürlükçü ve demokratik bir eğitim anlayışının hakim olduğu eğitim ortamları oluşturmaları gerekmektedir.

Demokratik bir eğitim için, okul ortamının ve yöneticilerin yanı sıra öğretmenlerin de çok önemli katkıları gereklidir. Demokratik sistemin öğretmeni, olayları karşılaştırır, öğrencilere rehberlik eder, onlara yalnızca bilgileri değil, aynı zamanda öğrenmenin yöntemlerini de öğretir. Sınıfta uyguladığı yöntemlerde öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurup, okuldaki diğer öğretmen ve velilerle de sürekli bir iletişim içinde olur. Çünkü demokratik bilince sahip bir öğretmen, sadece öğreten değil aynı zamanda öğrenen olduğunun farkındadır. Merakını yitirmemiştir, olayları gözlemler, işinden zevk alır, öğrencilerini derse katarak onların fikirlerini özgürce ifade edecekleri bir eğitim ortamı oluşturur (Akçay, 2006: 66).

Demokratik eğitim, ancak demokrat öğretmenlerle gerçekleştirilebilir. Demokrat öğretmen; sınıftan gürültü gelmeyen öğretmen değil, dersleri soru soran öğrencilerle dolu, seviyeli tartışmalarla geçen, öğrencileri yasaklar ve dayatmalarla değil, bilgi ve kültürü ile kontrol edip yönlendiren öğretmendir. Demokratik koşullarda eğitim gören öğrencilerin yaratıcı zekalarının ve üretkenliklerinin artacağı bir gerçektir. Çünkü yaratıcılık ancak özgür ve demokratik ortamlarda hayat bulabilir. Eğer bir sınıfta eşitlik ve adalet ilkeleri hakimse, o sınıfta daha çok yaratıcılıktan bahsedilebilir (Akçay, 2006: 118-123).

İnsan hayatına ve değerlerine böylesine önemli etkileri olan demokrasi kavramını ve uygulamalarını, yeni nesillere aktarmak ve benimsetmek en başta toplumların eğitim kurumlarına düşmektedir. Eğitim kurumlarında sadece demokrasi eğitimi değil, aynı zamanda demokratik eğitimin de olması zorunludur. Bu konuda en önemli görev de şüphesiz, öğretmenlere ve okul yöneticilerine düşmektedir.

Bu araştırmanın amacı, yönetici ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak, sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlar açısından ilköğretim okul yöneticilerini değerlendirmektir. Bu noktadan hareketle, ilköğretim okulları bazında, aynı zamanda bir eğitim lideri de olmaları gereken okul yöneticilerinin yönetsel davranışlarının demokrasiye uygunluk düzeyinin saptanması önemli görülmüş; bu amacın gerçekleştirilebilmesi için de yöneticilerle birlikte okullarda “yönetilen” konumundaki öğretmenlerin görüşlerinin karşılaştırmalı analizine dayalı olarak yapılan bu araştırma ortaya konulmuştur.

## **Problem Cümlesi**

İlköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlar, yönetici ve öğretmenler tarafından nasıl değerlendirilmektedir?

## **Alt Problemler**

**1) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri nelerdir?**

a) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri, branşlarına göre farklılık göstermekte midir?

b) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri, en son mezun olunan öğretim kurumuna göre farklılık göstermekte midir?

c) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri, şu anki öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

d) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri, yöneticilikteki kıdem yıllarına göre farklılık göstermekte midir?

e) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri, görev yaptıkları okul tipine göre farklılık göstermekte midir?

**2) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?**

a) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

b) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, branşa göre farklılık göstermekte midir?

c) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, mezun olunan öğretim kurumuna göre farklılık göstermekte midir?

d) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, şu anki öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

e) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, öğretmenlikteki kıdem yıllarına göre farklılık göstermekte midir?

f) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, görev yaptıkları okul tipine göre farklılık göstermekte midir?

3) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

### **Sayıtlılar**

1) Bireyin sahip olduğu tutumlar, onun her türlü davranışına yön verici bir nitelik taşımaktadır.

2) Günümüz örgütlerinde yöneticiler, görelî olarak değişen demokratik tutum ve davranışlara sahiptirler.

3) Okul örgütlerinin yöneticileri, yönetsel eylemlerinde görelî olarak değişen demokratik tutum ve davranışlar sergilemektedirler.

- 4) İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlar, yönetici ve öğretmen görüşlerine göre belirlenebilir.
- 5) Anket sorularına verdikleri yanıtlar, ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerin gerçek görüşlerini yansıtmaktadır.
- 6) Ölçme aracında yer alan sorular, okul yöneticilerinin sergiledikleri demokratik tutum ve davranışları betimleyici niteliktedir.

### **Sınırlılıklar**

- 1) Araştırma, 2006 - 2007 eğitim-öğretim yılında Malatya il merkezinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenleri kapsamaktadır.
- 2) Araştırma kapsamındaki denek görüşleri, ölçme aracında yer alan sorularla sınırlıdır.
- 3) Yöneticilerin okul dışında gösterdikleri tutum ve davranışlar, araştırma kapsamında değildir.

### **Tanımlar**

**Tutum:** Belirli kişilere, nesnelere, olaylara ya da kurumlara vb. karşı her zaman aynı türden (olumlu, olumsuz ya da yansız... gibi) davranmamıza yol açan sürekli ve değişmez bir inanç, duygu ve eğilimdir. (Öncül, 2000: 1082-1083).

**Davranış:** İnsanın gözlenebilen, ölçülebilen bilinçli etkinliklerinin tümünü kapsar. Bu anlamda insanın tüm bilinçli devinimleri, düşünceleri, duygu gösterileri, bir iş yapması, bir duruma karşı tutumu, beğenileri gibi bilinçli olarak yaptığı tüm eylemleri, etkinlikleri davranıştır (Başaran, 1994: 30).

**Demokrasi Eğitimi:** Bireyleri demokratik bir toplumda yaşamaya hazırlayan, demokratik değerleri öğreten, bunları paylaşma, koruma ve benimseme tutumunu kazandıran eğitimidir (Karakütük, 2001: 35).

**Demokratik Eğitim:** Bireyin kişiliğine ve onuruna saygı gösteren; cins, ırk, din ve mezhep ayrımı gözetmeksizin herkesin ilgi ve yeteneklerine göre gelişme olanakları sağlama amacını güden eğitimidir (Karakütük; 2001: 35).

**Demokratik Yönetim:** Bireyin kendi sorunlarını çözebilecek güçte ve gelişmeye doğuştan hazır olduğunu vurgulayan, danışma konusunda her şeyden önce onun düşünce ve duygularına önem verilmesi inancına dayanan yönetim türü (Öncül, 2000: 291).

**Yönetici:** İlköğretim okullarında görev yapan müdürler, bu araştırmada “okul yöneticisi” olarak kabul edilmiştir.

**Öğretmen:** İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerdir.

**İlköğretim okulu:** 2006-2007 Eğitim – Öğretim yılı içerisinde eğitim veren resmi ilköğretim kurumları, bu çalışmada “ ilköğretim okulu” olarak kabul edilmiştir.

**A / B / C Tipi Okul:** Aşağıda bahsi geçen ‘puan almaya esas özellikler’den

- 40 ve daha fazla puana sahip olan ilköğretim okullarına A Tipi okul,
- 25 ile 39 arası puana sahip olan ilköğretim okullarına B Tipi okul,
- 25’ten az puana sahip olan ilköğretim okullarına C Tipi okul denilmektedir.

Puan almaya esas özellikler: Okulun açık olduğu yıl sayısı, toplam öğrenci sayısı, kadrolu öğretmen sayısı, kadrolu diğer personel sayısı, derslik sayısı, bilgisayar/yabancı dil laboratuvarı, kütüphane ve okuma salonu, konferans/ spor salonu, yatılı ve ya pansiyonlu olması, yarım yatılılık ve yemekhane, resim atölyesi/müzük odası/işlik/iş eğitimi sınıfı, aynı yönetime bağlı örgün ve yaygın eğitim kurum sayısı, bina durumu, ısıtma durumu, öğretim şekli, lojman durumu, okulun bulunduğu yerin nüfusu (Resmi Gazete, 2007).



## BÖLÜM II

### KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde alanyazına dayalı olarak okul yönetiminde demokrasi olgusunu, toplumsal, örgütsel ve eğitimsel açılardan açıklanmaya yönelik kuramsal bilgiler ile araştırmanın konusu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara değinilmektedir.

#### A. Demokrasi Olgusuna Genel Bir Bakış

Günümüz toplumlarının vazgeçilmez ögesi olan “demokrasi” kavramı, tarih süresince Eski Yunan’dan itibaren bazen güçlenerek bazen de gücünü yitirerek, ama her zaman toplumları derinden etkileyerek onlara yepyeni deneyimler kazandıran bir yönetim şekli olarak süregelmiştir.

“Demokrasi” kelimesi halk anlamına gelen “demos” ve erk, güç, iktidar anlamına gelen “kratos” sözcüklerinden türemiştir ([libertyandlaw.org/democracy.html](http://libertyandlaw.org/democracy.html)). Sözlük anlamı olarak demokrasi “halk hükümeti, en yüksek gücün halkın elinde bulunduğu ve bu gücün ya doğrudan doğruya ya da bir temsilcilik düzeni ile dolaylı olarak kullanıldığı hükümet, halk egemenliğine dayanan devlet” şeklinde açıklanmaktadır (Öncül, 2000: 190).

Sezen’e göre (2000: 37) demokrasi,

“kamusal görevlerin her an, her yerde ve her bağlamda tartışılabildiği, laik yani us ve bilimin egemen olduğu, halkın kamusal işlere katılabilmek, siyasal erki etkileyebilmek, hak elde etmek ve haklarını korumak için özgürce örgütlenebildiği, düşüncelerini özgürce açıklayabildiği ve örgütlenip ya da tek başına düşüncelerini yaşama geçirebildiği, saydam bir yönetim biçimidir”.

Kongar ise demokrasiyi kısaca "temel hak ve özgürlüklerin güvencede olduğu bir çoğunluk yönetimi" olarak tanımlamaktadır (2001, www.kongar.org).

Görüldüğü üzere, demokrasiye ilişkin sayısız tanım bulunmakla birlikte bir fikir birliğinden bahsetmek zordur. Yine de demokrasinin barındırdığı anlam gereği çoğulculuğu ve çok sesliliği vurguladığı düşünülürse, bu durum normal karşılanmalıdır. Demokrasilerdeki fikir ayrılıkları bir dengesizlik değil; aksine, bir zenginlik olarak kabul edilmelidir (Yeşil, 2002: 2).

Demokrasi kavramının tanımı değişik meslek gruplarınca değişik şekilde yapılmakta; tanım, o alandaki bilgi ve eğilimlerden oldukça etkilenmektedir. Yönetim sürecindeki karar, katılma, seçim, oy gibi etkenler daha çok yönetim bilimciler tarafından dikkate alınırken; hukukçular, insan hak ve özgürlükleri ile sorumluluklarını; sosyal bilimciler ise hak, özgürlükler, hoşgörü, dayanışma, barış vb. gibi kavramları vurgulamaktadırlar. Buradan hareketle; demokrasinin bir yönetim şekli oluşunun yanı sıra bir yaşam biçimi oluşunu da kabul etmek gerekir (Yeşil, 2002: 3-4).

John Dewey (1996: 84), demokrasinin bir yönetim şeklinden daha fazlası olduğuna inanmaktadır. Çünkü demokrasi “yandaş insancıl yaşam içinde deneyimleri yaymaya ortaklaşmaya dayalıdır”. Böylece bireyler yaptıkları işin başkalarının yaptığı işle birlikte anlam kazanacağına farkına varır, ırkçı ve katı milliyetçi bir anlayış yerine farklılıkları daha kabullenici ve çeşitliliklere açık bir toplumsal anlayış oluştururlar.

Demokrasi kavramı ve kültürü günümüzde, geçmiş medeniyetlerde algılandığından daha farklı bir şekilde algılanmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, demokrasinin seçim sonucunda iktidara sahip olan çoğunluğun tüm kararları istediği şekilde alma ve azınlığın da kati olarak buna uyması süreci olarak algılandığı görülmektedir. Oysa bu, çok yanlış bir algılayıştır. Çünkü demokrasi, alınan kararların halk meclisi, hukuk kurumları, diğer kurum ve geleneklerle sınırlandırılıp denetlendiği oranda varlığını koruyabilir (Yenal, 1999: 79). Demokrasilerde düşünce, örgütlenme ve bir araya toplanma özgürlüğü çok önemlidir çünkü bunlar kişisel ve toplumsal iradeyi temsil eder (Touraine, 2004: 22).

Her sistemi var eden ve ayakta kalmasını sağlayan değer yargıları olduğuna göre, demokrasinin de kendine özgü değerlerinden ve işlevlerinden bahsetmek mümkündür.

Demokrasinin en önemli işlevi, iktidarın halka ait oluşudur. Halk ulusal egemenlik bilinci ile 'kendi kendini yönetme' hakkına sahiptir. Bireyler düşüncelerini serbestçe ifade ederek söz hürriyetlerini kullanmış olurlar. Demokrasinin bir diğer işlevi de eşitliktir. Demokrasi insanlar arasında din, dil, ırk, cinsiyet, vb. ayrımı yapmaksızın tüm bireylere aynı sosyal hakları tanımış ve bu hakları da anayasal güvence altına almıştır (Büyükkaragöz ve Kesici, 1998: 1-2-3).

Demokrasi teorileri genellikle iki grupta incelenmektedir. Birinci grup hükümetin şekli ve uyguladığı yöntemleri ele alır. Yani mevcut hükümetin siyasetinde demokrasiyi ele alış ve uygulayış şeklidir. İkinci grupta ise vatandaşların hayat kalitelerini ve ahlaki değer yargılarını ön plana çıkaran bir demokrasiden bahsetmek mümkündür. Aslında tanım bazında demokrasi kavramını iki gruba ayırsak da, bu iki grubun birbirine çok karışmış olduğu da bir gerçektir (Mayo, 1964: 26-27).

Demokrasiyi bir yönetim biçimi olarak kabul etmenin yanısıra, demokrasinin onu benimseyen topluma belli bir yaşayış biçimini yansıtan sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal bir felsefe getirdiğini de kabul etmek gerekir. Fakat bu yaşayış biçimi başka toplumlardan alınıp taklit edilen değil, gerçekten özümseyen bir yaşam tarzı olmalıdır. Bir toplumda demokrasinin sağlıklı bir biçimde yerleşmesi ve ilerleyebilmesi için halkın demokrasiyi sadece bir yönetim şekli olarak değil, "bir yaşam felsefesi ve yaşayış biçimi" olarak da kabullenmesi gerekmektedir. Çünkü demokratik yaşam tarzının gereklerini yerine getiremeyen insanlarla oluşturulmak istenen demokrasi, çok sağlam temellere dayanmaz. Özetle demokrasi, " hükümet biçimi, yaşam felsefesi ve yaşayış biçimi arasındaki etkileşimler gereğince oluşacaktır" (Ertürk, 1993: 164-165).

## **1. Demokrasinin Gelişim Süreci**

### **a) Eski Yunan**

Bir yönetim biçimi olarak demokrasiyi kullanan ilk ulus olan Eski Yunanlılar, M.Ö. 4.yüzyılda Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında dağınık halde yaşayan 1500 den fazla ayrı kent devletinin birleşimidir. Plato bu durumu "Yunanlılar su birikintisinin etrafındaki kurbağalar gibidir" diyerek tanımlamıştır. Böyle bir ortamda yüzlerce demokrasi çeşidinden bahsetmek mümkündür. Tüm bu demokrasiler içerisinde; en eski,

en oturmuş kurallara sahip, en uzun yaşamış ama aynı zamanda da en sıra dışı olanı Atina Demokrasisi'dir.

“Demokrasi” kelimesi, uyguladıkları sistemi tarif etmek için Atinalılar tarafından bulunmuştur. Atina demokrasisinin temelinde, çoğunluğun isteğine göre karar alınması yatar. Toplum derken anlaşılması gereken tüm Atinalılar değil, sadece köle olmayan erkeklerdir ve bu kişiler tüm kararlarda doğrudan oy kullanırlar (doğrudan demokrasi). Eski Yunanda birilerine karar verme gücü bağışlamak, yani bugünkü adıyla temsili demokrasiyi uygulamak, halkın geri kalanının gücünü elinden almak olarak yorumlanmıştır. Onlar için demokrasi, karar alınırken herkesin eşit katılımının sağlanmasıdır. Yani onlar karar verecek insanları (temsili demokrasi) değil, doğrudan kararları seçmişlerdir (<http://en.wikipedia.org/wiki/Democracy> & Sartori, 1996: 301-303).

Her sistemde olduğu gibi, M.S 5. y.y 'da altın çağlarını yaşayan demokrasinin de karşıtları olmuştur. M.Ö 431-404 yılları arasında yapılan Peloponnesian savaşı, Yunanlıları, Atinalılar ve Spartalıları olarak ikiye bölmüş ve Atina haricindeki tüm kent devletlerinde demokrasi yerini oligarşik oluşumlara bırakmıştır. Daha sonra Atina Demokrasisi'nin sonunu ise Romalıların saldırıları getirmiştir. Romalıları da liderlerini ve kanunlarını bir (assembly) meclis tarafından belirlemişlerdir. Fakat mecliste bulunanlar hep zengin ve güç sahibi kişiler ve alınan kararlar da halkın değil onların çıkarları doğrultusunda olduğu için, Roma'da uygulanan sistem bir demokrasi örneği olarak pek kabul görmemiştir (<http://library.thinkquest.org/10805/history-g.html> 2005).

## **b) 18. YY Öncesi Demokrasi Denemeleri**

Ortaçağ'ın feodal yapısı, sanayi devrimini hazırladığı gibi; düşünsel ortamı da, Rönesans ve Reform hareketleri öncesinde fikir akımlarının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Feodal düzene karşı baş kaldıran halk ise, demokratik sürecin toplumsal tabanını oluşturmuş, ticaretin gelişmesiyle birlikte gelirleri artan orta sınıflar yönetimde söz sahibi olmak için baskı yapmaya başlamış ve bu nedenle modern demokrasinin köklerinin Ortaçağ'a kadar uzanması sonucu ortaya çıkmıştır. 18.yy'a kadarki demokrasi denemelerini incelemek demokrasinin aldığı zorlu yolu ortaya koymak açısından önemlidir.

Magna Carta (1215): “Büyük Şart” anlamına gelen Magna Carta, İngiltere’de anayasaya dayalı devletin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Bu belgeyle İngiliz asilleri (baronlar) krala karşı özel mülkiyetin korunması, vergilerde sınırlandırma, bazı dini özgürlükler gibi birçok haklar kazanmışlardır ( İbeji, 2002).

Simon De Montfort (1265): 1208 yılında Fransa’da doğan Simon De Montfort, kralın idarecilik yönündeki eksiklerini fark edince, diğer baronları da örgütleyip krala baskı yapmış ve kralın baronların onayını almadan karar verememe koşulunu yürürlüğe sokturmuştur. Montfort’un öldürülmesiyle noktalsansa da, bu olay önemli demokrasi denemelerinden birisidir (<http://historymedren.about.com/b/a/126768.htm>).

Habeas Corpus Act (1679): Habeas Corpus, hiç kimsenin hakim önüne çıkmadan ceza alamayacağına dair yasadır. İngilizlerin Anayasal dayanaklara sahip olan bir devlet kurmalarında önemli bir yapı taşı olarak kabuk edilmektedir (<http://www.lectlaw.com/def/h001.htm> & [www.bartleby.com/65/ha/habeasco.html](http://www.bartleby.com/65/ha/habeasco.html))

Bill of Rights (1689): Bu bildirge halkın değil, sadece parlamentoda yer alan ve krala karşı olan seçilmiş kişilerin haklarını korumaya yönelik bir belge olduğu için tam bir haklar bildirgesi sayılmaz. Günümüzde orijinal Haklar bildirgesi Washington DC’de National Archives (Ulusal Arşiv)’de sergilenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri Anayasası’nın ilk on maddesi de Bill of Rights” olarak adlandırılır. Bu maddeler anayasaya sonradan “Bill of Rights”tan esinlenilerek eklenmiştir (<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/england.htm>).

### **c) Modern Demokrasilere Doğru 18. ve 19. YY’lar**

18. Yüzyıl’daki "Aydınlanma Çağı"nın üç filozofu olan Locke, Montesquieu ve Rousseau'nun, diğer birçok düşünürle birlikte, demokrasinin gelişmesi ve savunulmasında büyük rolleri oldu. Ancak demokrasi açısından tarihsel dönüm noktaları, eski dönemden yeni bir döneme kesin bir geçişi ortaya koyan, 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve 1789 Fransız Devrimi olmuştur. Amerikan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi" ve Fransız Devrimi'nin "özgürlük, eşitlik, kardeşlik" anlayışı, demokrasi anlayışının gelişmesinde çok önemli roller oynamışlardır.

Virginia Haklar Bildirgesi (1776): Tüm insanların eşit ve özgür olduğunu savunan bu bildirme, insanların yaşama ve özgürlük hakkını, mal edinme ve miras bırakma hakkını ve güvenlik içinde yaşama hakkını vurgular. Bu bildirme insanlık tarihindeki ilk insan hakları bildirgesi kabul edilir (<http://www.nationalcenter.org/VirginiaDeclaration.html>)

Fransız İhtilali (1789-1799): Voltaire, Diderot, Jan Jack Roussou gibi birçok düşünürün de fikirleriyle katkıda bulunduğu ihtilalin sonuçları modern demokrasinin gelişmesi açısından büyük önem taşır. Bu sonuçları Atkinson (2005) şöyle ifade etmektedir:

İhtilalin Sonuçları:

- Dünyada yeni bir devlet rejiminin demokrasinin doğmasına yol açtı
- Mutlak krallıkların da yıkılabileceği görüldü.
- Milliyet, eşitlik, özgürlük, adalet gibi kavramlar dünyaya yayıldı.
- Milliyetçilik akımı tüm dünyada etkili oldu ve imparatorluklar yıkıldı.
- İnsan hakları kavramı gelişti.
- Getirdiği ve dünyayı etkilediği evrensel düşüncelerden dolayı yakınçağın başlangıcı kabul edilmiştir.

#### **d) 20. Yüzyılda Demokrasi**

I. Dünya Savaşı sonrasında demokrasi dalgası, özellikle savaştan zaferle çıkan ülkeler arasında hızla yayılmış, kurulan ulus devletler kısmen de olsa demokrasiyi benimsemişlerdir. Bazı ülkelerde ise anti-demokratik ideolojiler iktidara gelmiştir. Bu rejimler daha çok Nazizm ve Faşizm'e dayandırılmış ve II. Dünya Savaşı'nda yenilmişlerdir.

Savaş sonrası süreçte artan ekonomik bunalım, 1929 yılında "Büyük Buhran" adı verilen dev ekonomik krizle sonuçlanmıştır. Büyük Buhran, New York borsasında baş gösteren ve sonra da oradan tüm dünyaya yayılan bir panikle doğmuştur. Dünya ekonomisini yıllar yılı etkileyen bu kriz, birçok ülkenin gelir ve refah seviyesinin düşmesine, milyonlarca insanın işsiz kalmasına neden olmuştur.

Bu durum, kitlelerin kendilerini kurtaracak güçlü otoritelere duyduğu ihtiyacı arttırmış, bu süreçte demokrasi inişe geçmiştir. Dolayısıyla Büyük Buhran, Hitler, Mussolini gibi diktatörlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle Hitler'in ve Nazi partisinin yükselişi bu anlamda incelenmeye değerdir. Çünkü bizzat demokrasinin araçlarını kullanarak iktidarı ele geçiren Naziler, bunu demokrasiyi yok etmek için

kullanmışlardır (Kongar, 2005). Naziler sadece Yahudileri ve Çingeneri değil sosyal demokratları, liberalleri ve sosyalistleri, daha genel bir boyutta tüm entelektüelleri de hedef almışlardır. Demokrasinin inişi de doğal olarak savaş süresince devam etmiştir.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra İnsan Hakları konusundaki ilk girişim, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948'de kabul ettiği "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" ile gerçekleşmiştir. Demokrasinin gereklerinden olan "eşitlik ve özgürlük" kavramlarını vurgulayan maddelerden bazıları bu bildirmede şu şekilde belirtilmiştir ([http://www.thirdworldtraveler.com/Chomsky/HR&US\\_Chom.html](http://www.thirdworldtraveler.com/Chomsky/HR&US_Chom.html)):

Eşitlik ve Özgürlük Kavramlarını vurgulayan Maddeler:

**Madde 1-** Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

**Madde 3-** Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

**Madde 7-** Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasanın korumasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin bu Bildirmeye aykırı her türlü ayırım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

**Madde 19-** Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.

İnsan hakları ile ilgili diğer bir uluslararası sözleşme, 4 Kasım 1950'de Avrupa Konseyi kapsamında imzalanmıştır. Ayrıca 1 Ağustos 1975 tarihli Helsinki Nihai Senedi de insan hakları ile ilgili bölümler içermektedir ([http://www.thirdworldtraveler.com/Chomsky/HR&US\\_Chom.html](http://www.thirdworldtraveler.com/Chomsky/HR&US_Chom.html)).

Savaş sonrasında büyük acılar çekmiş dünya halkları, özellikle de en büyük yıkımı görmüş olan Avrupa, demokrasinin önemini daha iyi kavramıştır. Siyasete olan ilgi artmış soğuk savaş yılları boyunca demokrasi ve insan hakları konusunda Batı Avrupa Devletleri büyük mesafe kat etmişlerdir. Özellikle "Soğuk Savaş"ın bitiminden sonra insan hakları kavramı, demokratik süreçte giderek önem kazanmıştır. Çünkü insan haklarının kullanılabilmesi, ancak demokratik bir ortamda mümkündür. Buna karşılık doğu bloğu ülkeleri ve SSCB her ne kadar birçok konuda batıyla başa baş mücadele

etmiş olsalar da kitlelerin daha fazla özgürlük ve demokrasi taleplerine cevap verememişlerdir.

80'li yılların sonunda hem Doğu Avrupa'da hem de Rusya da açılım süreci başlamıştır. Özellikle Gorbaçov'un Glasnost ve Perestroika politikaları SSCB'nin ve genel olarak sosyalist bloğun dağılmasını tetiklemiştir. Bugün SSCB'nin dağılmasından 17 yıl sonra hala bu sürecin sonuçları tartışılmaktadır.

Dünya demokrasi deneyimi 11 Eylül'de ikiz kulelere yapılan saldırılarla yeni bir sürece girmiştir. Açıkçası bu süreç henüz çok yenidir ve etkilerini değerlendirmek için de oldukça erkendir.

### **e) Osmanlı İmparatorluğu'nda Demokrasi**

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde yenileşme çalışmaları (reform hareketleri) sık başvurulan bir önlem olmuştur. Padişahın mutlak hakim olduğu rejimde cılız da olsa demokratik kurumlar yapılmıştır. Bunlara başlıklar altında kısaca göz atılabilir:

Sened-i İttifak(1808): Tarihsel süreçte Sened-i İttifak Türklerin Magna Carta'sı olarak adlandırılır. Bu belge ile II. Mahmut yetkilerinin bir kısmını ayanlarla paylaşmıştır (Seyitdanlıoğlu, 1996). Sened'i İttifak Türk demokrasi sürecinin ilk ayağıdır. Her ne kadar tekrar mutlakiyetle sonuçlandıysa da, yapılan yenilikler, idari ve siyasi modernleşmenin temellerini oluşturmuştur.

Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayunu (3 Kasım 1839)): Tanzimat hareketleri Osmanlı'ya batılı anlamda bir düşünce biçimi ve yönetim şekli getirmek için Avrupa'dan esinlenerek yapılan programlı bir yenilik ve kültür hareketidir. Fermana; başta dış güçleri destekleyen bürokratlar olmak üzere, Hıristiyan- Müslüman bütün vatandaşların can, mal ve namus güvenliğinin devlet garantisi altına alınması, askerliğin belirli bir düzene göre yapılması, mahkemelerin herkese açık olması ve mahkeme kararı olmadan kimsenin idam edilmemesi hususları yer almıştır (Ortaylı, 1979: 266). Osmanlı devlet adamları özellikle Tanzimat'tan sonra meşruti hükümdarlık fikrini benimsemeye başlamışlardır. Demokratik fikirler ve değer yargıları özellikle Kırım'da savaşıyan İngiliz ve Fransız askerlerden genç Osmanlı aydınlarına yayılmıştır (Çavdar, 2004: 29).



Islahat Fermanı(1856): Islahat Fermanı ile demokrasinin iki temel ilkesinden biri olan eşitliğin bütün halka sağlanması yolunda önemli bir adım atılmıştır. Fakat, uygulamalar özümsemeyip taklit niteliğinde kaldığı için başarılı olunamamıştır (bilkent.edu.tr, 2005).

Kanuni Esasi (1876): Kanun-i Esasi, II. Abdülhamid tarafından 1876 yılında hazırlatılarak yürürlüğe konmuştur. Anayasa yapılmasına yönelik ilk ciddi çalışmadır. Osmanlı İmparatorluğunda demokrasi geleneğinin ilk adımıdır. Mutlak monarşiden anayasalı monarşiye geçiş sayılır; ama yasalar padişah yanlısıdır.

Meşrutiyet(1908): II. Meşrutiyet’de, I. Meşrutiyet’ten farklı olarak, Meclis-i Mebusan’da siyasi partiler de vardır. İkinci Meşrutiyet toplumsal yaşamda büyük bir canlanma yaratmıştır. İnsanlar özgürlük konusunda bilinçlenmiş ve hak talep etmeye başlamışlardır.

#### **f) Cumhuriyet Dönemi’nde Demokrasi**

Kurtuluş yılları ülkeye farklı bir siyasal çerçeve getirmiştir. Savaş yenilgisi (1918), İstanbul’daki geleneksel iktidar merkezinin güç kaybetmesi, iktidar boşluğu, öz savunma ihtiyacı pek çok yerde halkın kendi güçlerini (yararlı kongreler) harekete geçirmesini gerektirmiş, Kemalist önderliğin katkısı ile oluşan Sivas kongresi ve TBMM, bu yerel demokrasileri ulusal düzeye taşımışlardır. Savaşın haklı karakteri, halka dayalı olması, beraberinde demokratik meşruluk ve hukuk üstünlüğü anlayışlarını da sürükleyip getirmiştir (<http://www.tbmm.gov.tr/tarihce/kb5.htm>).

23 Nisan 1920’de kurulan TBMM, Türk milletinin kendi kendini yönetmesinin miladı olmuştur. TBMM tüm yurttan seçilen milletvekillerinin oluşturduğu gerçek bir demokrasi kurumu olmuş ve halkın kendi kaderini tayin hakkının günümüze kadar simgesi olmuştur.

1921 Anayasası: 20 Ocak 1921 tarihinde yapılan oylamayla ilk anayasamız kabul edilip, ilan edilmiştir. Bu anayasa “milli egemenlik” ilkesinin benimsenmesini sağlamıştır. 1921 Anayasası 23 maddeden oluşan oldukça kısa bir metindir. İlk dokuz maddesi devletin dayandığı temel ilkeleri belirtmektedir (<http://www.tbmm.gov.tr/tarihce/kb5.htm>)

1924 Anayasası: Bu anayasa, 20 Nisan 1924'de TBMM'de büyük bir çoğunlukla kabul edilmiş, cumhuriyet rejimi içinde güçler birliği esasına dayandırılmıştır. 1924 Anayasası, Türk siyasî yaşamının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Siyasî partilerin kurulmasına ve dolayısıyla demokrasinin uygulanmasına olanak tanımıştır. Klasik hak ve özgürlüklere yer verilmişse de bunların korunmasına ilişkin düzenlemeler yine eklenmemiştir. 1924 Anayasası, Türk Anayasa tarihinin en uzun ömürlü metni olmuş, tam ve kesintisiz olarak, 36 yıl yürürlükte kalmıştır (Saray, 1999: 116).

1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş, öncesinde ise çok kısa bir Terakkiperver Halk Fırkası deneyimi yaşanmıştır. Serbest Fırka kısa sürede Cumhuriyet düşmanlarının birleştiği odaklar olmuş, rejim için bir tehdit halini almıştır. Genç Cumhuriyet, yoluna devam edebilmek için çok partili düzene geçmeyi bir süre daha ertelemek zorunda kalmıştır. Demokrasi yolundaki önemli dönüm noktalarından biri de çok partili hayata geçiş olmuştur. İkinci Dünya Savaşının bitiminden sonra çok partili yaşama geçme eğilimi güç kazanmıştır. Bu dönemin ilk siyasî partisi 1945'de kurulan "Millî Kalkınma Partisi" olmuş, ardından da onu 7 Ocak 1946'da "Demokrat Parti" takip etmiştir. 14 Mayıs 1950'de yapılan seçim sonucunda, 487 milletvekilliğinin 397'sini kazanan Demokrat Parti, 24 yıl kesintisiz iktidarda kalan Cumhuriyet Halk Partisi'nin yerine iktidara gelmiştir. Demokrat Parti iktidarı, 27 Mayıs 1960'da yapılan askerî darbe ile sona ermiş, Başbakan Adnan Menderes ve iki arkadaşı yargılama süreci sonunda idam cezasına çarptırılmışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde birden fazla partinin katıldığı ilk seçim 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılmış sonrasında çok partili hayat kısa sürede benimsenmiştir. 1950 yılına kadar ülkede 25 siyasî parti daha kurulmuştur (www.tbmm.gov.tr).

1961 Anayasası: Demokrat Parti iktidarının darbe ile devrilmesinin sonucunda 1961 Anayasası şekillenmiştir. Türk tarihinde ilk kez bir kurucu meclis anayasa hazırlamış ve bu anayasa halkoyu ile kabul edilmiştir. Temel hak ve özgürlükler, o güne kadar hiç bir Türk anayasasında görülmemiş biçimde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. 1961 Anayasası, 1971 yılındaki değişiklikleriyle birlikte 1980'de yapılan ikinci bir askerî darbeye kadar yürürlükte kalmıştır (www.tbmm.gov.tr).

1982 Anayasası: Türkiye, siyasi bunalımlar sonucunda 12 Eylül 1980'de ikinci bir askerî darbeye karşılaşmış, Anayasa askıya alınıp siyasî partiler kapatılmıştır. Siyaset adamlarının büyük bir bölümüne siyasî yasaklar getirilen bu süreçte iki yıl içinde yeni anayasa hazırlanmıştır. Bu anayasa, 7 Kasım 1982'de halkoyuna sunulmuş ve yüzde doksan gibi büyük bir oranla kabul edilmiştir. Böylece Türk tarihinde bir anayasa ikinci kez doğrudan doğruya halkın oyu ile kabul edilmiştir ([www.tbmm.gov.tr](http://www.tbmm.gov.tr)).

Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi'nin kurdukları koalisyon hükümeti, Necmettin Erbakan'ın başbakanlığındaki sancılı bir iktidar sürecinden sonra iktidardan düşmüştür. Bu süreç, tankların Sincan'dan geçmesi ve 28 Şubat MGK'sı kararlarıyla sonuçlanmıştır. Tarihsel süreç açısından çok yeni olan bu olayın sağlıklı bir değerlendirilmesinin yapılabilmesi için zamana ihtiyaç olduğu açıktır. 2002 Kasım'ında iktidara yine demokratik bir seçimle ve tek parti olarak AKP hükümeti gelmiştir ve halen hükümet görevini sürdürmektedir.

## **2. Demokrasi ve Toplum**

Önceki bölümde yapılan demokrasi tanımlarından da anlaşılacağı üzere, demokrasi yönetimi anlayışının odağında halk (vatandaş) yer almaktadır. Çıkarılacak kanunlara ve toplumsal hayatı etkileyecek her türlü karara temsilcileri (milletvekilleri) aracılığıyla halk dâhil olmaktadır. Dolayısıyla; demokrasiyi benimsemiş toplumların otoriteye boyun eğen “itaatkar” bireylere değil, içsel bir disiplinle hareket eden, paylaşma ve dayanışmayı bir yaşam biçimi haline getirmiş, sorgulayıcı ve hakkını arayan bireylere ihtiyacı vardır (Demirbolat, 1997: 150). Bireyleri demokratik tutum ve inanışlara sahip olan bir toplum olmak, ancak demokratik inançların ve değer yargılarının toplumsal hayatta var olması ile mümkündür (Demirbolat, 1997: 153; Başaran, 1994: 142). Diğer bir deyişle, yeni nesillerin demokrasi bilincine sahip bireyler olabilmeleri için, içinde yaşadıkları toplumun da demokratik tutum ve davranışlar sergiliyor olması gerekir.

Demokratik değerler sosyal, politik, ekonomik ve teknik boyutlarda ele alınabilir. Ama hepsinin ortak noktası, ahlaki değerlere sahip çıkmalarıdır (Chapman, 1995: 42). Yani toplumsal hayatta demokratik değerlerin varlığı o toplumdaki ahlaki değerlerin, eşitliğin ve adaletin pekişmesini sağlar. Demokrasi, sadece yönetsel bir rejim

olmaktan öte, toplumdaki bireylere toplumsal hayatın gereklerini ve paylaşımlarını da aşlar.

Friedrich'e göre, demokrasinin son yüzyıllardaki yayılımı tüm olumlu gelişmelere rağmen (kadınlara da oy hakkı verilmesi, tüm toplumsal sınıfların siyasal yaşama katılma hakkı, herkesin ırkına ve dinine bakılmaksızın eşit kabul edilmesi, vb.) çok yavaş olmuştur ve bu süreç halâ da devam etmektedir (1999: 61).

Günümüzde batılı özgürlük anlayışına göre insan, artık eski bireyci anlayıştaki gibi soyut bir varlık olarak algılanmaktan çıkmış, ait olduğu toplumun sosyal koşulları ve değer yargılarından etkilenen, vatandaşlık hakları olan ve bunlar için mücadele eden bir vatandaş olarak algılanmaktadır (Sezen, 2000: 125).

Bu aşamada yine demokratik bir toplum olmanın önemli koşullarından birisi olan sivil toplum örgütlerinden bahsetmekte fayda vardır. Yılmaz'a göre (2003: 325); bir toplumda sivil toplum örgütlerinin oluşması ve bunların niteliği, devletin yönetim anlayışı ve kurumlarının yanı sıra, toplumun yapısı, niteliği ve değer yargılarıyla ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında, bir ülkedeki sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkışı ve gelişimi, o toplumun tarihsel, toplumsal, ekonomik ve zihinsel alanda yaşamış oldukları gelişmelerden doğrudan etkilenmekte ve yine ortaya çıktıktan sonra da o toplumu şekillendirmeye devam etmektedirler.

Demokratik yönetim şekli, insanlara aşlamış olduğu değer yargıları ve paylaşım, hoşgörü temelli yaklaşımlarıyla, o toplumda zamanla belirli bir kültürel düzey oluşturur. Toplumsal değerler, aynı zamanda o toplumdaki eğitim düzeyinin de belirleyicisi olurlar (Binbaşoğlu, 1983: 32). Şu da bir gerçektir ki, toplumları oluşturan bireylerin demokrasinin gereğini yerine getirip kendi kendilerini yönetmesi sonucunda, ortaya çıkan yönetim sisteminin kalitesi, o toplumun düzeyinden etkilenecektir (Ertürk, 1993: 175).

### **3. Demokrasi ve Yönetim**

Yönetim, ortak amaçları uğruna birden fazla insanın bir araya geldikleri ortamlarda gözlenen bir olgudur. Yönetim olgusundaki genel ilke, grubun bir kişinin otoritesini kabul etmesidir. Bu otoriteyi kabullenme durumunun tam olarak ne zaman

başladığına dair tahminler, yazının bulunuşundan çok öncelere kadar dayanmaktadır (Açıkalm, 1998: 71).

Bir sistemin yönetim şeklinin demokratik olması için bazı ayırıcı ilkelere sahip olması gerekir. Bu ilkelere birincisi – tüm dünyadaki modern demokrasilerin de vazgeçilmez olarak kabul ettiği gibi – siyaseti uygulayan kişilerin (temsilcilerin) belirli aralıklarla seçilmeleridir. İkinci ilke ise, siyasi eşitlik. Yani tüm yetişkin vatandaşların oy vermesi ve her oyun eşit kabul edilmesidir. Üçüncü ilke, siyasi özgürlük olarak ifade edilebilir. Oy veren kişilerin hiçbir baskı altında kalmadan ve korkmadan, istedikleri kişi ya da partiye oy vermeleri o rejimdeki siyasi özgürlüğü ortaya koyar (Mayo,1964: 51-53).

Demokrasi, iktidarın halk için ve yine halk tarafından kullanılacağı siyasal bir modeldir. Böylece, devletin yani siyasi iktidarın gücünü halktan aldığı ve halkın üstünde ve ötesinde bir anlam ve güç barındıramayacağı vurgulanmaktadır. Demokrasi sayesinde devlet ve toplum ilişkisinin şekli belirlenir ve bu sayede de siyasi iktidarın meşru kaynağı ortaya konulmuş olur. Demokrasilerde yasalar çoğunluk iradesini yansıtırlar. Sadece belirli bir grup, zümre ya da sınıfın değil, o topluluğa ait herkesin eşit görüş bildirme ve karara katılma hakkı vardır. Bu sebeple, demokrasilerin vazgeçilmez unsurları arasında eşitlik ilkesi en başta gelir. Bütün vatandaşların din, dil, ırk, cinsiyet, eğitim düzeyi, vb. ayrımı yapılmaksızın eşit oy hakları vardır. Çünkü, tüm halkın eşit derecede yönetme hakkına sahip olması ilkesine dayalı olan demokrasi yönetimi, ancak tüm topluma hizmet ederek, uzlaşma ve hoşgörü kültürünü geliştirerek gereklerini yerine getirebilir (Dağlı ve Polat,1999: 11-13).

Demokraside iktidarın var olabilmesi, halkın onu kabullenmesine ve benimsemesine dayalıdır. Çoğulcu demokrasilerin amacı insanların mutluluğudur ve demokrasi rejimi de bunun için bir araç olarak kullanılır. Devlet ve kurumları, demokrasi aracılığıyla insanlara mutluluk, huzur, eşitlik, özgürlük vb. sağlamaktan sorumludurlar (Büyükkaragöz ve Kesici, 1998: 22). Türkoğlu (1996: 142), demokratik yönetim biçiminin “insan onurunu yücelten, sürekli yurttaşlık eğitimi veren, insanlığın ileri uygarlık düzeyine ulaşmasında en geniş anlamda katkıda bulunan bir rejim” olduğunu vurgulamaktadır.

Saray'a göre (1999: 116); demokrasi kültürünün tam olarak oturmadığı ülkelerde yapılan bazı hatalar vardır. Bunlardan en önemlileri arasında iktidar partileri ile muhalefet partileri arasındaki ilişkiler gösterilebilir. Farklı görüşleri benimsemiş olan siyasetçiler, demokrasinin önemli unsurlarından olan hoşgörü ve uzlaşma kültürünü bazen ilişkilerine fazla yansıtamamaktadırlar. Bu hataların en önemli sebebi, siyasetçilerin demokrasi bilinci ve kültürüyle tam olarak donanmamış olmalarıdır.

İki bin yıllık tarih sürecinde, demokrasiye karşı o günün toplumlarının verdiği tepkiler de farklıdır. Örneğin 17. yy'da İngiltere'de sınıflar arası farklılıkları kaldırmak için desteklenmiş bir yönetim şekli olmasına rağmen; demokrasi, 18. yy'ın sonlarına kadar – özellikle iyi eğitilmiş, yönetici sınıfı- pek çok kişi tarafından desteklenmemiştir. Demokrasi yönetiminin hem kelime hem de yönetim şekli olarak tanınıp benimsenmesi 19. yy'a denk gelir. I. Dünya Savaşı sonrasında tüm dünyada güçlü bir demokrasi rüzgarı esmiş, bu rüzgar 1930'larda biraz yavaşlamış olsa da günümüzde en güçlü şekliyle dünyadaki birçok ülkede kabul görmektedir. Her rejimde olduğu gibi, demokrasinin en popüler olduğu zamanlarda bile toplumdaki bazı kesimler bu rejimi desteklemeyip eleştirmişlerdir. Bu durum sadece tarih sürecinde belli bir dönem demokrasiyi reddeden İtalya ve Arjantin gibi ülkelerde değil, bazı batı demokrasilerinde yeşeren faşist, komünist, vb. teorilerde de görülmüştür. 19. yy'da demokrasiyi eleştiren ünlüler arasında W.H. Leckly, Sir Henry Maine, Thomas Carlyle, John Ruskin gibi isimler gösterilebilir (Mayo, 1964: 20-21).

Her yönetim şekli, yönetilen kesimi kendince tanımlar ve bu tanım doğrultusunda da vatandaşlar yetiştirmeye çalışır. Araştırma yapabilmek açısından otoriter rejimler ile demokratik rejimin yönetilen tipini betimleyecek olursak; demokratik rejimlerde “ussal düşünen, tartışan, eleştiren, hak arayan” yurttaş modeli, iyi yönetilen yurttaş olarak algılanırken; otoriter rejimlerde “suskun, edilgen, boyun eğen” yurttaş modeli, ideal yurttaş olarak algılanmaktadır (Demirbolat, 1997: 139).

#### **4. Demokrasi ve Eğitim**

Demokrasi ve eğitim ilişkisini irdelemeden önce, eğitimle ilgili bazı tanımlara değinmekte yarar vardır. “Eğitim” konusunun genişliği ve derinliği dolayısıyla tanımların da çeşitlilik gösterdiği gözlemlenmektedir.

“ Eğitim, önceden belirlenmiş amaçlar istikametinde nesilleri yönlendirme ve yetiştirme çalışmasıdır veya bu yönlendirme ve yetiştirmenin bilimini, tekniğini, taktiğini vb. öğreten bir bilimdir” (Çelikkaya, 1997: 28).

“ Eğitim, bir insan varlığının yetişmesi ve gelişmesini sağlamak üzere, kendine özgü tüm imkanların onlar üzerinde kullanılması ve her birinin bizzahati kendisidir” (Değirmencioglu; 1997: 3).

“Eğitim bir anlamda gerçeği araştırma ve kişilik oluşturma sürecidir” (Akçay, 2006: 16).

“Eğitim, tarihin her döneminde insan yavrusunun hayatta kalması, yaşamını sürdürmesi ve toplumsal konumunu yükseltmesi için yapılan bir etkinliktir” (Çınar, 2002: 45).

Çınar, eğitim tanımını yaptıktan sonra, günümüzde artık bilim toplumlarının egemen olduğunu vurgulamakta ve bilim toplumlarındaki eğitim anlayışını da şu şekilde açıklamaktadır;

“Bilim toplumlarında, temel üretim etkeninin bilgi olması ve bilgiye dayalı teknolojinin kısa sürede değişmesi, eğitimin önemini daha da arttırmış, modern toplumdaki yetişkinlikte biten eğitim, yerini yaşam boyu eğitime bırakmıştır. Temel üretim etkeninin bilgi olması ve onun üretilmesi gerekliliği öğrencilerin sorgulayıcı, özgür düşünebilen ve yaratıcı olarak yetiştirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır” (Çınar, 2002: 55).

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere, günümüzdeki çağdaş toplumların eğitim anlayışında demokrasinin temel unsurlarından olan özgür düşünce ve sorgulayıcı tutumun yer alması gerekmektedir. Eğitim, özgür bir toplumda demokratik yaşama bilincini uyandırarak o toplumda halkın tümüyle demokratik yaşama uyum sağlamasını ve aslında demokratik yaşam kültürünü oluşturmasını sağlar. Çünkü eğitim siyasal gelişmeyi hızlandıran en önemli faktörlerden birisidir (Türkoğlu, 1996: 145). Bu bağlamda, demokratik devlet ve demokratik eğitimin işlevlerini ele alacak olursak, demokratik devletin işlevi; özgür bir eğitim ortamı sağlayarak ve kaynakları arttırarak eğitime yardım etmektir. Demokratik eğitimin işlevi ise; demokrasinin istediği özgür düşünceli, yaratıcı, katılımcı yurttaşlar yetiştirmek ve böylece demokratik devletin yaşam kaynağını beslemektir (Başaran, 1994: 119).

Dünyada barış ve adaletin sağlanması, uluslar ve halklar arasında karşılıklı anlayış ve hoşgörünün oluşturulması, ancak insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı bilincinin oluşturulup güçlenmesiyle mümkündür. Varılan bu sonuç, tüm uluslararası ve bölgesel belgelerde ortaya konulmuştur. Artık katılımcı bir sisteme dönüşmekte olan demokrasiyi siyasal ve toplumsal boyutlarıyla yaşama geçirmek, olağan bir yaşam biçimine dönüştürmek, ancak ve ancak insan haklarına saygı bilincini topluma yerleştirmekle mümkündür. Bireylerin ve toplulukların toplumsal karar süreçlerine etkin ve sorumlu katılımları için gerekli olan bilgi, yetenek ve davranışların öğretim ve eğitim yoluyla kazanılması ve kazandırılmasıyla katılımcı demokrasi gerçekleştirilebilir (Gülmez, 2001: 65).

Brosio (1994), Dewey'in çalışmalarını değerlendirdiği makalesinde, Dewey'in eğitimde demokrasinin yerleşmesi ile ilgili çalışmalarının, özellikle eğitimsel problemlerle birebir mücadele etmekte olan öğretmenler ve yöneticiler için çok fazla önem arz ettiğini ifade etmektedir. Ona göre; toplumlardaki demokratik gelişimin sağlanabilmesi için bugüne kadar Dewey'den daha başarılı teoriler üreten hiçbir analist ve ya eğitimci çıkmamıştır.

Son yüzyıla eğitim alanında damgasını vuran John Dewey, 'İlerici eğitimin babası' olarak adlandırılır. Dewey, 1924 yılında hükümetin davetiyle Türkiye'ye gelmiş ve Türk eğitim-öğretimi konusunda görüşlerini sunmuştur. Pragmatist felsefeyi eğitimle birleştirmeyi hedefleyen Dewey, öğrencilerin ezbere zorlanmalarını, eğitim-öğretimin, öğretmen değil öğrenci merkezli olması gerektiğini, etkili bir öğrenmenin ancak yaparak ve yaşayarak gerçekleştirilebileceğini vurgulamıştır. Dewey'in görüşleri eğitim dünyasını kökten etkilemiş ve yeni bir eğitim anlayışının doğmasına sebep olmuştur. Bu eğitim anlayışının, otoriterlikten uzak ve öğrenciyi zorlayarak değil, onu da işin içine katarak öğretmeyi hedeflediği açıktır. Bu yönüyle Dewey'in temellerini attığı yeni eğitim felsefesinin demokratik bir yapı taşıdığı görülmektedir.

Demokrasi için eğitim çok önemli bir yere sahiptir. Demokrasi, eğitimi demokratik bir toplum oluşturmanın koşulu olarak görmektedir. Çünkü, eğitim sadece bireyin değil uzun vadede toplumun da etkilendiği bir süreçtir. Dolayısıyla, demokrasiyi benimseyecek ve devam ettirip ileriki kuşaklara aktarabilecek bireylerin yetiştirilmesi ancak eğitim yolu ile mümkün olmaktadır (Yeşil, 2002: 41-42). Kazamias ve Massialas'n (1965) vurguladıkları gibi, eğitim ve demokrasi arasında hedefler açısından



sıkı bir ilişki mevcuttur. Çağdaş toplumlarda eğitim politikalarının temel ve devamlılık gösteren hedeflerinden en önemlisi, eğitimin demokratikleştirilmesidir (Yeşil, 2002: 43).

Sosyal ve ekonomik gelişmeler, eğitimde demokratikleştirmenin sağlanabilmesi için önemlidir. Sosyal adaletin görülmediği, okuma yazma oranının çok düşük olduğu, kitlelerin başarıyı sadece şöhret ve para ile ölçtüğü, ahlaki değerlerin çöküş noktasına geldiği ortamlarda eğitimin demokratikleştirilmesi de büyük oranda engellenmektedir. Eğitimin demokratikleştirilmesindeki diğer engeller arasında nitelikli öğretmen açığı, araç gereç eksikliği, eğitim programlarının durağanlığı ve en önemlisi kaynak ve alt yapı eksikliği yer almaktadır. Çok fazla sayıda öğrenci aynı sınıfları paylaşmakta ve hatta dikkate değer bir sayıda öğrenci de okula dahi gidememektedir (Büyükkaragöz ve Kesici, 1998: 53-54).

Rainer ve Guyton (1999: 121-122), eğitim ve demokrasi arasındaki ilişkiyi şöyle vurgulamaktadırlar. “Çoğu eğitimci, demokratik teori, değer ve inançlar ile eğitim arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır. Örneğin Goodlad, sosyal ve politik demokraside eğitimi incelemiş ve eğitimle demokrasi arasında içinden çıkılmaz bir ilişkinin olduğunu ifade etmiştir” (Yeşil, 2002: 41).

Toplum, gençlerin etkinliklerini, yaşantılarını yönlendirme yoluyla kendi geleceğini, dolaylı olarak da gençlerin geleceğini belirlemiş olur (Dewey, 1996: 44). Bu toplumsal yönlendirme beraberinde bir değişimi getirmektedir.

Değişim, yaşamın olduğu gibi toplumların da kaçınılmaz bir özelliğidir. İçinde bulunduğu koşullar değiştikçe, toplumlar da kendilerini yenilemekte ve çağa ayak uydurmaktadırlar. Değişim söz konusu olduğunda – eğer istenen sürekli ve olumlu yönde ilerleyen bir değişim ise – en önemli ve etkili değişim aracı olarak eğitim gösterilebilir. Bu anlamda toplumların demokratikleşme sürecinde eğitimin payı çok büyüktür. Güler’in (2003: 3) de ifade ettiği gibi, “demokrasinin yerleşmesi demokratik süreçlerin insanların hayatına olumlu etki yapmaları ve bunun sonucunda toplumların daha demokratik olması adına insanların gösterdikleri çabaların birbirini takip etmesi” ancak eğitimin demokratikleştirilmesi yani demokrasinin yaşatılarak öğretilmesi ile olanaklıdır.

“Eğitim s¼recinin işleyişi demokratik olmadığı zaman, bir i¼erik ¼gesi olarak demokrasinin ¼đrenilmesi de olanaksızdır” (şimşek, 2000: ¼ns¼z). Demokrasi bilincinin toplumlara tam olarak yerleştirilememesinin sebebi “demokrasinin ‘anlatılan bir olgu’ olmaktan ¼te, ‘yaşanılan bir s¼re¼’ olduğu ger¼eđinin g¼z ardı edilmesidir” (şimşek, 2000: ¼ns¼z). Başka bir deyişle, ¼đrenciler kendilerine s¼ylenenden ¼ok g¼zlemledikleri davranışları baz alarak yeni tutum ve davranışlar geliştirmektedirler. Okulda demokrasi k¼lt¼r¼n¼n geliştirilmesi ve demokratik eğitimin etkili olabilmesi i¼in Yıldız Kuzgun (2000: 15-16), benimsemesinin gerekli olduğunu d¼ř¼nd¼đđ¼ bazı ilkeler ¼nermektedir.

Bunlar:

- 1) Demokrasiyle ilgili kavram, ilke ve tutumların kazandırılmasında, konu yalnızca vatandaş-devlet ilişkileriyle sınırlandırılmamalı; bunun bir yaşam bi¼imi olarak t¼m insan ilişkilerini y¼neten değerler b¼t¼n¼ olduğu kabul edilmeli, programlar bu anlayışla hazırlanmalıdır.
- 2) Konuyla ilgili davranışların geliştirilmesi, sınıf i¼i etkinliklerle ya da belli derslerle sınırlı tutulmamalı; her ortamda ve fırsatta olumlu davranışların pekiştirilmesine ¼zen g¼sterilmelidir. Eğitim ortamlarında i¼i boş ya da soyut kavramların ezberletilmesi yerine, yaşayarak ¼đrenmeye ağırlık verilmelidir.
- 3) Okul demokratik ilkelerle işleyen bir kurum olmalı, ¼đrencilere her fırsatta uygun rol modelleri sunulmalıdır. Bunun i¼in de, demokratik tutumları benimsemiş ve kişiliğinin ayrılmaz bir par¼ası haline getirmiş ¼đretmenlerin oynayacağı rol¼n ¼nemi vurgulanmalıdır.
- 4) Demokratik eğitimde ¼đretmenlere ¼nemli sorumluluklar verilmeli, her ¼đretmenin bu eğitim hedeflerini ger¼ekleřtirmede rol¼ olduğu kabul edilmelidir.
- 5) Demokrasi ile ilgili bilgi ve kavramları edinme, bilişsel yetenekle ilgilidir. Ancak bunları ¼đrenme isteği, benimseme d¼zeyi ve insan ilişkilerine doğru bi¼imde yansıtma becerisinin kazanılması, uygun bir kişilik zemini gerektirmektedir.
- 6) Demokratik yaşamın gerektirdiği kişilik ¼zelliklerinin kazandırılmasına ¼ok erken yaşlarda başlanmalıdır.

Rogers’ın (1969) ifadesiyle “Yaşamı s¼rd¼rmek istiyorsak, eğitimin amacı, ¼đrenmeyi ve değişimi kolaylaştırmak olmalıdır; ¼¼nk¼ eğitilmiş insan nasıl ¼đrenebileceđini bilen, kendini değişimlere uydurabilen ve yalnızca araştırmayla ¼đrenilen bilgiye g¼ven duyan insandır” (şimşek, 2000: 31). B¼yle bir insan/birey yetiştirebilmek i¼in de o bireye demokratik bir ¼đrenme ve eğitim ortamı sunulması gerektiği a¼ıktır.

## 5. Eğitim Örgütünde Demokrasi

Eğitim ve demokrasi arasındaki ilişkileri irdeledikten sonra, konuyu gerçek ortamında yani demokrasi kültürünün yerleştirilmesi gereken eğitim örgütlerinde incelemekte fayda görülmektedir. Okul örgütleri, genç beyinlerin şekillendiği, toplumsal değerlere ve yaşama dair birçok bilgi edindikleri, hurafelerden uzak bilimsel bilgi ile donandıkları en önemli eğitim ortamıdır. Dolayısıyla, demokrasi bilincinin geliştirilmesi ve öğrencilerin bu bilinçle hayata bakışlarını şekillendirmeleri gereken ortam da yine burasıdır. Tabii ki bu, demokrasiyi öğretmekten öte yaşatmakla mümkündür.

Toplumların vizyonları, kültürleri ve değer yargıları en başta okullar aracılığıyla yeni kuşaklara aktarılmaktadır. Dahası okullarda edinilen bilgiler, beceriler ve davranışlar önce öğrencilerden aile bireylerine oradan da topluma geçerek toplumu etkilemektedirler (Nural, 2002: 296). Okul sistemini diğer sistemlerden ayıran önemli bir özellik okulun çıktılarının aynı zamanda okulun kendi girdilerini oluşturmasıdır (Bayrak, 2003: 197). Okul örgütleri üzerinde çalıştıkları hammaddeleri – insan - toplumdan alan ve yine topluma gönderen örgütlerdir. Bu sebeple, “okulun birey boyutu kurum boyutundan daha duyarlı, informal yanı formal yanından daha ağır, etki alanı yetki alanından daha geniştir” (Bursalıoğlu, 1994: 32).

Bayrak’a göre okul (2003: 195), toplumsal sistemlerin gerçekleştirilmesi için oluşturulan bir örgüttür. Aslında tüm dünyada ve her çağda okul örgütü, bilginin yansırı toplumsal değerlerin çocuklara ve gençlere aktarıldığı kurumlar olagelmiştir. Bununla birlikte okullar yeni kültürlerin şekillendiği ve toplumsal algıların sınırlarının tekrar çizilerek doğallaştırıldığı kurumlardır. Başka bir deyişle okullar, gelecekteki toplumsal yapı ve anlayışın şekillendirilebileceği atmosferlerdir (Eğitim-Sen, 2005: 591).

Bütün bu özellikler okul örgütünün, tüm diğer yönetim örgütlerinde olduğu gibi, demokrasiyi benimsemiş toplumlarda da çok önemli bir yere sahip olması sonucunu doğurmuştur. Çünkü devlet bir yandan siyaseti ile eğitimi biçimlendirirken bir yandan da eğitim kurumlarından etkilenmektedir (Demirbolat, 1997: 146).

Gelecek kuşakların açık görüşlü, çevresindekilerin karşıt görüşlerine saygılı, diğer insanlara değer veren, başkalarından etkilenmeksizin karar alabilen, bir yandan başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı gösterirken bir yandan da kendi hak ve

özgürlüklerine de sahip çıkabilen kişiler olabilmeleri ancak demokrasi bilincinin yerleşmesine ve demokrasi eğitiminin başarıyla verilmesine bağlıdır. Bu gerçek, başta BM olmak üzere herkes tarafından kabul edilmektedir (Kepenekçi, 2000: 5).

Okullarda verilen demokrasi eğitiminin başarılı olabilmesi ve demokrasi bilincinin öğrencilere kazandırılması için bazı ön koşullar gereklidir. demokratik bir iş atmosferi (öğretmenler açısından) ve eğitim ortamının yaratılması bu koşullardan en önde gelenleridir. Ancak bu sayede okul örgütlerinde öğretmenlerin iş verimliliğinin ve yaratıcılığının artması mümkün olur. Bu sonucun doğması ise eğitim ortamının daha elverişli ve olumlu özellikler taşımasına, yani “okul örgütünün demokratikleştirilmesine” bağlıdır (Başaran, 1982: 88). Başaran, örgütün demokratikleştirilmesinin getireceği yararları maddeler halinde şöyle açıklamaktadır (1982: 91):

- 1) Örgüt elinde bulunan insan gücü kaynağını en etkili olabilecek biçimde daha esnek kullanabilmektedir.
- 2) Birimlere gerekecek olan uzmanlık bilgileri demokratik yapıyla daha iyi sağlanabilmektedir.
- 3) Örgüt içinde iletişim iki yönlü ve kolaylaştırılmış olacağından kararların merkezden verilmesi daha sağlam ve daha çabuklaştırılabilmektedir.
- 4) Zaman-maliyet-edim arasında daha iyi bir denge kurulduğundan örgütün etkililiği artmaktadır.

## **6. Okul Yöneticileri ve Demokrasi**

Okul yöneticileri, eğitim kurumlarında stratejik bir konumdadırlar. İnsan kaynaklarından ve eğitim araç gereçlerinden doğru şekilde yararlanmak suretiyle, öğrencilere istendik bilgi, beceri ve davranışların bilimsel yöntemler kullanılarak kazandırılmasını sağlamak okul yönetiminin ve yöneticilerinin en önemli amacı olmalıdır (Bayrak, 2003: 207).

27.08.2003 tarih ve 25212 sayılı Resmi Gazete ve 2552 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan “İlköğretim Kurumları Yönetmeliği”nde İlköğretim okullarında görev yapan ‘okul müdürü, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı’ kavramlarının görev tanımları, yetkileri ve sorumlulukları bu yönetmeliğin 60, 61, ve 62. maddesinde şöyle açıklanmaktadır:

### Okul Müdürünün Görev, Yetki ve Sorumluluğu

**Madde 60-** İlköğretim okulu, demokratik eğitim-öğretim ortamında diğer çalışanlarla birlikte müdür tarafından yönetilir. Okul müdürü; ders okutmanın yanında kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, program ve emirlere uygun olarak görevlerini yürütmeye, okulu düzene koymaya ve denetlemeye yetkilidir. Müdür, okulun amaçlarına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve geliştirmesinden sorumludur. Okul müdürü, görev tanımında belirtilen diğer görevleri de yapar.

### Müdür Başyardımcısı

**Madde 61-** Müdür başyardımcısı, ders okutmanın yanında müdürün en yakın yardımcısıdır. Müdürün olmadığı zamanlarda müdüre vekâlet eder. Müdür başyardımcısı, okulun her türlü eğitim-öğretim, yönetim, öğrenci, personel, tahakkuk, ayniyat, yazışma, eğitici etkinlikler, yatılılık, bursluluk, güvenlik, beslenme, bakım, koruma, temizlik, düzen, nöbet, halkla ilişkiler gibi işleriyle ilgili olarak okul müdürü tarafından verilen görevleri yapar. Bu görevlerin yapılmasından ve okulun amaçlarına uygun olarak işleyişinden müdüre karşı sorumludur. Müdür başyardımcısı, görev tanımında belirtilen diğer görevleri de yapar.

### Müdür Yardımcısı

**Madde 62-** Müdür yardımcıları, ders okutmanın yanında okulun bütün eğitim öğretim yönetim, öğrenci, personel, tahakkuk, ayniyat, yazışma, eğitici etkinlikler, yatılılık, bursluluk, güvenlik, beslenme, bakım, koruma, temizlik, düzen, halkla ilişkiler gibi işleriyle ilgili olarak okul müdürü tarafından verilen görevleri yapar.

Bursalıoğlu'na göre (1994: 166); yöneticiler tutum ve davranışları açısından dört gruba ayrılabilirler. Bunlardan birisi olan “demokrat yöneticinin” özellikleri şöyle sıralanmaktadır.

- Karar sürecinde astlarına katılma olanağı verir.
- İşbirliğini önerir.
- Objektif ve rasyonel model ve yöntemler izlemeye çalışır.

Bu demokratik yönetici özelliklerini uygulayarak eğitim örgütündeki yapı ve işleyişin demokratikleştirilmesi sağlanacaktır.

Günümüzün öğretmen ve öğrenci profili eskiye oranla çok değişmiştir. Okul yöneticisinin bu yeni nesil öğrenci ve öğretmenlerin beklentilerini cevaplayabilmesi ve kaliteli bir eğitim ortamı sağlayabilmesi, sürekli kendisini ve yöneticilik anlayışını yenilemesine bağlıdır (Çelik, 2000: 145). Okullarda demokratik bir yönetimin sağlanması ve öğretmenler ve öğrencilere sağlanan fikir beyan etme özgürlüğü ile özgürlükçü eğitim anlayışının pekiştirilmesi için çok önemlidir.

Etkili bir eğitim - öğretim ortamının oluşturulması için, okulda “saydam, katılımcı bir yönetimin” var olması gerekir. Okul yöneticileri demokrasi ilkelerini yönetim anlayışlarına uyguladıkları, gerek öğretmenleri gerekse öğrencileri karar sürecine kattıkları oranda etkili bir okuldan ve verimli bir eğitim – öğretim ortamından bahsedilebilir (Balcı, 2001: 203).

Okulun hedeflerini gerçekleştirecek, uygulamaların işleyişini ve devamlılığını sağlayacak olan kişi okul müdürü ve etrafındaki diğer yöneticilerdir. Müdür, gücünü formal yetkiden alır. Liderlik statüsü kazanması ise, okuldaki diğer personel tarafından nasıl algılandığına bağlıdır. Yani her okul müdürünün bir lider olarak tanımlanması doğru olmaz (Bursalıoğlu, 1994: 38). Okul yöneticisinin bir lider olarak algılanabilmesi, diğer liderlik davranışlarıyla beraber özellikle demokratik liderlik vasıflarına sahip olmasına ve bunları bilfiil uygulamasına bağlıdır. Çünkü ancak öğretmen, öğrenci ve okul yöneticisi arasında kurulan sağlıklı ilişkiler sonucunda sağlıklı bir eğitim ortamının oluşturulması mümkündür.

Açıklan’a göre (1994: 6); çağdaş ve demokratik bir okul yöneticisinde bulunması gereken özellikler şöyledir:

1. Kapsamlı bir insan bilgisine sahip,
2. Etkili iletişim becerileri gösteren,
3. Liderlik özelliklerine sahip,
4. Ana dilini doğru ve güzel konuşabilen,
5. Felsefe, matematik ve uygarlık tarihi eğitimi almış,
6. Yabancı dili olan,
7. İletişim teknolojisine hakim, bilgiyi yöneten,
8. Beden ve ruh yönünden sağlıklı,
9. Eğitime inanmış yöneticidir.

Geçmişten günümüze gelişerek ve toplumlar üzerinde daha da büyük etkiler bırakarak varlığını devam ettiren demokrasi süreci, modern dünyada da önemini korumaktadır. Artık dünya üzerindeki birçok ulus, demokrasiyi benimsemiştir ve onun vurguladığı değerlere tam olarak sahip olmak için mücadele vermektedir. Bu sürecin önemli elemanlarından birisi olan eğitim kurumlarının kalitesi artık günümüzde okul yöneticilerinin kalitesi ile eşdeğer kabul edilmekte, okul yöneticilerinin çağdaş ve

demokratik yönetim yaklaşımları sergileyebilmeleri, okuldaki gerek yöneticilik kalitesini gerekse başarı seviyesini arttıran unsurlar olarak görülmektedir (Okutan, 2003).

## 7. Öğretmenler ve Demokrasi

Toplum genişleyip karmaşıklaştıkça aktarılması gereken bilgi ve kültür birikimi de buna koşut olarak artmıştır. Bunun sonucunda da çocukların eğitiminde aile tek başına yetmez olmuş ve bu işin yeterlilik sahibi kişilerce uygulanması toplumsal bir gereksinim haline gelmiştir. (Uras, 2002: 191). Öğretmenler, toplumun bilgi ve kültür birikimini eğitsel bir ortamda ve belirli kurallar dâhilinde öğrencilere aktaran kişilerdir.

Toplumsal bir sistemde demokrasi kurumunun iyi ve sağlıklı işleminin ön koşulu bu toplumsal sistemde iyi eğitilmiş, bilinçli yurttaşlara sahip olmaktır (Demirbolat, 1997: 146). Yani demokrasi bilinci, modern yaşam ve iyi eğitim unsurlarının birbirinden bağımsız olması düşünülemez. Nitelikli ve demokratik bir eğitimin gerçekleştirilebilmesi için öğretmenlerin demokrasinin öngördüğü değer yargılarını içselleştirmesi ve bunu eğitim – öğretim anlayışına yansıtması önkoşuldur. Demokrasinin yerleşmesinde öğretmenin bilimsel düşünce ve davranışlara inanıp bunları uygulaması önemli bir etkidir. Örneğin sosyal kulüpler, öğrenci konseyleri, sınıf temsilcilikleri, küme çalışmaları, vb. aktiviteler, var olan eğitim sisteminde uygulanabilecek demokratik yapılanmalar arasında gösterilebilir (Kartal, 2006: 39).

Demokratik bir eğitim ve yönetim anlayışını benimsemiş bir öğretmenin, sınıf yönetiminde uygulaması gereken bazı davranışlar vardır. İlkönce bu öğretmenin işinden haz alması gerekir. Sonrasında “enerjik, sağlıklı, üretken, düşünsel olgunluğa sahip, yansız, hoşgörülü, sosyal, görüş ve düşüncelere saygılı ve açık, mantıklı ve duyarlı” olmalıdır ki; eğitim ortamını da bu özelliklerle donatabilsin ve daha önemlisi bunu öğrencilerine de kazandırabilsin (Aydın, 2000: 18).

Öğretmen; öğrencileri ile ilişkilerinde demokratik bir tutum benimseyerek, öğrenciye kendi düşüncelerinin ve verdiği kararların önemli olduğunu hissettirecek ve böylece öğrenciye özgüven duygusunu aşılayacaktır. Çünkü demokrasi rejiminin istediği öğrenci profili, ezberleyen ve kabullenen değil; araştıran, sorgulayan ve tartışan bir öğrenci profilidir (Demirbolat, 1997: 151-152).

Demokratik yönetim anlayışını benimsemiş bir öğretmenin sınıf içerisindeki sorumluluğu öğrencilerle paylaşması esastır. Demokratik öğretmen, sınıf düzenini öğrencilere emir vererek değil, onları güdüleyerek oluşturur. Böyle bir öğretmen, öğrencilerine karşı nazik, ilgili ve samimi; aynı zamanda tutum ve davranışlarında kararlıdır ve taviz vermez. Öğrencileri mümkün olduğunca kararlara katmak ve onlara sorumluluk vermek demokratik yönetimin uygulandığı sınıflarda düzeni sağlamak için başvurulacak yöntemlerdir (İpek, 2003: 99). Demokratik eğitim anlayışında öğretmen yaptırım gücünü korkudan değil, sevgiden alır (Akçay, 2006: 122).

Demokrasi demek, bir kimsenin her istediğini yapabilme özgürlüğüne sahip olması demek değil; bir kimsenin kendini ilgilendiren kararlara katılma ve bu kararlara etkileyebilme özgürlüğüne sahip olması demektir. Öğretmenin otoriter bir eğitim anlayışına sahip olduğu bir sınıfta, bütün kararlarda öğretmen belirleyici olurken, demokratik bir sınıfta, öğrenciler alınan karara katılabilme veya en azından fikir beyan etme özgürlüğüne sahiptir (Van Sicle,1983) (Ak. İpek, 2003: 101).

Eğitim ve öğretimin tek amacı, var olan bilgileri genç beyinlere aktarmak, onları birer kitap haline getirmek değildir. Eğitimde temel hedef, öğrencilerin yaratıcılıklarını ortaya koyabilecekleri, kendi yeni fikirlerini ifade edebilecekleri bilgilerle donatmak ve onlara bu tarz eğitim ortamları sunmaktır. Bunun için ise demokratik bir sınıf, okul ve bir bütün olarak baktığımızda demokratik bir eğitim ortamı gerekmektedir. Çünkü yaratıcılık, özgür ve demokratik ortamlarda ortaya çıkabilir. Eşitlik ve adalet ilkesinin uygulandığı bir sınıf, daha çok yaratıcılığın gerçekleşeceği bir sınıftır (Akçay, 2006: 118).

Öğretmenlik diğer mesleklerden farklı olarak daha geniş bir insan kitlesiyle etkileşim halinde olmayı gerektirmektedir. Bu geniş toplulukta sadece okul ortamındaki öğrenciler, diğer öğretmenler ve yöneticiler değil; okul dışında da veliler ve yöre insanları yer almaktadır (Celep, 2004: 31). Böylesine geniş bir topluluğu etkileme olanağına sahip bir kişinin, demokrasinin öğretimi ve benimsetilmesi konusundaki önemli rolü de göz ardı edilemez. Öğretmen, gerek yaşam tarzı gerekse sınıfta uyguladığı eğitim teknikleri konusunda demokratik tutumlar sergilemeli; bu öğretilerin öğrencilere oradan da velilere ve topluma yansımaları uzun vadede beklemelidir.



Demokratik olmayan toplumlardaki eğitim anlayışında öğretmen ve içerik ön plandadır. Sınıfta öğrenci pasif, öğretmen aktiftir. Demokratik eğitimde ise, düşüncelerini özgürce ortaya koyabilen, aktif öğrenciler yetiştirmek ana amaçtır. Bu sebeple, Öğrenciler düşünmeye, incelemeye ve araştırmaya yöneltilir. Demokrasi ancak kendisine uygun bir ortamda gelişir. Demokratik bir anlayışla eğitim veren öğretmen, sınıf içinde rehber rolündedir. “Öğretimin demokratik, yönetimin otokratik olduğu bir okulda demokrasinin hedeflerine hizmet etmesi ise güçleşmektedir” (Can, 2005: 33). Unutulmamalıdır ki, gelecekte ulaşılmak istenen demokratik toplum düzeyi, bugün ne ölçüde demokratik öğretmen yetiştirdiğimize büyük oranda bağlıdır (Aslan, 2006).

Demokratik rejimlerde sorumluluk sadece yönetenlerde değil aynı zamanda da yönetilenlerdedir. Dolayısı ile demokrasinin varlığı ve korunarak sürdürülmesi, devletin kendisine bağlı olduğu kadar, o devletin vatandaşlarının demokrasi bilinci ve inancına da bağlıdır (Demirbolat, 1997: 146). Bu durum bizi eğitim örgütlerinde aşılana ya da aşılması gereken demokratik yaşam bilincine götürmektedir. Okullarda verilen demokrasi eğitiminin ve okullardaki eğitim ortamının demokratiklik düzeyinin geleceğin nesillerini şekillendirmekteki etkisi bu ifadeye açıkça görülmektedir.

## **B. İlgili Araştırmalar**

Bu kısımda, araştırma konusuyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olabilecek yurt içi ve yurt dışı çalışmalar yer almaktadır.

### **1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar**

**Özgen (1994)**, düşünce özgürlüğü ve laiklik konusunda öğretmen ve yöneticilerin görüşlerini saptamak amacıyla, İzmir’deki resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında görev yapan 250 yönetici ve öğretmenlere bir anket uygulanmıştır. Bu araştırmada elde edilen bazı bulgular şöyledir ( Akt. Karakütük, 2001: 122):

- “Bugünkü eğitim sistemimiz, nesnelliği, bilimselliği ve eleştirel düşüncüyü ne ölçüde öne çıkarabilmektedir” sorusunu araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin %10.4’ü ‘hiç’, %78.8’i de ‘az’ olarak yanıtlamışlardır.

- Öğretmenler, laiklik ve demokrasiyi düşünce özgürlüğünün önkoşulu olarak algılamalarına karşın, ülkemizdeki uygulamasını sınırlı bulmaktadırlar.
- Laiklik konusunda öğretmenler yeterli bilgiye sahip değildir.
- “Laiklik, aklın ve bilimin etkinliğini ne ölçüde artırabilir?” biçimindeki anket sorusuna, İmam Hatip Kökenli katılımcıların %70.6’sı ‘Hiç’ yada ‘Az’ biçiminde yanıt verirken, diğer katılımcıların % 85.3’ü ‘Çok’ ve ‘Pek çok’ biçiminde yanıtlamışlardır.

**Şahin (1995)**, ilköğretim okullarındaki yönetim biçiminin demokrasi ve otokrasi boyutları arasındaki yerini belirlemek amacıyla, Afyon İli sınırları içerisinde yer alan 51 ilköğretim okulunun müdürleri ve bu okullarda görev yapan 687 öğretmene bir anket uygulamıştır. Anketler eğitim programları, işgören hizmetleri, öğrenci hizmetleri, genel hizmetler ve bütçe hizmetleri alanlarında demokrasi ve otokrasi boyutları ile ilgili sorulardan oluşmuştur. Yapılan istatistiksel çözümler ışığında elde edilen bazı bulgular şöyle sıralanabilir:

- Ünite dergilerinin alınmasına müdür ve öğretmenler birlikte karar vermektedirler. Eğitsel gezilerin yapılmasına müdür, öğretmen ve öğrenciler birlikte karar vermektedirler. Ders kitaplarını öğretmenler seçmekte ve zümre öğretmenler toplantısının yapılmasına öğretmenler karar vermektedirler. Okul kitaplığına kitap alınması, haftalık ders programının hazırlanması, eğitsel kol etkinlikleri programının düzenlenmesi, yıllık ders planının yapılması ve okul öğretmenler toplantısının yapılması konularında müdürler yetkilerini kullanmaktadırlar.
- Hangi hizmet içi eğitim programına katılacaklarına öğretmenler kendileri karar vermektedirler. Teşekkür belgesi verilecek öğretmenleri, öğretmenler kurulu belirlememektedir.

**Oğur’un (1999)**, Ankara’daki genel liselerde yaptığı, 46 yönetici ve 345 öğretmenin katıldığı “**Genel Liselerde Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Yönetim Süreçlerine İlişkin Davranışları Demokratik Olarak Algılama Düzeylerinin Değerlendirilmesi**” adlı araştırmasında ortaya koyduğu sonuçlardan bazıları şöyledir:

- Okulda karar verilirken yöneticiler, karara öğretmen, öğrenci, veli ve diğer personeli katmamaktadırlar.
- Okulda öğrencileri ilgilendiren konularda öğrencilerin görüşleri alınmamaktadır.
- Daha az kıdemli öğretmenler, daha kıdemli öğretmenlere göre yöneticilerin karar verme davranışlarını demokratik olarak algılamışlardır.
- Yöneticilerin eğitim yönetimi alanında aldıkları kurs / seminer sayısının fazlalığı, karar verme davranışlarının demokratik olarak artmasını olumlu yönde etkilemektedir.
- Yöneticiler, yönetim süreçlerinin tüm boyutlarında kendilerini demokratik, öğretmenler ise yöneticilerin yönetim süreçlerine ilişkin davranışlarını otokratik olarak değerlendirmişlerdir.

**Işıkgöz (1999)**, ilköğretim okullarında demokrasi eğitime katkı sağlamak amacıyla, ilköğretim okulu yöneticilerinin demokrasi eğitime ilişkin etkililik düzeylerini yönetici ve öğretmen algılarına dayalı olarak saptamaya çalışmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmayla ilgili kaynaklar, yasalar ve yönetmelikler taranmış, mevcut durumla ilgili yönetici ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amacıyla iki ayrı form halinde geliştirilen veri toplama aracı kullanılmıştır. 10 ilköğretim okulunda görevli 40 yönetici ve 138 öğretmene uygulanan anketlerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulardan, yöneticilerin demokrasi eğitiminde kendilerini çoğunlukla etkili gördükleri, öğretmenlerin ise bu konuda yöneticileri nadiren etkili gördükleri, yöneticilerle öğretmenlerin bir fikir birliği içinde olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

**Zencirci (2003)** tarafından yürütülen “İlköğretim okullarında Yönetimin Demokratiklik Düzeyinin Katılım, Özgürlük ve Özerlik Boyuları Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, ilköğretim okulu yöneticilerinin, sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin ilköğretim okullarındaki yönetimin katılım, özgürlük ve özerklik boyutlarında demokratiklik düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın verileri, Balıkesir il merkezindeki 32 ilköğretim okulunda görev yapan 90 okul yöneticisi, 347 branş öğretmeni ve 400 sınıf öğretmenine “Demokratik Eğilim Ölçeği” ve “Yönetimin Demokratik Düzeyini Saptama Anketi”nin uygulanması yoluyla elde

edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinden sonra, yönetici, branş ve sınıf öğretmenlerinin yarıya yakınının demokratik ve diğer yarısının da otokratik eğilime sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca yöneticiler kendi yönetimlerini demokratik olarak belirtmelerine karşın, öğretmenlerin görüşleri yönetimin daha az demokratik olduğu yönündedir.

**Kepekçi (2003) “Demokratik Okul”** adlı çalışmasında demokrasinin en iyi şekilde işleyebilmesi için, demokrasiyi bilen vatandaşların yetiştirilmesi gereğine değinmektedir. Bu gerekliliğin gerçekleşebilmesi için çocuğun içinde bulunduğu aile ve okul gibi kurumlarda demokratik değerlerin sergilenmesinin önemli olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada okulu demokratik yapan etmenler şöyle sıralanmıştır:

- Okul ve sınıf iklimi (havası)
- Okulda katılım
- Öğretmen katılımı
- Öğrenci katılımı
- Aile katılımı

Çalışmada demokratik okulda demokratik sınıf ortamları oluşturulmasının önemine yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında okuldaki tüm paydaşlar (yönetici, öğretmen, öğrenci, diğer personel ve hatta aileler) arasında demokrasinin öngördüğü ilişkiler ağının olması gerektiğine değinilmiştir. Ancak okuldaki bireyler arasındaki ilişkilerin demokratik olmasının tek başına okulu demokratik yapmaya yetmeyeceği, demokrasinin özünü oluşturan “katılım” ilkesinin okul ortamında da hayata geçirilmesinin şart olduğu belirtilmiştir. Katılımdan anlaşılması gereken, okulun eğitim, yönetim işleri ile ilgili alınacak kararlara ve yapılacak etkinliklere öğretmenlerin, öğrencilerin ve ailelerin katılımının sağlanmasıdır.

**Ceylan (2003), “Okul Yöneticilerinin Öğretmenleri Etkileme Tutumları”** adlı araştırmasında ulaştığı sonuçlar şu şekildedir:

- İlköğretim okulu yöneticilerinin yönetim tutumlarını oluşturan otuz davranışın gösterilme düzeylerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri altı davranış dışında farklıdır. Ankette yer alan yirmi dört

davranışın gösterilme düzeyine ilişkin olarak, yöneticilerin kendilerinin bu davranışları daha sık gösterdikleri görüşündedir.

- Yönetici ve öğretmenler, “Okuldaki eğitim – öğretim ve yönetim görevlerinin yürütülmesinde – genellikle- eğitim lideri oldukları”, “Kendisiyle konuşmak isteyen öğretmenleri – her zaman – dinledikleri”, “Öğretmenler odasına giderek öğretmenlere – genellikle- bilgi verdikleri, “Okul hakkındaki kararları – zaman zaman – öğretmenlerin almasını sağladıkları”, “Öğretmenlere görev verirken – genellikle – görev verilenin bu görevi almaya istekli olup olmadıklarını dikkate alarak görev verdikleri” davranışlarında görüş birliği içerisindedir.
- Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okulu yöneticilerinin en az gösterdikleri davranışlar “Okul hakkında karar vermeden öğretmenlere danışma”, “Okul hakkındaki kararları öğretmenlerin almasını sağlama” ve “Öğretmenlere meslekle ve eğitim teknolojileri kullanımıyla ilgili rehberlik yapma” davranışlarıdır. Öğretmenler bu davranışların “zaman zaman” gösterildiği görüşündedir.
- Öğretmen görüşleri ile yönetici görüşleri arasındaki en büyük farklılığın olduğu beş davranış şunlardır; “okul yöneticileri okulda ekip çalışması ruhunun yerleşmesini sağlar”, “okul yöneticileri, öğretmenlerin çalışmalarını önemseydiğini onlara hissettirir”, okul yöneticileri, öğretmenlere güven verici bir kişilik sergiler”, “okul yöneticileri, okulla ilgili kararlar verirken demokratik davranır”.
- Genel olarak değerlendirildiğinde, ilköğretim okulu yöneticilerinin personeli etkilemeye yönelik davranışları yönetici görüşlerine göre “her zaman”, öğretmen görüşlerine göre “genellikle” gösterdikleri sonucuna varılmıştır.

**Çınar ve Büyükkasap (2004)**, okul yönetici ve öğretmenlerinin birlikte yaşama kültürü düzeylerini saptamak amacıyla, 2004 yılı Mart ayında Ağrı İl merkezinde 61 okul yöneticisi ve 461 öğretmene geliştirdikleri “Birlikte Yaşama Kültürü Anketi” uygulamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre okul yöneticileri ve öğretmenlerinin birlikte yaşam kültür düzeyleri yüksek çıkmıştır. Bu sonuç, okulların öğrenen örgüt olma, toplam kalite yönetimine geçme ve dolayısıyla demokratik bir yapı ve iklim oluşturma potansiyelinin var olduğunun göstergesi olarak yorumlanmıştır.

**Gözütok (1995), “Öğretmenlerin Demokratik Tutumları”** isimli araştırmada; öğretmenler ile öğretmen adaylarının demokratik tutumları karşılaştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre;

- Aday öğretmenlerin asıl öğretmenlere göre daha demokratik tutuma sahip oldukları,
- Branşlarına göre öğretmenlerin demokratik tutumları arasında puan farklılıkları görülmekte olduğu,
- Çalıştıkları okulların bulunduğu sosyo-ekonomik çevreye ve cinsiyetlerine göre, öğretmenlerin demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı,
- Lise öğretmenlerine oranla, ilköğretim öğretmenlerinin daha demokratik tutum ve davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir.

**Büyükkaragöz ve Kesici (1996), “Öğretmenlerin Hoşgörü ve Demokratik Tutumları”** adlı araştırmalarında, ilkokul öğretmenlerine “*Demokrasi ve Hoşgörü Tutum Ölçeği*” uygulamışlardır. İlkokul öğretmenlerinin tamamına yakını demokrasilerde insanların kişisel özgürlüklerinin etkili bir şekilde uygulanabilmesinde, insanlarda demokratik tutum ve düşüncelerin oluşmasında ve gelişiminde hoşgörünün büyük etkisi olduğunu düşünmektedirler. Buna paralel olarak ilkokul öğretmenlerinin büyük çoğunluğu hoşgörünün, demokrasinin temeli olduğu ve demokrasilerde insanların birbirlerine davranışlarının temelinde saygı olduğunu, toplumlarda demokratikleşmenin sağlanmasında, insanlar arasında kurulacak olan iletişim, hoşgörü, sevgi ve saygı ortamına ihtiyaç olduğunu ve demokrasinin uygulandığı toplumlarda hoşgörü, yardımlaşma ve işbirliğinin ön planda olduğunu düşünmektedirler.

Demokratik eğitim ilkelerinin 1968 İlkokul Programına ne ölçüde yansıdığını ve ilkokullarda yeterince uygulanıp uygulanmadığının saptanması amacıyla **Otluca (1996)** tarafından yapılan araştırmada, ilkokul programı bütün boyutlarıyla(amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreci, ders dışı etkinlikler, değerlendirme) irdelenmiş ve öğretmenlerin bu ilkeleri sınıfta uygulama düzeyleri belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin demokratik tutumlarında cinsiyet, unvan ve mesleki kıdemlerinin ne ölçüde etkili olduğu araştırılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Literatür taraması ve uzman kanısı alınarak geliştirilen ölçek, evrendeki tüm ilkokullarda çalışan 135 öğretmene uygulanmıştır. Demokratik eğitim ilkelerinin programın bütün boyutlarında yer aldığı ve

öğretmenlerin bu ilkeleri uygulamada benzeşim içinde oldukları gözlenmiştir. Yapılan karşılaştırmalarda öğretmenlerin demokratik tutumlarında cinsiyet, unvan ve hizmet yılı değişkenleri yönünden bir farklılaşma görülmemiştir.

**Kıncal'ın (1998)** yapmış olduğu **“Vatandaşlık Eğitiminin Sınırları”** isimli çalışma sonucunda, ülkemizde demokratik değerlerin kuramsal olarak benimsendiği fakat yeterli ölçüde davranışlara aktarılamadığı sonucuna varmıştır. Kıncal, demokratik değerlerin davranışlara dönüştürülemediği konusundaki tek sorumluluğun okullarda olmadığını düşünmektedir. Bu sorumluluk, okul, aile, kitle iletişim araçları ve diğer eğitim kurumlarına da aittir. Kurumlar demokratik tutum ve davranışları benimsemiş vatandaşlar yetiştirmek konusunda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmelidirler. Bu gerçekleşmediği takdirde, demokrasi sadece **“Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi”** derslerinde okutulan bir konu olarak kalacaktır.

**Yeşil (2001)**, okul ve aile ortamlarının demokrasi eğitimine uygunlukları yönüyle değerlendirmek ve ilköğretim öğrencilerinin demokratik davranışlar kazanmalarında bu iki kurumun etkilerini belirlemek amacıyla yürüttüğü çalışmada, üç farklı anket uygulamıştır. Elde edilen veriler analiz edildikten sonra, demokratik bir ortamda yapılan eğitimin, geleneksel ve bürokratik bir ortamda yapılan eğitime göre öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişimlerinde ve karakter oluşumlarında daha olumlu gelişmelere yol açtığı sonucuna varılmıştır.

**Uslu (2003)**, ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin demokratik davranışları sergileme düzeylerini belirlemek amacıyla **“İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi: Öğretmen ve Öğrencilerin Demokratik Davranışlar Sergileme Düzeyleri”** adlı araştırmayı yürütmüştür. Araştırmanın evrenini Sakarya merkez ilköğretim okullarında çalışan tüm öğretmenler oluşturmuştur. Örneklemi ise, Sakarya ili Merkez ilçesindeki ilköğretim okulları arasında tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen 12 ilköğretim okullarında eğitim gören 8. sınıf öğrencileri ile bu okullarda çalışan 8. sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırma kapsamına alınan okullarda görevli öğretmenlerin tamamına, öğrencilerin ise örnekleme alınan kısmına, demokratik davranış ölçeği içeren birer anket uygulanmıştır. Öğretmen ve öğrencilere uygulanan davranış ölçeği 20'şer maddeden oluşmuştur. Hazırlanan anketler 267 öğretmene ve 500 öğrenciye uygulanmıştır. Öğretmenlere uygulanan anketlerin 176'sı, öğrencilere

uygulanan anketlerin 463'ü araştırma kapsamında kullanılabilir veri aracı olarak değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretmenler ile öğrencilerin demokratik davranışlar sergileme gereği üzerinde benzer görüşleri paylaştıkları ancak okul ve sınıflarda öğretmenlerin demokratik davranışlar sergileme konusunda çeşitli eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Hem öğretmenler hem de öğrenciler disiplini ceza ile sağlama çabasından rahatsız olduklarını belirtmişlerdir.

**Güler (2003)**, ilköğretim okullarında, sınıfta öğretmen ve öğrencilerin demokratik değerleri benimseme ve bunları davranışa yansıtma düzeylerini tespit etmeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Bu amaçla, öğretmenlerin davranışlarında, öğrencilerin davranışlarında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde ve öğrencilerin kendi aralarındaki ilişkilerde olmak üzere, sınıfta demokratik değerlerin benimsenmesini dört boyutta incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen ve öğrenciler sınıfta demokratik değerleri yüksek düzeyde benimsemektedirler. Öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında, incelenen dört boyutta öğretmenler açısından anlamlı bir fark bulunmuştur. Kıdemi daha fazla olan öğretmenler öğrencilerin sınıfta daha çok demokratik davranışlar sergilediklerini düşünmektedirler.

İlköğretim 8. sınıf kademesinde bulunan öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi müfredatı içerisinde yer alan demokrasi ile ilgili kavramları nasıl algıladıkları ve bu kavramlarla ilgili mevcut algılamalarında nelerin etkili olduğunu belirlemeyi amaçlayan **Kaldırım (2003)**, çalışmasını Ankara ilinde eğitim veren 12 okuldan toplam 464 öğrenci üzerinde yürütmüştür. Öğrencilerin demokrasi algılarını tespit etmek için uygulanan anketlerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen önemli bazı bulgular şöyle sıralanmıştır;

- Öğrencilerin demokrasi kavramı içerisinde eşitlik, siyasi partiler, özgürlük ve milli egemenlik ile ilgili bazı konuları yanlış algıladıkları bulunmuştur.
- 8. sınıf kız öğrencileri erkek öğrencilere oranla demokrasi kavramının eşitlik ve milli egemenlik boyutlarını daha iyi anladıkları bulunmuştur.
- Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe demokrasi kavramını daha iyi anladıkları bulunmuştur.



- Öğrencilerin Türkiye ile ilgili ya da uluslararası konuları en fazla anne-baba ya da diğer yetişkin aile bireyleriyle tartıştıkları, öğretmenleri ile bu konuları çok az tartıştıkları bulunmuştur.

**Oğuz (2004)** çalışmasında, demokratik değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin, demokratik eğitim ortamlarını nasıl oluşturmaları gerektiğini ve demokratik eğitim ortamının sağlanması için hangi yöntemlerin uygulayabileceğini irdlemiştir. Araştırmada “demokratik eğitim ortamı nasıl oluşturulabilir? demokratik eğitim ortamında öğretmen ve öğrencilerin rolü nedir?” Demokratik değerlerin kazandırılmasında etkin öğretim yöntemleri nelerdir? sorularına cevap bulunmaya çalışılmıştır. Araştırmacı, öğrencilere demokratik değerlerin kazandırılması için sınıfta uyulacak bazı ilkeleri şöyle sıralamıştır;

- (1) Etkin katılımı sağlama,
- (2) Öğretimde ders kitabı baskınlığından kurtulma,
- (3) Yansıtıcı düşünmeyi teşvik etme,
- (4) Öğrenciye karar alma ve problem çözme olanağı sağlama,
- (5) Tartışmalı konulara yer verme,
- (6) Bireysel sorumluluk verme,
- (7) İnsana saygıyı benimseme,
- (8) İlgı duymayı teşvik etme.

**Akpınar ve Turan (2004), “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde İlköğretim Öğretmenlerinin Demokrasi ve Demokratik Eğitime Bakış Açıkları”**nı belirlemeye çalışmışlardır. Toplam 439 ilköğretim öğretmeni üzerinde yürütülen bu araştırmada veriler anketle elde edilmiştir. Verilerin çözümlenmesi ile elde edilen bulgulara özetle aşağıdaki gibidir.

- İlköğretim öğretmenleri, demokrasi eğitimini gerekli gördüklerini, ancak mevcut ilköğretim programları ve uygulamalarını yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir.
- Öğretmenler, demokratik bir eğitim süreci için, öğretim programlarının AB ile uyumlaştırılmasının ve okul yönetimi ile eğitim sürecine bütün ilgililerin katılımı sağlanmasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

- İlköğretim öğretmenleri, öğrencilerin okul yöneticisi ve öğretmenleri demokratik tutum açısından değerlendirmesi fikrini, orta düzeyde desteklemektedirler.
- İlköğretim öğretmenlerine göre, dönem sonunda öğrencilere demokratik tutum ve davranış notu verilmelidir.

**Selvi (2004)** ise çalışmasında, 7. ve 8. sınıflarda okutulan “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersinin amaç ve içeriğinin, öğrencilere “vatandaşlık ve demokrasi konusunda bilgi verme, tutum kazandırma ve aktif katılımcı olmalarını sağlama” konusunda ne derece yeterli olduğunu değerlendirmeyi amaçlamıştır. Tarama modelinde olan çalışmada karşılaştırmalı içerik analizi tekniği kullanılmış ve “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersinin amaç ve içeriği analiz edilmiştir. Analizler sonucunda Türkiye’de İlköğretim Okulu 7. ve 8. sınıflarda okutulmakta olan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinin temel amacının, öğrencilere vatandaşlık ve insan hakları konularıyla ilgili bazı bilgilerin aktarılmasını içeren bilişsel amaçların gerçekleştirilmesi ile sınırlı olduğu belirtilmiştir.

**Kapusuzoğlu (2004)**, arabuluculuk eğitimini teorik ve pratik yönleriyle analiz ettiği araştırmasında, sınıfta demokratik bir ortamın yaratılmasına katkıda bulunabilecek, öğrencilerin çatışmalarını ve sorunlarını ifade etme, birbirlerini saygı ve özenle dinleme ve çatışmayı çözme fırsatının sağlanmasının arabuluculuğun okullarda gerçekleştirilmesi ile mümkün olabileceğine değinmiştir. Bu amaçla Bolu ilindeki ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilere (54), görevli öğretmenler (36) ve yöneticilere (4) bir anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin arabuluculuk eğitimi kurslarına katılmaya ve arabulucu olarak görev yapmaya istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular, katılımcıların arabuluculuk yöntemleri ve becerileri geliştirme konusunda hizmet öncesi ve hizmet içinde eğitime ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır.

## 2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

**Pigman (2001)**, öğretmenler tarafından uygulanan sınıf kurallarının kaynaklarını, özelliklerini tanıma ve algılanan etkinliğin önemini incelemek amacıyla bir araştırma yürütmüştür. Araştırmada 32 maddelik bir anket uygulanmıştır. Bu anket, seçkisiz

örnekleme yoluyla belirlenen anaokulundan liseye kadar her düzeydeki 182 kamu okulu öğretmenine posta yoluyla gönderilmiştir. Ankete cevap verenlerin sayısı 126 olmuştur. Yanıt veren öğretmenlerin %98'i bayan, çoğunluğu lisans mezunu, ortalama olarak yaşları 41 ve ortalama öğretmenlik süreleri 15.5 yıldır.

Çalışma sonucunda, sınıf içinde yönergelere sahip olma, öğrencilerle konuşma ve onları harekete geçirmenin olumlu yöntemler olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenlik deneyimi, fakülte eğitimi ve hizmet içi eğitim düzeyi arttıkça, sınıf disiplininin de arttığı sonucuna varılmıştır. Araştırmanın bir başka bulgusu ise, öğretmenlerin açık fikirli olmaları gerektiği ve öğrencilerin otoriteye uymalarını beklemek yerine, onların demokratik katılımını sağlamayı tercih etmeleri gerektiğidir.

**Chen (2004), “Okuldaki Karar Verme Sürecine Ailelerin Katılımı: Tayvan İlkokullarındaki Karar Alma Komitelerinin İncelenmesi”**) adlı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada, okul yöneticilerinin ve personelinin, aileleri okul işlerine ve kararlarına ne oranda kattıkları incelenmiştir. Chen, çalışmasında son dönemde birçok ülkede okul merkezli yönetim ve yerel yönetimlerin okul kararlarına katılması yöntemlerinin etkili olduğunu belirtmiş; ailelerin de bu yönetsel sürece katılmasının okuldaki gelişmeleri ve eğitim kalitesini arttıracak inancının Tayvan'da da bu tarz uygulamaları beraberinde getirdiğini vurgulamıştır.

Bu çalışmada, okul karar komitesi üyelerinin mikro-politik etkiler altında almış oldukları kararlar incelenmiştir. Bulgular, okul yönetiminin ve personelinin, kararlara ailelerin katılımından pek de memnun olmadıklarını ortaya koymuştur. Sonuç olarak, okul yöneticisi çoğu zaman öğretmen temsilcileri ile veli temsilcileri arasında bir uzlaştırma görevi üstlenmektedir. Çünkü genellikle iki taraf arasında bir karar birliği mümkün olmamaktadır. Çalışmada, daha iyi bir eğitim ortamı oluşturulması için öğretmenlerin toplumla, velilerle ve komite üyeleriyle daha olumlu ve demokratik ilişkiler kurmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

**Wang (2004)** ise çalışmasında, **“Demokratik Eğitim ile Etnik Kimlik arasındaki Gerilim”**i ele almaktadır. Kuramsal olarak yürütülen bu çalışmada, demokrasi ve etnik kimlik arasındaki bazı tartışmalara değinilmiş ve demokratik bir eğitim atmosferinde öğrencilere etnik kimliklerini öğretmenin hiçbir gerginliğe yol açmaması gerektiği sonucuna varılmıştır. Araştırmacıya göre, kültürel homojenliğin

hegemonyası, sadece ataerkil toplumlarda değil demokratik toplumlarda da belirgin olduğu için, her zaman demokrasi kavramından doğan bir tartışma vardır. Bu bağlamda Limpman'a göre (1989), kültür ve demokrasi bir arada bulunamazlar. Bu araştırmada John Rex'in sorduğu (1996), "Bireylere eşitliğin sağlandığı, her türlü nimetten eşit yararlanılabilen demokratik bir toplumda neden hala etnik çeşitlilik desteklenmelidir?" sorusunun cevabı verilmektedir. Demokratik çok kültürlülüğün bireyciliği çok geri plana itip, etnik farklılıkları göz ardı ederek evrensel kurallara göre insanları sınırlandırmak istemesi eleştirilmektedir.

**Branson (2004), "Okullarda Vatandaşlık Bilgisi ve Demokrasi Eğitimi"** isimli kuramsal çalışmasında, okullardaki demokrasi ve vatandaşlık eğitiminin önemine değinmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde, vatandaşlık eğitiminin detaylarını ve önemli bölümlerini ele alan Branson, vatandaşlık eğitiminin; vatandaşlık bilgisi, vatandaşlık becerileri ve vatandaşlık yetileri olmak üzere üç elemandan oluştuğunu vurgulamaktadır.

Daha sonraki bölümde yazar, bu konuda yapılmış olan çalışmaların kısa bir özetini sunmakta, okul ortamının ve kültürünün, öğrencilerin verilen vatandaşlık bilgi ve becerilerini edinmekteki oranını büyük ölçüde etkilediği sonucunu ortaya koymaktadır. Bu konudaki diğer bir önemli nokta ise zamanlamadır. Çalışmalar, vatandaşlık bilgisi ve demokrasi eğitiminin ilkokuldan itibaren başlatılması gerektiğini göstermektedir.

Çalışmanın son bölümünde ise vatandaşlık bilgisi ve demokrasi eğitiminin hem okullarda, hem de yerel ve ulusal düzeyde kanunlar tarafından desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.



## BÖLÜM III

### YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama yöntemi ve aracı, veri toplama aracının geliştirilmesi, veri toplama aracının uygulanması ve toplanan verilerin analizlerinde kullanılan istatistiki çözümleme teknikleri üzerinde durulmaktadır.

#### **Araştırmanın Modeli**

“Sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlar açısından ilköğretim okulu yöneticilerini değerlendirme”yi amaçlayan bu çalışmada, genel tarama modeline dayalı betimsel yöntem kullanılmıştır. Tarama (survey) modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu aynen betimlemeyi amaçlar (Karasar, 1998: 34; Arslantürk, 2001: 101; Yozgat, 2001: 26-27). Bu modelde önemli olan, araştırmacının var olanı değiştirmeden gözlemlemesi, nesnenin veya bireyin ya doğrudan kendisini ya da onunla ilgili önceden tutulmuş kayıtları incelemesi ve en son olarak bu sonuçlarla kendi gözlemlerini de birleştirerek bir yoruma ulaşmasıdır (Karasar, 1999; 77).

Araştırmaları, yapıldıkları çevre ya da araştırma ortamına göre laboratuvar ve saha araştırmaları; düzeylerine göre kuramsal ve uygulama araştırmaları; yöntem ya da zamana göre tarihi, betimleme ve deneysel araştırmalar olarak gruplandırmak mümkündür (Kaptan, 1998: 45). Bu açıdan bakıldığında bu araştırma; uygulamalı, betimsel bir saha araştırması olarak tanımlanabilir.

## **Araştırmanın Evreni**

Araştırmanın evrenini, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Malatya ili merkez ilçe sınırları içinde bulunan resmi ilköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenler oluşturmaktadır. Bu bağlamda Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü'nün resmi sitesinde açıklanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılı istatistikleri incelenmiş ve Malatya ili merkez ilçe sınırları içerisinde 75 resmi ilköğretim okulunda görev yapan 75 müdür ile 2852 öğretmen olduğu görülmüştür (EK.1-2).

## **Araştırmanın Örnekleme**

Araştırmanın örneklemini 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Malatya ili merkez ilçe sınırları içinde bulunan resmi ilköğretim okullarında görev yapan benzer amaçlı (işlevli) kümelerden oluşan evrenden seçim yaparak oransız küme örnekleme kuralına göre ulaşılabilen (Karasar, 1999: 114; Yıldırım ve Şimşek, 1999: 67) 35 müdür ve 354 öğretmen olmak üzere toplam 389 katılımcı oluşturmaktadır.

Evrende bulunan 75 okul müdüründen 35'ine ulaşılmış ve yöneticilere ilişkin çözümlenmeler, hatasız doldurulan bu 35 anket üzerinden yapılmıştır. Araştırmanın ikinci katılımcı grubunu oluşturan öğretmenler için de 500 adet anket dağıtılmış; geri dönen 373 ankettan eksik bilgi içeren 19 tanesi ayrıldıktan sonra geriye kalan 354 anket üzerinden istatistikî analizler yapılmıştır. Böylece evrende bulunan 75 yöneticiden 35'i ve 2852 öğretmenden 354'ü örnekleme dahil edilmiştir. Bu rakamlar bize, araştırmada yönetici evreninin %46.6 oranında; öğretmen evreninin ise %12.4 oranında temsil edildiğini göstermektedir.

Örnekleme alınan resmi ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin cinsiyet, branş, mezun olunan okul, şu anki öğrenim düzeyi, yöneticilikteki / öğretmenlikteki kıdem yılı ve görev yapılan okul tipine göre dağılımlarına ilişkin kişisel bilgiler, aşağıdaki tablolarda sayı ve yüzde olarak verilmiştir.

### **1. Yöneticilere İlişkin Kişisel Bilgiler**

Çizelge 1'de görüldüğü gibi, araştırma kapsamına alınan yöneticilerden erkekler tüm grubun % 94,3'ünü, kadınlar ise % 5,7'sini oluşturmaktadır.

**Çizelge 1. Yöneticilerin Cinsiyete Göre Dağılımı**

<b>CİNSİYET</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
Kadın	2	5,7
Erkek	33	94,3
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100,0</b>

Araştırma kapsamındaki ilköğretim okulu yöneticilerinden yalnızca ikisi kadındır. Bu sayı, istatistiksel çözümler için yetersiz olduğundan; yöneticilere ilişkin olarak bağımsız değişkenler açısından yapılan analizlerde cinsiyet değişkeni ele alınamamıştır.

**Çizelge 2. Yöneticilerin Branşlarına Göre Dağılımı**

<b>BRANŞ</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
Sınıf Öğr.	26	74,3
Matematik ve Fen Bilimleri	6	17,1
Sosyal Bilimler	3	8,6
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100,0</b>

Çizelge 2’de yöneticilerin branşları üç ana başlık altında toplanarak verilmiştir. Yöneticilerden 26’sı (% 74,3) sınıf öğretmeni, 6’sı (% 17,1) matematik-fen bilimleri ve 3’ü ise Sosyal Bilimler branşlarından gelmektedirler. Mat-fen bilimlerine fizik, kimya, Biyoloji, Fen Bilgisi, Matematik, Bilgisayar Öğretim Teknolojileri, vb. branşlar dahil edilirken; sosyal bilimlere coğrafya, tarih, sosyal bilgiler, Türkçe, felsefe, psikoloji, sosyoloji, iş eğitimi, PDR, resim, beden eğitimi, müzik, yabancı dil, din kültürü ve ahlak bilgisi, el sanatları, vb. branşlar dahil edilmiştir.

**Çizelge 3. Yöneticilerin Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımı**

<b>MEZUN OLUNAN OKUL</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
Eğitim Fakültesi	11	31,4
Diğer	24	68,6
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100,0</b>



Çizelge 3'te yöneticilerin mezun oldukları okullara göre dağılımları görülmektedir. Buna göre, yöneticilerden 11 tanesi (% 31,4'ü) Eğitim Fakültesi mezunlarından; 24 tanesi (% 68,6) ise diğer yüksek öğretim kurumları mezunlarından oluşmaktadır.

**Çizelge 4. Yöneticilerin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı**

<b>ÖĞRENİM DÜZEYİ</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
Ön Lisans ve Lisans Tamamlama	19	54,3
Lisans	15	42,9
Lisans Üstü	1	2,9
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100,0</b>

Çizelge 4'te görüldüğü gibi, ön lisans ve lisans tamamlamayı bitirmiş olan yönetici sayısı 19 (% 54,3); lisans mezunu yönetici sayısı 15 (% 42,9); lisans üstü eğitimini bitirmiş olan yönetici sayısı ise 1 (% 2,9) dir.

**Çizelge 5. Yöneticilerin Yöneticilikteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı**

<b>KIDEM YILI</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
1-5 yıl arası	3	8,6
6-10 yıl arası	5	14,3
11-15 yıl arası	6	17,1
16-20 yıl arası	9	25,7
21 yıl ve üstü	12	34,3
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100,0</b>

Çizelge 5'te görüldüğü gibi, 1-5 yıl arası kıdem yılına sahip olan yönetici sayısı 3 (% 8,6); 6-10 yıl arası kıdem yılına sahip olan yönetici sayısı 5 (% 14,3); 11-15 yıl arası kıdem yılına sahip olan yönetici sayısı 6 (% 17,1); 16-20 yıl arası kıdem yılına sahip

olan yönetici sayısı 9 (% 25,7) ve 21 yıl ve üstü kıdem yılına sahip olan yönetici sayısı ise 12 (% 34,3) dir.

**Çizelge 6. Yöneticilerin Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Dağılımı**

<b>OKUL TİPİ</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
A Tipi Okul	30	85,7
B Tipi Okul	4	11,4
C Tipi Okul	1	2,9
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>100,0</b>

Çizelge 6’da gösterildiği gibi, A tipi okullarda görev yapan yönetici sayısı 30 (% 85,7); B tipi okullarda görev yapan yönetici sayısı 4 (% 11,4) ve C tipi okullarda görev yapan yönetici sayısı 1 (% 2,9) dir.

## **2. Öğretmenlere İlişkin Kişisel Bilgiler**

**Çizelge 7. Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı**

<b>CİNSİYET</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
Kadın	161	45,5
Erkek	193	54,5
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>100,0</b>

Çizelge 7’de görüldüğü gibi, araştırma kapsamına alınan öğretmenlerden erkekler tüm grubun % 55,5’ini, kadınlar ise % 45,5’ini oluşturmaktadır.

**Çizelge 8. Öğretmenlerin Branşlara Göre Dağılımı**

Çizelge 8’de öğretmenlerin branşları üç ana başlık altında toplanarak verilmiştir. Öğretmenlerden 202’si (% 57,1) sınıf öğretmeni, 44’ü (% 12,4) Mat-Fen Bilimleri ve 108’i (% 30,5) ise Sosyal Bilimler branşlarından gelmektedir.

<b>BRANŞ</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
Sınıf Öğr.	202	57,1
Matematik ve Fen Bilimleri	44	12,4
Sosyal Bilimler	108	30,5
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>100</b>

Mat-Fen Bilimlerine fizik, kimya, biyoloji, fen bilgisi, matematik, bilgisayar öğretim teknolojileri, vb. branşlar dahil edilirken; Sosyal Bilimlere coğrafya, tarih, sosyal bilgiler, Türkçe, felsefe, psikoloji, sosyoloji, iş eğitimi, PDR, resim, beden eğitimi, müzik, yabancı dil, din kültürü ve ahlak bilgisi, el sanatları, vb. branşlar dahil edilmiştir.

**Çizelge 9. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Dağılımı**

<b>MEZUN OLUNAN OKUL</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
Eğitim Fakültesi	191	54,0
Diğer	163	46,0
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>100,0</b>

Çizelge 9’da öğretmenlerin mezun oldukları okullara göre dağılımları görülmektedir. Buna göre, öğretmenlerden 191 tanesi (% 54,0) Eğitim Fakültesi mezunlarından; 163 tanesi (% 46,0) ise diğer yüksek öğretim kurumları mezunlarından oluşmaktadır.

**Çizelge 10. Öğretmenlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı**

<b>ÖĞRENİM DÜZEYİ</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
Ön Lisans ve Lisans	154	43,5
Tamamlama		
Lisans	195	55,1
Lisans Üstü	5	1,4
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>100,0</b>

Çizelge 10’da görüldüğü gibi, ön lisans ve lisans tamamlamayı bitirmiş olan öğretmen sayısı 154 (% 43,5); lisans mezunu öğretmen sayısı 195 (% 55,1); lisans üstü eğitimini bitirmiş olan öğretmen sayısı ise 5 (% 1,4) tir.

**Çizelge 11. Öğretmenlerin Kıdem Yılına Göre Dağılımı**

<b>KIDEM YILI</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
1-5 yıl arası	40	11,3
6-10 yıl arası	80	22,6
11-15 yıl arası	54	15,3
16-20 yıl arası	52	14,7
21 yıl ve üstü	128	36,2
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>100,0</b>

Çizelge 11’de görüldüğü gibi, 1-5 yıl arası kıdem yılına sahip olan öğretmen sayısı 40 (% 11,3); 6-10 yıl arası kıdem yılına sahip olan öğretmen sayısı 80 (% 22,6); 11-15 yıl arası kıdem yılına sahip olan öğretmen sayısı 54 (% 15,3); 16-20 yıl arası kıdem yılına sahip olan öğretmen sayısı 52 (% 14,7)) ve 21 yıl ve üstü kıdem yılına sahip olan öğretmen sayısı ise 128 (% 36,2) dir.

**Çizelge 12. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Tipine Göre Dağılımı**

<b>OKUL TİPİ</b>	<b>N</b>	<b>%</b>
A Tipi Okul	305	87,3
B Tipi Okul	43	12,1
C Tipi Okul	2	0,6
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>100,0</b>

Çizelge 12’de gösterildiği gibi, A tipi okullarda görev yapan öğretmen sayısı 305 (%87,3); B tipi okullarda görev yapan öğretmen sayısı 43 (%12,1) ve C tipi okullarda görev yapan öğretmen sayısı ise 2 (%0,6) dir.

## **Veri Toplama Yöntemi ve Aracı**

Sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlar açısından ilköğretim okulu yöneticilerini değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmada, anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçek (EK 3-4) araştırmacı tarafından bu çalışma için özel olarak geliştirilmiştir.

## **Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi**

Veri toplama aracı geliştirilirken ilk aşamada, hem yurtiçi hem de yurtdışı alan yazını taraması yapılarak okullarda ve özellikle okul yönetiminde demokrasi uygulamalarına ilişkin çalışmalar incelenmiştir. Yapılan bu incelemeler sonucunda gerek alandaki çalışmalardan gerekse “Democracy Assessment” (Human Rights Centre, 2006) isimli genel demokrasi ölçeğinden faydalanılarak, okul yöneticilerinin demokratik tutum ve davranışlarını ifade eden maddelerden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu madde havuzu bir taslak ölçek halinde düzenlenerek alanın uzmanlarına sunulmuş ve uzman görüşleri alındıktan sonra bu görüşler doğrultusunda 33 soruluk bir ölçek şekline getirilmiştir. Veri toplama aracında bulunan sorular, yöneticilere ve öğretmenlere uygulanmak üzere gerekli değişimler yapılarak “Öğretmen” ve “Yönetici” için iki ayrı forma dönüştürülmüştür (EK 3-4).

Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde; cinsiyet, branş, mezun olunan okul, öğrenim düzeyi, yöneticilikteki/öğretmenlikteki kıdem yılı ve görev yapılan okul tipi olmak üzere yöneticilerin ve öğretmenlerin kişisel bilgilerini içeren sorular yer almaktadır. II. Bölümde ise ilköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde sergiledikleri tutum ve davranışların demokratiklik düzeyini ölçmek amacıyla oluşturulmuş 33 soru maddesi yer bulunmaktadır. Soru maddeleri 1 ile 5 arasında derecelendirilerek Likert türü bir değerlendirme aracı şekline getirilmiştir (Balcı, 2005: 110). Katılımcılardan, verilen maddelere katılım derecelerini;

- (5) Her zaman
- (4) Çoğu zaman,
- (3) Bazen,
- (2) Nadiren
- (1) Hiçbir zaman seçeneklerinden birisini işaretleyerek belirtmeleri istenmiştir.

Hazırlanan ölçeğin, ilköğretim okullarında görevli yönetici ve öğretmenlerden oluşan bir katılımcılar grubuna uygulanmasıyla, ön uygulama süreci gerçekleştirilmiştir. Ön uygulama sonucunda elde edilen verilere faktör analizi yapılmış (EK-5), analiz sonucunda ölçme aracında yer alan maddelerin faktör yüklerinin .30'un çok üstünde olduğu ve dolayısıyla geliştirilen ölçeğin tek boyutlu olduğu saptanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.98 olarak hesaplanmıştır. (EK-6)

### **Veri Toplama Aracının Uygulanması**

Gerekli izinler alındıktan sonra (EK-7), geliştirilen ölçme aracı öğretmenler ve yöneticiler için yeter sayıda çoğaltılmıştır. Ölçme aracı, araştırmacı tarafından okullar dolaşarak, ilgili katılımcılara elden dağıtılmış ve geri toplanmıştır. Uygulama sonucunda yöneticilere ait 35, öğretmenlere ait 354 ve toplamda 389 anket geçerli sayılmıştır.

### **Verilerin Çözümlemesi**

Anketteki maddelerin hepsi, ilköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlar konusunda pozitif yönlü olduğu için, puanlamada bir dönüştürme işlemine gidilmemiştir.

Anketle toplanan sayısal verilerin analiz edilebilmesi için, ilk önce veriler kodlanarak bilgisayara girilmiştir. Anketin I. Bölümünde yer alan kişisel özelliklerin her biri için yüzde ve frekans hesaplamaları yapılmıştır.

Anketin ikinci bölümü için ise, 33 maddenin her biri için değişkenler açısından frekans dağılımları, ortalamaları, toplam ortalama puanları ve standart sapmaları belirlenmiştir. Bunlara ek olarak, bağımsız değişkenlere ait puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara varılıp varılmadığını anlamak için "t testi" ve "varyans analizi" (ANOVA-ONEWAY) (Köklü ve Diğerleri, 2006: 155) uygulanmıştır. Karşılaştırmalarda anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırma ile ilgili tüm hesaplamalar ve çözümlenmeler SPSS 14,0 paket programından yararlanılarak yapılmıştır.

Yapılan “varyans analizi” (ANOVA-ONEWAY) uygulamaları sonucunda çıkan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için LSD ve Scheffe Testleri uygulanmıştır. Ancak daha küçük farklılıkların vurgulanması amacıyla LSD Testi sonuçları kullanılmıştır.

Ortalamalar, anketin II. Bölümünde bulunan ve 1’den 5’e kadar olan derecelendirme ölçeğinde her seçeneğe denk gelen puan aralıkları aşağıdaki Tablo 13’teki gibi belirlenerek verilmiştir.

**Çizelge 13. Araştırma Ölçeğindeki Derecelendirme Seçeneklerinin Puanlara Göre Dağılımı**

<b>Seçenekler</b>	<b>Puanlar</b>	<b>Puan Aralığı</b>
<b>Hiçbir zaman</b>	1	1.00-1.79
<b>Nadiren</b>	2	1.80-2.59
<b>Bazen</b>	3	2.60-3.39
<b>Çoğu zaman</b>	4	3.40-4.19
<b>Her zaman</b>	5	4.20-5.00

## BÖLÜM IV

### BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerinin sıralanışına uygun olarak, elde edilen verilerin çözümlenmesiyle ulaşılan bulgular ve bunlara ilişkin yorumlar üzerinde durulmaktadır.

#### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın birinci alt problemi “ilköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri nelerdir?” biçiminde ifade edilmiştir. Bu alt problem yanıtlanırken, ilköğretim okulu müdürlerinin ölçekte ver alan sorulara vermiş oldukları cevaplar, aritmetik ortalama ( $\bar{X}$ ) ve standart sapma (Ss) hesaplarıyla incelenmiş ve bu şekilde yöneticilerin tutum ve davranışlarının demokratiklik düzeyi saptanmaya çalışılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1’de, araştırmaya katılan ilköğretim okulu müdürlerinin sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin algıları yer almaktadır. Buna göre, yöneticiler, okul yönetiminde “Her zaman” ( $\bar{X} = 4.54$ ) demokratik davranışlar sergilediklerini ifade etmektedirler. Benzer sonuçlar Ceylan’ın (2003) çalışmasında da elde edilmiştir.



**Tablo 1. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Dağılımı**

SORULAR	$\bar{X}$	Ss
1.Öğretmenlerin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir eğitim ortamı oluştururum.	4.48	.5621
2.Farklı öğretim yöntemlerinin uygulanması konusunda öğretmenlere özgürlük tanırım.	4.31	.7183
3.Okulda öğretmenlerin hak arama yollarını açık tutarım.	4.82	.4528
4.Okulda özgürlükçü bir ortam oluşması için çalışırım.	4.57	.5576
5.Örgütsel olanakları öğretmenler arasında eşit olarak dağıtırım.	4.51	.6122
6.Öğretmenlerin ders yüklerinin belirlenmesinde adil davranmaya özen gösteririm.	4.85	.3550
7.Okulda öğretmenlerin yönetimle olan ilişkilerini sürekli geliştirmeye çalışırım.	4.65	.4815
8.Öğretmenler arasında cinsiyet ayrımı yapmam.	4.71	.7100
9.Öğretmen performansını değerlendirirken tarafsız davranırım.	<b>4.94</b>	<b>.2355</b>
10.Okul personeli arasında siyasi, dini ya da etnik ayrım yapmam.	<b>4.94</b>	<b>.2355</b>
11.Başarılı öğretmenlerin ödüllendirilmesinde tarafsız davranırım.	4.82	.3823
12.Öğretmenleri ilgilendiren konularda onlara danışır ve görüşlerini alırım.	4.54	.6108
13.Zümre kararlarına saygılı davranırım.	4.45	.5054
14.Ders araç ve gereçlerinin seçiminde öğretmenlerin görüşlerini alırım.	4.42	.5021
15.Okulun vizyon ve misyonunu öğretmenlerle birlikte belirlerim.	4.57	.6080
16.Sadece çoğunluğun değil, tüm öğretmenlerin fikirlerini dikkate alırım.	4.51	.6122
17.Öğretmenlerle sürekli iletişim kurarım.	4.48	.6584
18.Üst yönetimlerden gelen emir ve kararları öğretmenlere zamanında duyururum.	4.77	.4260
19.Çalışanları yapıcı bir dille eleştiririm.	4.08	.7017
20.Öğretmenler arasında mesleki işbirliğini geliştirmeye çalışırım.	4.40	.6507
21.Öğretmenler arasındaki informal ilişkileri geliştirmeye çalışırım.	4.22	.7310
22. Okulu ilgilendiren konularda benimle aynı bakış açısını paylaşmayan öğretmenleri suçlamam.	4.51	.7017
23.Kendini geliştirmek (lisansüstü eğitim, hizmet içi eğitim, vb.) isteyen öğretmenlere destek olurum.	4.62	.7310
24. Öğretmenleri dinler ve onları anladığımı belli ederim.	4.60	.5530
25.Öğretmenleri küçük düşürücü ve onur kırıcı davranışlardan kaçınırım.	4.74	.4434
26.Okul yönetiminde sergilediği davranışların ölçütlerini ve mantığını öğretmenlerle paylaşıyorum.	4.57	.5021
27.Okuldaki programa ve işleyişe ait bilgileri öğretmenlerle paylaşıyorum.	4.48	.6584
28.Eleştiriye açıgımdır.	4.65	.5912
29.Okulda yapılan işlerle ilgili öğretmenlere dönüt veririm.	<b>4.14</b>	<b>.8451</b>
30.Öğretmenleri öz değerlendirme yapmaya özendiririm.	<b>4.14</b>	<b>.8792</b>
31.Öğretmenlerle ilişkilerimde gerekmedikçe yönetsel konumumu bir etkileme aracı olarak kullanmam.	4.60	.6507
32.Sınıf içi demokrasinin sağlanması konusunda öğretmenleri yönlendiririm.	4.45	.6108
33.Eğitim ve bilimdeki değişme ve gelişmelerin okula yansımaları sağlarım.	4.60	.5530
<b>TOPLAM</b>	4.54	.5766

Tablo 1’de görüldüğü gibi, yapılan analizler sonucunda en yüksek aritmetik ortalama ( $\bar{X} = 4.94$ ) puan ile 9. ve 10. sorularda görülmektedir. 9. soru “Öğretmen performansını değerlendirirken tarafsız davranırım”, 10. soru ise “Okul personeli arasında siyasi, dini ya da etnik ayırım yapmam” şeklindedir. Bu veriler ışığında, okul yöneticilerinin öğretmenlerine karşı davranışlarında kesinlikle taraf tutmadıklarını ve herkesi eşit biçimde değerlendirdiklerini düşündükleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü her iki soru da, demokrasinin temel kavramlarından olan eşitlik ve bunun doğurduğu sonuçlardan birisi olan tarafsızlık ilkesine dayanmaktadır. Yöneticiler, kendilerini tarafsız olarak değerlendirmektedirler.

Elde edilen sonuçlar içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip ( $\bar{X} = 4.14$ ) olan sorular 29. ve 30. sorulardır. 29. soru “Okulda yapılan işlerle ilgili öğretmenlere dönüt veririm.” ve 30. soru “Öğretmenleri öz değerlendirme yapmaya özendiririm” biçimindedir. Bu durum, okul yöneticilerinin öğretmenleri okulda yapılan işler hakkında bilgilendirme ve onları güdüleme konusunda, diğer demokratik tutum ve davranışlarına oranla daha az özenli olduklarını düşündükleri sonucunu ortaya koymaktadır.

### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın birinci alt probleminin (a) maddesi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri branşlarına göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme ilişkin bulgular, ankette yer alan tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, yönetici görüşlerinin Sınıf öğretmenliği, Matematik ve Fen Bilimleri ile Sosyal Bilimler branşları gruplarına ayrılarak karşılaştırılması sonucunda elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo 2’de yer almaktadır.

**Tablo 2. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı**

BRANŞ	N	$\bar{X}$	Ss
Sınıf Öğretmenliği	26	4.62	.26
Matematik ve Fen Bilimleri	6	4.40	.19
Sosyal Bilimler	3	4.23	.54
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>4.55</b>	<b>.30</b>

Tablo 2’de görüldüğü gibi, yönetici görüşlerinin branşlara göre farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla yapılan analizler sonucunda, yöneticilerden sınıf öğretmenliği branşından olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.62$ ; Matematik ve Fen Bilimleri branşlarından olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.40$  ve Sosyal Bilimler branşlarından olanların aritmetik ortalaması ise  $\bar{X} = 4.23$  olarak bulunmuştur. Buna göre; tüm branşlardaki yöneticiler, okulda “Her Zaman” demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini düşünmektedirler.

Araştırmada, katılımcıların algıları arasında branşa göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 3’de görülmektedir.

**Tablo 3. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Varyans Analizi**

KAYNAK	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	0.566	2	0.283	3.504	<b>0.04</b>
Gruplar İçi	2.586	32	0.081		
<b>TOPLAM</b>	<b>3.153</b>	<b>34</b>			<b>P* &lt; .05</b>

Yapılan tek yönlü varyans analizine (ANOVA) göre, sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yönetici algıları, branşlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ( $P = 0.04 < 0.05$ ). Farklılaşmanın hangi gruplar

arasında olduğunu belirlemek amacıyla LSD testi yapılmış ve sonuç aşağıdaki Tablo 4’te verilmiştir.

**Tablo 4. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre LSD Testi Sonuçları**

BRANŞ		Ortalama Farkları	Ss	P
Sınıf Öğr.	Mat-Fen Bil.	.215	.128	.104
	Sosyal Bil.	.392*	.173	<b>.031</b>
Mat-Fen Bil.	Sınıf Öğr.	-.215	.128	.104
	Sosyal Bil.	.176	.201	.386
Sosyal Bil.	Sınıf Öğr.	.392*	.173	<b>.031</b>
	Mat-Fen Bil.	-.176	.201	.386

**P\* <.05**

Tablo 4’te saptandığı üzere, sınıf öğretmenliği branşı ile sosyal bilimler branşı açısından yönetici görüşleri farklılaşmaktadır. Sınıf öğretmenliği branşındaki yöneticilerin görüşleri ( $\bar{X} = 4.62$ ) ile Sosyal Bilimler branşından olan yönetici görüşleri ( $\bar{X} = 4.23$ ) arasında, Sınıf öğretmenliği branşındaki yöneticilerin lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Branş değişkeni açısından yönetici görüşleri değerlendirildiğinde, sınıf öğretmenliği branşından olan yöneticiler, Matematik ve Fen Bilimleri ile Sosyal Bilimler Branşından olan yöneticilere oranla okul yönetiminde daha demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini ifade etmektedirler. Bu durum, sınıf öğretmenliği branşından gelen yöneticilerin sadece bir alanda uzmanlaşmak yerine, birçok alana dair (matematik, fen bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe, vb.) bilgiye sahip olması ve dolayısıyla da farklı branşlardan olan öğretmenlerin ihtiyaçlarını ve beklentilerini daha iyi anlıyor olmaları şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca, uygulanan analizlere ek olarak yapılan ‘branşı sınıf öğretmenliği olan yöneticilerin kıdem yıllarının bulunmasına ilişkin analiz’ sonucunda (EK-8), 21 yıldan

fazla kıdeme sahip 12 yöneticiden 10'unun sınıf öğretmenliği branşından olduğu saptanmıştır. Çünkü, zorunlu eğitim süresinin 8 yıla çıkarılması ile daha önce 'ilkokul' olan bu okulların adları 'ilköğretim okulu' olarak değiştirilmiş, fakat sınıf öğretmeni olan yöneticilerinin çoğu mevcut görevlerine devam etmişlerdir. Dolayısıyla, bürokratik sosyalleşme sürecinin de bir sonucu olarak daha deneyimli olan sınıf öğretmenliği branşındaki yöneticiler, demokratik tutum ve davranışları daha çok sergiliyor olabilirler.

### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin, Mezun Olunan Öğretim Kurumuna Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın birinci alt probleminin (b) maddesi "İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri, en son mezun olunan öğretim kurumuna göre farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme ilişkin bulgular, ankette yer alan tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, yönetici görüşlerinin "Eğitim Fakültesi" ve "Diğer" şeklinde ayrılarak karşılaştırılması sonucunda elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo 5'te yer almaktadır.

**Tablo 5. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Mezun Olunan Öğretim Kurumuna Göre Dağılımının T Testi Sonuçları**

<b>MEZUN OLUNAN OKUL</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{X}</math></b>	<b>Ss</b>	<b>t</b>	<b>P</b>
Eğitim Fakültesi	11	4.53	0.38	-1.84	<b>0.85</b>
Diğer	24	4.56	0.26		

**P>.05**

Tablo 5’te görüldüğü gibi, ilköğretim okulu yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin görüşleri, onların Eğitim Fakültesi ve diğer fakültelerden mezun olmalarına göre anlamlı bir fark göstermemektedir ( $P=0.85>0.05$ ). Hem Eğitim Fakültesi mezunu yöneticiler ( $\bar{X} = 4.53$ ), hem de diğer fakültelerden mezun olan yöneticiler ( $\bar{X} = 4.56$ ) yönetimde sergiledikleri tutum ve davranışları “Her zaman” demokratik olarak nitelendirmektedirler.

### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin, Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın birinci alt probleminin (c) maddesi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri, şu anki öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme ilişkin bulgular, ankette yer alan tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, yöneticilerin görüşlerinin ön lisans / lisans tamamlama, lisans ve lisans üstü gruplarına ayrılarak karşılaştırılması sonucunda elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo 6’da yer almaktadır.

**Tablo 6. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı**

<b>ÖĞRENİM DÜZEYİ</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{X}</math></b>	<b>Ss</b>
Ön Lisans ve Lisans	19	4.66	.21
Tamamlama			
Lisans	15	4.42	.36
Lisans Üstü	1	4.48	
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>4.55</b>	<b>.30</b>

Tablo 6’da görüldüğü gibi, yönetici görüşlerinin şu an ki öğrenim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla yapılan analizler sonucunda, yöneticilerden Ön Lisans ve Lisans Tamamlama düzeyinde olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.66$ ; Lisans düzeyinde olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.42$  ve Lisans Üstü düzeyinde olanların aritmetik ortalaması ise  $\bar{X} = 4.48$  olarak bulunmuştur. Yani tüm öğrenim düzeylerindeki yöneticiler, okulda sergiledikleri tutum ve davranışların “Her Zaman” demokratik olduğunu düşünmektedirler.

Araştırmada, katılımcıların algıları arasında şu anki öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 7’de görülmektedir.

**Tablo 7. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Varyans Analizi**

KAYNAK	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	.501	2	.251	3.023	.063
Gruplar İçi	2.652	32	.083		
<b>TOPLAM</b>	<b>3.153</b>	<b>34</b>			<b>P&gt;.05</b>

Yapılan tek yönlü varyans analizine (ANOVA) göre, sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yönetici algıları, şu anki öğrenim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ( $P = 0.063 > 0.05$ ). Tüm yöneticiler, hangi öğrenim düzeyinde olursa olsun, okul yönetimindeki tutum ve davranışlarının demokratik olduğu doğrultusunda cevaplar vermişlerdir.

### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin, Kıdem Yıllarına Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın birinci alt probleminin (d) maddesi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin

görüşleri yöneticilikteki kıdem yıllarına göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu sorunun yanıtına ilişkin bulgular, ölçekteki tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, yöneticilerin görüşlerinin 1-5 yıl arası, 6-10 yıl arası, 11-15 yıl arası, 16-20 yıl arası, 21 yıl ve üstü biçimindeki gruplara ayrılarak karşılaştırılması sonucunda elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo 8’de yer almaktadır.

**Tablo 8. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Yöneticilikteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı**

KIDEM YILI	N	$\bar{X}$	Ss
1-5 yıl arası	3	4.65	.29
6-10 yıl arası	5	4.73	.18
11-15 yıl arası	6	4.43	.28
16-20 yıl arası	9	4.49	.39
21 yıl ve üstü	12	4.55	.28
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>4.55</b>	<b>.30</b>

Tablo 8’deki yönetici görüşlerinin yöneticilikteki kıdem yılına göre dağılımında, yöneticilerden 1-5 yıl arası kıdem yılına sahip olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.65$ ; 6-10 yıl arası kıdem yılına sahip olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.73$ ; 11-15 yıl arası kıdem yılına sahip olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.43$ ; 16-20 yıl arası kıdem yılına sahip olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.49$  ve 21 yıldan fazla kıdeme sahip olanların aritmetik ortalaması ise  $\bar{X} = 4.55$  olarak bulunmuştur. Yani tüm branşlardaki yöneticiler, okulda “Her Zaman” demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini düşünmektedirler.

Araştırmada, katılımcıların algıları arasında yöneticilikteki kıdem yılına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 9’da görülmektedir.



**Tablo 9. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Yöneticilikteki Kıdem Yıllarına Göre Varyans Analizi**

<b>KAYNAK</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>P</b>
Gruplar Arası	.31	4	.077	.817	<b>.524</b>
Gruplar İçi	2.84	30	.095		
<b>TOPLAM</b>	<b>3.15</b>	<b>34</b>			<b>P&gt;.05</b>

Yapılan tek yönlü varyans analizine göre, sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yönetici algıları, yöneticilikteki kıdem yıllarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ( $P = 0.524 > 0.05$ ). ). Kıdem yılları ne olursa olsun tüm yöneticiler, okuldaki tutum ve davranışlarının demokratik olduğu doğrultusunda cevaplar vermişlerdir.

### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin, Okul Tipine Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın birinci alt probleminin (e) maddesi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin görüşleri, görev yaptıkları okul tipine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme ilişkin bulgular, ankette yer alan tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, yönetici görüşlerinin A, B, C tipi okul gruplarına ayrılarak karşılaştırılması sonucunda elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo 10’te yer almaktadır.

**Tablo 10. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Dağılımı**

<b>OKUL TİPİ</b>	<b>N</b>	$\bar{X}$	<b>Ss</b>
A Tipi Okul	30	4.55	.26
B Tipi Okul	4	4.47	.58
C Tipi Okul	1	4.87	
<b>TOPLAM</b>	<b>35</b>	<b>4.55</b>	<b>.30</b>

Tablo 10’da görüldüğü gibi, yönetici görüşlerinin görev yaptıkları okul tipine göre dağılımında, A tipi okullarda görev yapan yöneticilerin aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.55$ ; B tipi okullarda görev yapan yöneticilerin aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.47$  ve C tipi okullarda görev yapan yöneticilerin aritmetik ortalaması ise  $\bar{X} = 4.87$  olarak bulunmuştur. Yani, her tip okulda görev yapan yöneticiler, sergiledikleri tutum ve davranışların “Her Zaman” demokratik olduğunu düşünmektedirler.

Araştırmada, katılımcıların algıları arasında görev yaptıkları okul tipine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 11’de görülmektedir.

**Tablo 11. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşlerinin, Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Varyans Analizi**

<b>KAYNAK</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>P</b>
Gruplar Arası	.12	2	.065	.683	<b>.512</b>
Gruplar İçi	3.02	32	.094		
<b>TOPLAM</b>	<b>3.15</b>	<b>34</b>			<b>P&gt;.05</b>

Yapılan tek yönlü varyans analizine (ANOVA) göre, sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yönetici algıları, görev yaptıkları okul tipine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ( $P = 0.512 > 0.05$ ). Tüm yöneticiler, hangi okul tipinde görev yaparlarsa yapsınlar, okul yönetiminde sergiledikleri tutum ve davranışların demokratik olduğu doğrultusunda cevaplar vermişlerdir.

### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin, Öğretmen Görüşlerine Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın ikinci alt problemi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” biçiminde ifade edilmiştir. Bu alt problemi yanıtlamak için, ilköğretim okulu öğretmenlerinin sorulara verdiği yanıtların aritmetik ortalaması ( $\bar{X}$ ) ve standart sapması (Ss) bulunmuş; böylece yöneticilerin, okul yönetiminde sergiledikleri tutum ve davranışlarının ne düzeyde demokratik olduğuna ilişkin öğretmen görüşleri saptanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 12’de görülmektedir.

#### **Tablo 12. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı**

Tablo 12’de araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin, okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin algıları yer almaktadır. Buna göre öğretmenler, okul yöneticilerin sergiledikleri davranışları  $\bar{X} = 3.76$  puan ile “Çoğu zaman” demokratik bulduklarını ifade etmektedirler.

Aşağıdaki Tablo 12’de görüldüğü gibi, yapılan analizler sonucunda en yüksek aritmetik ortalamanın 18. ( $\bar{X} = 4.12$ ) ve 13. ( $\bar{X} = 4.05$ ) sorularda olduğu görülmektedir. 18. soru “Üst yönetimlerden gelen emir ve kararları öğretmenlere zamanında duyurur.” şeklindedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, okul yöneticilerinin bu görevi yeterli olarak yerine getirdiğini düşünmektedirler. İkinci en yüksek aritmetik ortalamaya sahip olan 13. soru ise “ Zümre kararlarına saygılıdır” şeklindedir. Öğretmenler, zümre

toplantılarında aldıkları kararların okul yöneticisi tarafından saygı ile karşılandığını düşünmektedirler. Okul yöneticilerinin zümre kararlarına karşı saygılı oldukları sonucu Şahin'in (1995) çalışmasında da ortaya çıkmıştır.

Elde edilen sonuçlar içerisinde en düşük aritmetik ortalamalar 21. ve 22. sorulara aittir. “Öğretmenler arasındaki informal ilişkileri geliştirmeye çalışır” maddesinin aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.54$ 'tür. Öğretmenler, okul yöneticilerinin, onların iş ilişkisi haricindeki ilişkilerine pek de katkıda bulunmadığını belirtmektedirler. “Okulu ilgilendiren konularda kendisiyle aynı bakış açısını paylaşmayan öğretmenleri suçlamaz” şeklinde ifade edilen 22. sorunun aritmetik ortalaması ise  $\bar{X} = 3.57$ 'dir. Öğretmenlerin bir kısmı, okul yöneticilerinin kendileriyle aynı fikirde olmadıkları bazı konu ve durumlarda, onları suçlamadıkları konusundaki maddeye katılmadıklarını ortaya koymuşlardır.

**Tablo 12. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı**

SORULAR	$\bar{X}$	Ss
<b>Okul Yöneticimiz;</b>		
1.Öğretmenlerin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir eğitim ortamı oluşturur.	3.79	1.0795
2.Farklı öğretim yöntemlerinin uygulanması konusunda öğretmenlere özgürlük tanır.	3.82	1.0553
3.Okulda öğretmenlerin hak arama yollarını açık tutar.	3.66	1.1567
4.Okulda özgürlükçü bir ortam oluşması için çalışır.	3.65	1.1542
5.Örgütsel olanakları öğretmenler arasında eşit olarak dağıtır.	3.62	1.1883
6.Öğretmenlerin ders yüklerinin belirlenmesinde adil davranmaya özen gösterir.	3.91	1.0952
7.Okulda öğretmenlerin yönetimle olan ilişkilerini sürekli geliştirmeye çalışır.	3.68	1.1268
8.Öğretmenler arasında cinsiyet ayrımı yapmaz.	3.99	1.1733
9.Öğretmen performansını değerlendirirken tarafsız davranır.	3.88	1.1208
10.Okul personeli arasında siyasi, dini ya da etnik ayırım yapmaz.	3.95	1.1676
11.Başarılı öğretmenlerin ödüllendirilmesinde tarafsız davranır.	3.68	1.2204
12.Öğretmenleri ilgilendiren konularda onlara danışır ve görüşlerini alır.	3.64	1.2305
13.Zümre kararlarına saygılı davranır.	<b>4.05</b>	<b>1.0685</b>
14.Ders araç ve gereçlerinin seçiminde öğretmenlerin görüşlerini alır.	3.88	1.1233
15.Okulun vizyon ve misyonunu öğretmenlerle birlikte belirler.	3.68	1.1647
16.Sadece çoğunluğun değil, tüm öğretmenlerin fikirlerini dikkate alır.	3.61	1.1760
17.Öğretmenlerle sürekli iletişim kurar.	3.74	1.1398
18.Üst yönetimlerden gelen emir ve kararları öğretmenlere zamanında duyurur.	<b>4.12</b>	<b>1.0200</b>
19.Çalışanları yapıcı bir dille eleştirir.	3.68	1.0936
20.Öğretmenler arasında mesleki işbirliğini geliştirmeye çalışır.	3.68	1.0858
21.Öğretmenler arasındaki informal ilişkileri geliştirmeye çalışır.	<b>3.54</b>	<b>1.1311</b>
22. Okulu ilgilendiren konularda kendisiyle aynı bakış açısını paylaşmayan öğretmenleri suçlamaz.	<b>3.57</b>	<b>1.1862</b>
23.Kendini geliştirmek (lisansüstü eğitim, hizmet içi eğitim, vb.) isteyen öğretmenlere destek olur.	3.81	1.1117
24. Öğretmenleri dinler ve onları anladığını belli eder.	3.78	1.1127
25.Öğretmenleri küçük düşürücü ve onur kırıcı davranışlardan kaçınır.	3.92	1.1391
26.Okul yönetiminde sergilediği davranışların ölçütlerini ve mantığını öğretmenlerle paylaşır.	3.75	1.0987
27.Okuldaki programa ve işleyişe ait bilgileri öğretmenlerle paylaşır.	3.83	1.0879
28.Eleştiriye açıktır.	3.64	1.2033
29.Okulda yapılan işlerle ilgili öğretmenlere dönüt verir.	3.69	1.1333
30.Öğretmenleri öz değerlendirme yapmaya özendirir.	3.67	1.0777
31.Öğretmenlerle ilişkilerinde gerekmedikçe yönetsel konumunu bir etkileme aracı olarak kullanmaz.	3.69	1.1502
32.Sınıf içi demokrasinin sağlanması konusunda öğretmenleri yönlendirir.	3.72	1.1617
33.Eğitim ve bilimdeki değişme ve gelişmelerin okula yansımaları sağlar.	3.82	1.1229
<b>TOPLAM</b>	<b>3.76</b>	<b>1.1320</b>

**İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Cinsiyete Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın ikinci alt probleminin (a) maddesi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme ilişkin bulgular, ankette yer alan tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, öğretmen görüşlerinin kadın ve erkek şeklinde ayrılarak karşılaştırılması sonucunda elde edilmiştir. Ulaşılan bulgular, Tablo 13’te yer almaktadır.

**Tablo 13. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Dağılımının T Testi Sonuçları**

CİNSİYET	N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Kadın	161	3.79	.85	.574	<b>.566</b>
Erkek	193	3.74	.91		

**P>.05**

Tablo 13’te görüldüğü gibi, okul yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşleri, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ( $P=0.566>0.05$ ). Kadın öğretmenlerin aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.79$ ; erkek öğretmenlerin aritmetik ortalaması ise  $\bar{X} = 3.74$ ’tür. Kadın ve erkek tüm öğretmenler, okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışları “Çoğu zaman” demokratik olarak nitelendirmektedirler.

## İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Branşlara Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminin (b) maddesi “İlköğretim Okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri branşlara göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmanın ikinci alt problemi (b) maddesi “İlköğretim Okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri branşlara göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu maddeye ilişkin bulgular, ankette yer alan tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, öğretmen görüşlerinin Sınıf öğretmenliği, Matematik ve Fen Bilimleri ile Sosyal Bilimler branşları gruplarına ayrılarak karşılaştırılması sonucunda elde edilmiştir. Ulaşılan bulgular, Tablo 14’te yer almaktadır.

**Tablo 14. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı**

BRANŞ	N	$\bar{X}$	Ss
Sınıf Öğretmenliği	202	3.87	.87
Matematik ve Fen Bilimleri	44	3.53	.78
Sosyal Bilimler	108	3.66	.91
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>3.76</b>	<b>.88</b>

Tablo 14’teki, öğretmen görüşlerinin branşlara göre dağılımında, Sınıf Öğretmenliği branşındakilerin aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.87$ ; Matematik ve Fen Bilimleri branşındakilerin aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.53$  ve Sosyal Bilimler branşındakilerin ise aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.66$  olarak bulunmuştur. Yani tüm branşlardaki öğretmenler, okul yöneticilerinin okulda “Çoğu Zaman” demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini düşünmektedirler.

Araştırmada, katılımcıların algıları arasında branşa göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 15’de görülmektedir.

**Tablo 15. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Branşlara Göre Varyans Analizi**

KAYNAK	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	5.53	2	2.76	3.590	<b>.029</b>
Gruplar İçi	270.38	351	.77		
<b>TOPLAM</b>	<b>275.91</b>	<b>353</b>			<b>P* &lt;.05</b>

Yapılan tek yönlü varyans analizinden, okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşlerinin branşlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ( $P = 0.029 < 0.05$ ). Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla LSD testi yapılmış ve sonuç aşağıdaki Tablo 16’da verilmiştir.

**Tablo 16. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Branşlara Göre LSD Testi Sonuçları**

BRANŞ		Ortalama Farkları	Ss	P
Sınıf Öğr.	Mat-Fen Bil.	.331*	.146	<b>.024</b>
	Sosyal Bil	.203	.104	.053
Mat-Fen Bil.	Sınıf Öğr.	-.331*	.146	<b>.024</b>
	Sosyal Bil.	-.128	.156	.413
Sosyal Bil.	Sınıf Öğr.	-.203	.104	.053
	Mat-Fen Bil.	.128	.156	.413
				<b>P* &lt;.05</b>



Tablo 16’da görüldüğü gibi, sınıf öğretmenliği branşından olan öğretmenlerin görüşleri ile Matematik ve Fen Bilimleri branşından olan öğretmenlerin görüşleri farklılaşmaktadır. Sınıf öğretmenliği branşından olanların görüşleri ( $\bar{X} = 3.87$ ) ile Matematik ve Fen Bilimleri branşından olan öğretmen görüşleri ( $\bar{X} = 3.53$ ) arasında, sınıf öğretmenliği branşındaki öğretmenlerin lehine olmak üzere anlamlı bir fark vardır.

Branş değişkeni açısından öğretmen görüşleri değerlendirildiğinde, sınıf öğretmenliği branşından olan öğretmenlerin, Matematik ve Fen Bilimleri ile Sosyal Bilimler branşından olan öğretmenlere oranla okul yöneticilerini, okulda sergiledikleri tutum ve davranışlar açısından daha demokratik buldukları görülmektedir.

Bu durum, Matematik, Fen ve Sosyal Bilimler branşından olan öğretmenlerin, tek bir alanda özel bilgiye sahip olmalarına karşın, sınıf öğretmenliği branşındaki öğretmenlerin birçok alanda genel bilgiye sahip olmaları dolayısıyla okul yöneticilerinin davranışlarını daha anlayışla karşılamalarına yol açabilir.

Bunun yanı sıra, yönetici branşları incelendiğinde sınıf öğretmenliği branşından olan yönetici sayısının diğer branşlara oranla büyük bir üstünlük sağladığı saptanmıştır. Aynı sosyal üstünlük sınıf öğretmenleri için de geçerlidir. Dolayısıyla, sınıf öğretmenliği branşından olan öğretmenlerin aynı branştan olan okul yöneticileriyle empati kurabildikleri, daha iyi anlaşabildikleri ve onları tutum ve davranışları açısından daha demokratik buldukları sonucuna varılabilir.

### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Mezun Olunan Öğretim Kurumuna Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın ikinci alt probleminin (c) maddesi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, mezun olunan öğretim kurumuna göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu maddeye ilişkin bulgular, ankette yer alan tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, öğretmen görüşlerinin “Eğitim Fakültesi” ve “Diğer” şeklinde ayrılarak

karşılaştırılması sonucunda elde edilmiştir. Söz konusu bulgular, Tablo 17’de yer almaktadır.

**Tablo 17. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mezun Olunan Öğretim Kurumuna Göre Dağılımının T Testi Sonuçları**

MEZUN OLUNAN OKUL	N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Eğitim Fakültesi	191	3.66	.86	-2.404	.017
Diğer	163	3.88	.89		

**P\* <.05**

Tablo 17’de görüldüğü gibi, ilköğretim okulu yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşleri, onların mezun oldukları öğrenim kurumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ( $P=0.017<0.05$ ). Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerin aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.66$ ; diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin aritmetik ortalaması ise  $\bar{X} = 3.88$ ’dir. Her iki gruptaki öğretmenler de, okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışları “Çoğu zaman” demokratik olarak nitelendirmektedirler. Bununla birlikte, Eğitim fakültesi dışındaki diğer fakültelerden mezun olan öğretmenler, okul yöneticilerini, Eğitim fakültesi mezunu meslektaşlarına oranla daha demokratik bulmaktadırlar.

Eğitim fakültesi mezunu öğretmenlere hizmet öncesi eğitimde daha fazla demokrasi eğitimi ve demokratik eğitim bilinci kazandırıldığı için, onların yöneticilerden beklentileri daha fazla olabilir. Bu sebeple, eğitim fakültesi mezunu öğretmenler, yöneticilerini bu açıdan daha yetersiz algılamış olabilirler.

**İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın ikinci alt probleminin (d) maddesi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, şu anki öğrenim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme ilişkin bulgular, ankette yer alan tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, öğretmen görüşlerinin ön lisans / lisans tamamlama, lisans ve lisans üstü gruplarına ayrılarak karşılaştırılması sonucunda elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo 18’de yer almaktadır.

**Tablo 18. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğrenim Düzeylerine göre Dağılımı**

<b>ÖĞRENİM DÜZEYİ</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{X}</math></b>	<b>Ss</b>
Ön Lisans ve Lisans Tamamlama	154	3.88	.87
Lisans	195	3.68	.88
Lisans Üstü	5	3.66	.65
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>3.76</b>	<b>.88</b>

Tablo 18’deki, öğretmen görüşlerinin şu anki öğrenim düzeylerine göre dağılımında, öğretmenlerden ön lisans ve lisans tamamlama düzeyinde olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.88$ ; lisans düzeyinde olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.68$  ve lisans üstü düzeyinde olanların aritmetik ortalaması ise  $\bar{X} = 3.66$ ’dır. Yani tüm öğrenim düzeylerindeki öğretmenler, okul yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların “Çoğu Zaman” demokratik olduğunu düşünmektedirler.

Araştırmada, katılımcıların algıları arasında şu anki öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 19’de görülmektedir.

**Tablo 19. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğrenim Düzeylerine göre Varyans Analizi**

<b>KAYNAK</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>P</b>
Gruplar Arası	3.50	2	1.75	2.259	<b>.106</b>
Gruplar İçi	272.40	351	.77		.
<b>TOPLAM</b>	<b>275.91</b>	<b>353</b>			<b>P&gt;.05</b>

Yapılan tek yönlü varyans analizine göre, öğretmenlerin okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin algıları, şu anki öğrenim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ( $P = 0.106 > 0.05$ ).

**İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Öğretmenlikteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın ikinci alt probleminin (e) maddesi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, öğretmenlikteki kıdem yıllarına göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu probleme yanıt bulmak amacıyla öğretmen görüşleri, meslekte geçirilen kıdem yılları açısından karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular, Tablo 20’de yer almaktadır.

**Tablo 20. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğretmenlikteki Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı**

KIDEM YILI	N	$\bar{X}$	Ss
1-5 yıl arası	40	3.71	.81
6-10 yıl arası	80	3.69	.92
11-15 yıl arası	54	3.56	.89
16-20 yıl arası	52	3.98	.79
21 yıl ve üstü	128	3.82	.89
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>3.76</b>	<b>.88</b>

Tablo 20’de görüldüğü gibi, öğretmen görüşlerinin meslekteki kıdem yılına göre dağılımında, öğretmenlerden 1-5 yıl arası kıdeme sahip olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.71$ ; 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.69$ ; 11-15 yıl arası kıdeme sahip olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.56$ ; 16-20 yıl arası kıdeme sahip olanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.98$  ve 21 yıl ve üstü kıdeme sahip olanların aritmetik ortalaması ise  $\bar{X} = 3.82$ ’dir. Yani tüm branşlardaki öğretmenler, okul yöneticilerinin okulda “Çoğu Zaman” demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini düşünmektedirler.

Araştırmada, katılımcıların algıları arasında öğretmenlikteki kıdem yılına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak için tek yönlü varyans analizi yapılmış; ve sonuçlar Tablo 21’de gösterilmiştir.

**Tablo 21. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğretmenlikteki Kıdem Yıllarına Göre Varyans Analizi**

KAYNAK	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	5.55	4	1.38	1.791	<b>.130</b>
Gruplar İçi	270.36	349	.77		
<b>TOPLAM</b>	<b>275.91</b>	<b>353</b>			<b>P&gt;.05</b>

Yapılan tek yönlü varyans analizine göre, okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen algıları arasında, kıdem yıllarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. ( $P = 0.130 > 0.05$ ).

### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin, Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Dağılımına Ait Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın ikinci alt probleminin (f) maddesi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri, görev yaptıkları okul tipine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu problemi yanıtlamak amacıyla, öğretmen görüşleri görev yaptıkları A, B ve C okul tipleri açısından karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular, Tablo 22’de yer almaktadır.

**Tablo 22. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Dağılımı**

<b>OKUL TİPİ</b>	<b>N</b>	<b><math>\bar{X}</math></b>	<b>Ss</b>
A Tipi Okul	309	3.75	.87
B Tipi Okul	43	3.81	.97
C Tipi Okul	2	4.62	.14
<b>TOPLAM</b>	<b>354</b>	<b>3.76</b>	<b>.88</b>

Tablo 22’deki, öğretmen görüşlerinin görev yaptıkları okul tipine göre dağılımında, öğretmenlerden A tipi okullarda görev yapanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.75$ ; B tipi okullarda görev yapanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.81$  ve C tipi okullarda görev yapanların aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.62$ ’dir.

Öğretmen görüşleri arasında, görev yaptıkları okul tipine göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılarak sonuçlar Tablo 23’de verilmiştir.

**Tablo 23. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin, Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Görev Yaptıkları Okul Tipine Göre Varyans Analizi**

<b>KAYNAK</b>	<b>Kareler Toplamı</b>	<b>Sd</b>	<b>Kareler Ortalaması</b>	<b>F</b>	<b>P</b>
Gruplar Arası	1.61	2	.80	1.032	<b>.358</b>
Gruplar İçi	274.29	351	.78		
<b>TOPLAM</b>	<b>275.91</b>	<b>353</b>			<b>P&gt;.05</b>

İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin öğretmen görüşlerinin görev yaptıkları okul tipine göre anlamlı bir farklılık taşımadığı, Tablo 23’ten anlaşılmaktadır. ( $P = 0.358 > 0.05$ ). Her üç okul tipinde çalışan tüm öğretmenler, sergiledikleri yönetsel davranışlar açısından okul yöneticilerini demokratik olarak algılamaktadırlar.

### **İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşlerine Ait Bulgular ve Yorum**

İlköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri önceki bölümlerde ayrı ayrı ve detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu başlık altında ise, yönetici ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “İlköğretim okulu yöneticilerinin, okul yönetiminde sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme ilişkin bulgular, ankette yer alan tüm sorulara verilen yanıtlar ışığında, öğretmen ve yönetici görüşlerinin karşılaştırılması ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo 24’te yer almaktadır.

**Tablo 24. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul Yönetiminde Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşlerinin T Testi**

GÖREV UNVANI	N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Müdür	35	4.55	.304	5.230	.000
Öğretmen	354	3.76	.884		

**P\* < .05**

Tablo 24’te görüldüğü gibi, ilköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin olarak yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark vardır ( $P=0.000 < 0.05$ ). Okul yöneticilerinin aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 4.55$  iken, öğretmenlerin aritmetik ortalaması  $\bar{X} = 3.76$ ’dır. Dolayısıyla, okul yöneticileri, yönetsel tutum ve davranışlarını ‘Her zaman’ demokratik olarak nitelendirirken; öğretmenler, okul yöneticilerinin tutum ve davranışlarını ‘Çoğu zaman’ demokratik olarak nitelendirmektedirler.

İçinde bulunduğumuz çağ, birçok teknolojik gelişme ile birlikte eğitime ve bireysel gelişime verilen önemde arttığı bir çağ olmuştur. İnsanların bilinçlenmesi ve kişisel donanımların bu çetin şartlara sahip dünyada onlara ne gibi avantajlar getireceğinin anlaşılmasıyla, insanların eğitime verdiği önem artmıştır. Bu durum, sadece eğitim alanları değil, eğitim verenleri de etkilemiştir. Artık öğretmenler de beklentileri karşılayabilmek için, daha fazla bilgi birikimine ve genel kültüre ihtiyaç duymaya başlamışlardır.

Eğitim standartlarının yükseldiği ve beklentilerin arttığı bu dönemde, kendilerini geliştiren ve bilgi birikimlerini arttıran öğretmenlerin, yöneticilerine ilişkin beklentilerini de yükseltmiş olmaları doğaldır. Önceden çok da fazla sorgulanmayan bazı değerler (yönetimin demokratikliği, fırsat eşitliği, v.b) öğretmenler tarafından eskiye oranla daha fazla sorgulanmaya başlanmış olabilir. Öğretmen görüşleri ile yönetici görüşleri arasında



ortaya çıkan bu anlamlı farklılık, giderek artan öğretmen beklentilerinin bir izdüşümü olarak görülebilir. Gelişen ve yenileşen eğitim olanakları ve bilgi kaynakları ile birlikte öğretmenler de bakış açılarını genişletmiş; kuramsal ve uygulamaya yönelik bilgi birikimlerini arttırmış; bu yolla yöneticilerini daha geniş açılardan ve daha fazla ölçüte göre inceleme ve değerlendirme fırsatı bulmuş olabilirler.

Vurgulanması gereken bir başka nokta, öğretmenlerimizin yükselme ve gelişme olanaklarının giderek daha fazla artırılmasıdır. Öğretmenlere kurumsal olarak kendilerini geliştirmeleri için (müfettiş yardımcılığı, okul yöneticiliği, uzmanlık ve başöğretmenlik sınavları, v.b) eskiye oranla daha fazla fırsat sunulmaktadır. Bu amaçlar için çalışan ve araştıran öğretmen, mevcut okul yöneticileri ile olması gereken okul yöneticileri ölçütlerini karşılaştırabilmekte ve yöneticilerden beklediği okul yönetimine ilişkin demokratik tutum ve davranış düzeyini yükseltmektedir.

Eğitimde kalitenin artırılması çabası ve düşüncesi ile artık üniversitelerdeki eğitim fakültesi müfredatları da günün şartları doğrultusunda daha sık yenilenmektedir. Bunun sonucu olarak, eğitim fakültelerinden yetişen yeni nesil öğretmenler, eskiye oranla daha sorgulayıcı, olaylara daha geniş ve farklı açılardan bakabilen, var olan ile ideal olan arasında karşılaştırma yapıp sonuçlar çıkarabilen niteliktedirler. Bu durum, yeni nesil öğretmenlerin okul müdürlerine daha eleştirel bir açıdan bakmasına ve onların yönetim anlayışlarında da demokratik öğeler aramalarına sebep olmuş olabilir.

Araştırmada ortaya çıkan yönetici ve öğretmen görüşleri arasındaki farklılığın bir başka yorumu da yöneticiler açısından yapılabilir: yapılan bir işteki edimin değerlendirilmesi, o işi yapan tarafından daha çok subjektif; onu gözlemleyen tarafından ise daha çok objektif bir nitelik taşımaktadır. Bu genel sayıtlıya koşut olarak, ilköğretim okulu yöneticileri de kendilerini (doğal olarak) objektif biçimde değerlendirememiş; öğretmenlerde, gereken nitelikleri taşıyan bir yönetici izlenimi yaratmak istemiş olabilirler.

## BÖLÜM V

### SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulguların ortaya koyduğu sonuçlar değerlendirilmekte ve bunlara ilişkin öneriler yer almaktadır.

#### SONUÇ

Araştırmadaki alt problemlerin veriliş sırasına göre, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

#### A) Yönetici Görüşlerinin Analizine Dayalı Olarak Ortaya Çıkan Sonuçlar

1. İlköğretim okulu yöneticileri, okul yönetimine ilişkin tutum ve davranışlarının “Her zaman” ( $\bar{X} = 4.54$ ) demokratik olduğu görüşündedirler.

2. Branşlar açısından ilköğretim okulu yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Branşı sınıf öğretmenliği olan yöneticiler ( $\bar{X} = 4.62$ ), sosyal bilimler branşından olan yöneticilere ( $\bar{X} = 4.23$ ) kıyasla daha demokratik yönetsel davranışlar sergiledikleri görüşündedirler.

3. Mezun olunan öğretim kurumu değişkeni açısından ilköğretim okulu yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Eğitim fakültesi mezunu olan ( $\bar{X} = 4.53$ ) ve olmayan ( $\bar{X} = 4.56$ ) tüm yöneticiler okul yönetiminde “Her zaman” demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini belirtmektedirler.

4. İlköğretim okulu yöneticilerinin görüşleri öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ön Lisans ve Lisans Tamamlama ( $\bar{X} = 4.66$ ); Lisans

( $\bar{X} = 4.42$ ) ve Lisans Üstü ( $\bar{X} = 4.48$ ) öğrenim düzeylerindeki yöneticiler, okulda sergiledikleri tutum ve davranışları “Her Zaman” demokratik olarak nitelendirmektedirler.

5. Kıdem yılları açısından ilköğretim okulu yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. 1-5 yıl arası ( $\bar{X} = 4.65$ ); 6-10 yıl arası ( $\bar{X} = 4.73$ ); 11-15 yıl arası ( $\bar{X} = 4.43$ ); 16-20 yıl arası ( $\bar{X} = 4.49$ ) ve 21 yıl ve üstü kıdem yılına sahip ( $\bar{X} = 4.55$ ) olan tüm yöneticiler, okulda “Her Zaman” demokratik tutum ve davranışlar gösterdikleri görüşündedirler.

6. Sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlara ilişkin yöneticilerin algıları, görev yaptıkları okul tipine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. A tipi ( $\bar{X} = 4.55$ ); B tipi ( $\bar{X} = 4.47$ ) ve C tipi okullarda ( $\bar{X} = 4.87$ ) görev yapan yöneticilerin hepsi, okulda sergiledikleri tutum ve davranışların “Her Zaman” demokratik olduğunu düşünmektedirler.

## **B) Öğretmen Görüşlerinin Analizine Dayalı Olarak Ortaya Çıkan Sonuçlar**

1. İlköğretim okulu öğretmenleri, yöneticilerin okul yönetiminde gösterdikleri tutum ve davranışların “Çoğu zaman” ( $\bar{X} = 3.76$ ) demokratik olduğu görüşündedirler.

2. İlköğretim okulu yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşleri, kadın ( $\bar{X} = 3.79$ ) ve erkek ( $\bar{X} = 3.74$ ) öğretmenler açısından anlamlı bir fark göstermemektedir. Her iki cinsiyetteki öğretmenler de, okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışların “Çoğu zaman” demokratik olduğu konusunda fikir belirtmişlerdir.

3. Öğretmen görüşleri branşlara göre incelendiğinde, branşlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Branşı sınıf öğretmenliği olan öğretmenler ( $\bar{X} = 3.87$ ), Matematik - Fen Bilimleri branşından olan öğretmenlere ( $\bar{X} = 3.53$ ) oranla okul yöneticilerinin yönetsel davranışlarını daha demokratik olarak nitelendirmektedirler.

4. Mezun olunan öğretim kurumu değişkeni açısından öğretmen görüşleri incelendiğinde, ortaya anlamlı bir fark çıkmaktadır. Eğitim fakültesi dışındaki yükseköğretim ya da fakültelerden mezun olan öğretmenler ( $\bar{X} = 3.88$ ); Eğitim fakültesi

mezunu öğretmenlere ( $\bar{X} = 3.66$ ) kıyasla, okul yöneticilerini daha demokratik buldukları yönünde görüş belirtmişlerdir.

5. İlköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde göstermiş oldukları tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşleri, öğretmenlerin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ön Lisans ve Lisans Tamamlama ( $\bar{X} = 3.88$ ); Lisans ( $\bar{X} = 3.66$ ) ve Lisans Üstü ( $\bar{X} = 3.66$ ) öğrenim düzeylerindeki tüm öğretmenler, okul yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların “Çoğu zaman” demokratik olduğu görüşündedirler.

6. Öğretmenlerin, okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışların demokratikliğine ilişkin algıları, öğretmenlikteki kıdem yıllarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. 1-5 yıl arası ( $\bar{X} = 3.71$ ); 6-10 yıl arası ( $\bar{X} = 3.69$ ); 11-15 yıl arası ( $\bar{X} = 3.56$ ); 16-20 yıl arası ( $\bar{X} = 3.98$ ) ve 21 yıl ve üstü kıdem yılına sahip ( $\bar{X} = 3.82$ ) olan tüm öğretmenler, okul yöneticilerinin okulda “Çoğu Zaman” demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini düşünmektedirler.

7. Görev yapılan okul tipi değişkeni açısından öğretmen görüşleri incelendiğinde, anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. A tipi ( $\bar{X} = 3.75$ ); B tipi ( $\bar{X} = 3.81$ ) ve C tipi okullarda ( $\bar{X} = 4.62$ ) görev yapan öğretmenlerin hepsi, yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışları “Çoğu zaman” demokratik bulduklarını ifade etmişlerdir.

### **C) Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin Birlikte Analizine Dayalı Olarak Ortaya Çıkan Sonuçlar**

1. İlköğretim okul öğretmenleri, yöneticilerin okul yönetiminde sergiledikleri tutum ve davranışları, “Çoğu zaman” ( $\bar{X} = 3.76$ ) demokratik olarak algılarken; ilköğretim okulu yöneticileri okul yönetimine ilişkin demokratik tutum ve davranışları “Her zaman” ( $\bar{X} = 4.55$ ) gösterdikleri görüşündedirler.

## ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

### A. Uygulamacılar İçin Öneriler

1. Okul yönetiminde sergiledikleri davranışlar açısından, yöneticilerini “Çoğu zaman” demokratik olarak algılayan öğretmenlerin, bu algılarını yükselterek “Her zaman” düzeyine çıkarabilmek için, yöneticilere, eğitim ve yönetim uygulamalarında demokrasi konularını içeren hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir.
2. Yöneticilerin beklenen düzeyde demokratik davranışlar göstermediğini düşünen öğretmenlerin varlığı dikkate alındığında, onlara kendi okul yöneticilerini seçebilme olanağı tanınabilir.
3. Branşı sınıf öğretmenliği olan yöneticilerin matematik ve fen bilimleri ile sosyal bilimler branşından olan yöneticilere kıyasla daha demokratik davrandıkları algısı araştırmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu sonuçtan hareketle, sınıf öğretmenliği dışındaki branşlara sahip yöneticilerin ayrı bir uygulamalı eğitim programına katılmaları önerilebilir.
4. Araştırmada, eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerin diğer fakültelerden mezun olan meslektaşlarına kıyasla yöneticilerini daha az demokratik algıladıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Öyleyse, okul yöneticilerinin, daha yüksek bir demokrasi bilincine sahip öğretmenler yetiştirdiği varsayılan eğitim fakültesi mezunlarından seçilmesi gereği önerilebilir.

### B. Araştırmacılar İçin Öneriler

1. İlköğretim okulu yöneticilerinin ne düzeyde demokratik yönetsel davranışlar gösterdiğini belirlemeye yönelik, yeni araştırmalar değişik coğrafi bölgelerde de yapılabilir.

2. Okul yöneticilerinin sergiledikleri tutum ve davranışların demokratiklik düzeyi orta öğretim kademesine yönelik olarak araştırılabilir.
3. Üniversite yöneticilerinin yönetsel tutum ve davranışlarının demokrasiye uygunluk düzeyini betimlemeyi amaçlayan araştırmalar akademik ve idari personel ile öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilebilir.
4. Okulu yöneticilerinin ne düzeyde demokratik davrandıklarına ilişkin her tür ve düzeyde öğrenim gören öğrenci görüşlerini içeren araştırmalar yapılabilir.
5. Demokratik okul yönetimi ve demokratik eğitim atmosferine yönelik kuramsal çalışmalar yapılabilir.

## KAYNAKÇA

Açıkalın, Aytaç. (1998). **Toplumsal, Kuramsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği**. 4. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Akçay, Tahsin. (2006). **Eğitim Denklemi**. İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.

Akpınar, B., & Turan, M. (20-21 May 2004). **Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde İlköğretim Öğretmenlerinin Demokrasi ve Demokrasi Eğitimine Bakış Açısı**. Paper Presented at the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.

Arblaster, Anthony. (1999). **Demokrasi**. Nilüfer Yılmaz (Çev.). Ankara: Doruk Yayınları. (Orijinal Yayın Basım Tarihi: 1987 – 1994).

Arslantürk, Zeki. (2001). **Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri**. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Aslan, Mahire. (2005). *Eğitim ve Yönetimde Demokrasi*. **Yönetici Eğitimi Seminer Notları**. İnönü Üniversitesi, 17 – 18 Şubat.

\_\_\_\_\_ (2006). **Sınıf Yönetiminde İlişki Politikaları**. 15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde Sunulan Bildiri. Muğla Üniversitesi, 13 – 15 Eylül.

**Athenian Democracy**. (2005). İnternet Kaynağı:

[http://en.wikipedia.org/wiki/Athenian\\_democracy](http://en.wikipedia.org/wiki/Athenian_democracy), Erişim Tarihi: 17.09.2005.

Atkinson, Philip. **The French Revolution – The Start of the Decline of Western Civilization**. (2005). İnternet Kaynağı:

<http://www.ourcivilisation.com/french.htm> Erişim Tarihi: 19.09.2005.

Aydın, A. (2000). **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Aydın, Mustafa. **Eğitim Yönetimi**. Hatiboğlu Basım ve Yayım. 6.Baskı. Ankara: 2000.
- Aytaç, Kemal. (1985). **Avrupa Okul Sistemlerinin Demokratlaştırılması**. 3. Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Balcı, Ali. (2005). **Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler**. 5. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Balcı, Bucak. E. (1993). **Türkiye’de Eğitim Politikaları ve Siyasi Parti Ödülleri**. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Başaran, İbrahim Ethem. **Örgütsel Davranış**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları. Ankara: 1982.
- \_\_\_\_\_ (1994). **Eğitime Giriş**. 4. Baskı. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bayrak, Coşkun. (2003).Ö. Demirel, Z. Kaya (Ed.). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bickmore, Kathy. (2003). **Discipline for Democracy?** İnternet Kaynağı: [http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content\\_storage\\_01/0000000b/80/22/ad/d3.pdf](http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/22/ad/d3.pdf). Erişim Tarihi: 12.05.2007
- Binbaşioğlu, Cavit. (1893). **Genel Öğretim Bilgisi**. 3. Basım. Ankara: Binbaşioğlu Yayınevi.
- Branson, Margaret Stimmann. (2004). **Education for Citizenship and The Teaching of Democracy in Schools**. Center for Civic Education, USA. Paper Presented at the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.



- Brosio, Richard. (1994). **Dewey As The Schoolmaster For Marx's Radical Democracy**. Philosophy of Education. Ball State University. İnternet Kaynağı: [http://www.ed.uiuc.edu/eps/PES-Yearbook/94\\_docs/BROSIO.HTM](http://www.ed.uiuc.edu/eps/PES-Yearbook/94_docs/BROSIO.HTM). Erişim Tarihi: 20.02.2007.
- Bursalıoğlu, Ziya. (1994). **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. Genişletilmiş 9. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Büyükkaragöz, S. & Kesici, ř. (1996) **Öğretmenlerin Hoşgörü ve Demokrasi Tutumları**. Eğitim Yönetimi, Yıl 2, Sayı 3, Sayfa 353-365
- \_\_\_\_\_ (1998). **Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi**. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Can, Niyazi. (2005). *Türk Milli Eğitim Sisteminde Demokrasi Eğitimi ve Sorunları*. **Çağdaş Eğitim Dergisi**. Haziran. Sayı: 321. Ankara: Saray Matbaacılık.
- Celep, Cevat. (2004). *Meslek Olarak Öğretmenlik*. Cevat Celep (Ed.). **Meslek Olarak Öğretmenlik**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ceylan, D. (2003). **Okul Yöneticilerinin Öğretmenleri Etkileme Tutumları**. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Chapman, J. (1995). **Creating and Managing the Democratic School**. (Ed. J.D. Chapman, I.D. Froumin, D.N. Aspin, London and Washington DC, The Falmer Press, 1: pp 1-29.
- Chen, Hsin-Jen. (2004). **Parental Participation in School Decision Making: Exploring the School Affairs Committee in a Taiwanese Primary School**. University of Cambridge, UK. Paper Presented at the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.

- Cılga, İbrahim. **Demokrasi İnsan Hakları Kültürü ve Çocuk Hakları**. Milli Eğitim Dergisi. Sayı:151. Temmuz, Ağustos, Eylül 2001. İnternet Kaynağı: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/cilga.htm>, Erişim Tarihi: 10.06.2006.
- Çavdar, Tefvik. (2004). **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**. 3. Baskı. Ankara: İmge Kitapevi.
- Çelik, Vehbi. (2000). **Okul Kültürü ve Yönetimi**. 2. Baskı. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Çelikkaya, Hasan. (1997). **Eğitime Giriş** (Pedagojik Formasyon amaçlı). 1. Baskı. İstanbul: ALFA Basım Yayım Dağıtım.
- Çınar, İkrım. (2002). *Eğitimin Tarihsel Temelleri*. Erdal Toprakçı (Ed.). **Eğitim Üzerine**. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Çınar, Orhan, & Büyükkasap, Erdoğan. (2004). **Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Birlikte Yaşama Kültürü Düzeyleri**. Paper Presented at the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.
- Dağlı, İhsan D.& Polat, Necati. (1999). **Demokrasi ve İnsan Hakları El Kitabı**. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Dahl, Bert.A. (2000). **On Democracy**. London: Yale University Press New Haven
- Demirbolat, Ayşe. (1997). *Eğitim – Demokrasi İlişkisi: Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi*. L. Küçükahmet (Ed.). **Eğitim Bilime Giriş**. 1. Baskı. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Human Rights Centre. (2006). **Democracy Assessment Framework**. İnternet Kaynağı: [http://www.democraticaudit.com/auditing\\_democracy/assessmentframework.php](http://www.democraticaudit.com/auditing_democracy/assessmentframework.php) Erişim Tarihi: 09.11.2006.

Dewey, John. (1996). **Demokrasi ve Eğitim**. (Çev.: M. Salih Otaran). İstanbul: Başarı Yayıncılık.

Ertürk, Selahattin. (1985). **Diktacı Tutum ve Demokrasi**. Dördüncü Baskı. Ankara: Gül Yayınevi.

Ertürk, Selahattin. (1993). **Diktacı Tutum ve Demokrasi**. Ankara: Kültür Bakanlığı Demokrasi Klasikleri. MAS Matbaası

Friedrich, Carl J. (1999). **Sınırlı Devlet**. Mehmet Turan (Çev.). Ankara: Gündoğan Yayınları.

Güler, M. (2003) **Sınıfta Öğretmen ve Öğrencilerin Demokratik Değerleri Benimseme ve Bunları Davranışlara Yansıtma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma**. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.

Gülmez, Mesut. (2001). **İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**. 2. Baskı. Ankara: TODAİE Yayını.

Gözütok, F.Dilek. (1995). **Öğretmenlerin Demokratik Tutumları**. Ankara: TDV yayınları.

**Habeas Corpus**. (2005). İnternet Kaynağı: [www.lectlaw.com/def/h001.htm](http://www.lectlaw.com/def/h001.htm), Erişim Tarihi: 20.09.2005

**Habeas Corpus**. (2005). İnternet Kaynağı: [www.bartleby.com/65/ha/habeasco.html](http://www.bartleby.com/65/ha/habeasco.html), Erişim Tarihi: 20.09.2005.

**Historymedren**. (2006). Erişim Tarihi: 10.01.2006. İnternet Kaynağı: <http://historymedren.about.com/b/a/126768.htm>

**History of Democracy.** (1999). İnternet Kaynağı:

[http://library.thinkquest.org/26466/history\\_of\\_democracy.html](http://library.thinkquest.org/26466/history_of_democracy.html), Erişim Tarihi: 17.09.2005.

**History of Magna Carta.** (2005). İnternet Kaynağı:

[http://en.wikipedia.org/wiki/Magna\\_Carta](http://en.wikipedia.org/wiki/Magna_Carta), Erişim Tarihi: 17.09.2005,

Ibeji, Mike. (2002). **King John and The Magna Carta.** Monarch and Leaders, İnternet Kaynağı:

[http://www.bbc.co.uk/history/state/monarchs\\_leaders/magna\\_05.shtml](http://www.bbc.co.uk/history/state/monarchs_leaders/magna_05.shtml), Erişim Tarihi: 20.09.2005,

Işıkgöz, Enes. **Demokrasi Eğitiminde İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Etkililiği.** Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: 1999.

İpek, Cemalettin. (2003). *Sınıf Ortamında Öğretmen.* Ömer Üre (Ed.). **Sınıf Yönetimi.** Ankara: Mikro Yayınları.

Kaldırım, E. (20–21 May 2004). **İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları.** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Kapusuzoğlu, Ş. (20–21 May 2004 ). **Çatışma Yönetimi Kapsamında Arabuluculuk ve Demokrasi Eğitimi.** Paper Presented at the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.

Karakütük, Kasım. **Demokratik Laik Eğitim.** Ankara: ANI Yayıncılık, Eylül 2001.

Karasar, Niyazi, (1998). **Araştırmalarda Rapor Hazırlama.** 9. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

\_\_\_\_\_ (1999). **Bilimsel Araştırma Yöntemi.** 9. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kartal, Sadık. (2006). *Sınıf Yönetiminde Demokratik Katılım. Yaşadıkça Eğitim*. İstanbul: Ekim – Kasım – Aralık 2006. Sayı: 92.

Kepenekçi, Yasemin Karaman. (2000). **İnsan Hakları Eğitimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kıncal, R. (2000). **İlköğretim Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratiklik Düzeyi**. Çanakkale: II. Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu (10-12 Mayıs).

Kongar, Emre. (2005). **Milli Egemenlik, Milli İrade ve Demokrasi**. İnternet Kaynağı: [http://www.kongar.org/aydinlanma/2004/416\\_Milli\\_Egemenlik,\\_Milli\\_Irade\\_ve\\_Demokrasi.php](http://www.kongar.org/aydinlanma/2004/416_Milli_Egemenlik,_Milli_Irade_ve_Demokrasi.php), Erişim Tarihi: 20.12.2005.

Köklü, Nilgün ve Diğerleri. (2006). **Sosyal Bilimler İçin İstatistik**. 2. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Kuzgun, Yıldız. (2000). *Eğitimde Kendini Gerçekleştirme*. (Ed. Şimşek, Ali). **Sınıfta Demokrasi**. s.1-26. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.

**Malatya 2006- 2007 Eğitim – Öğretim Yılı İstatistikleri**. İnternet Kaynağı: <http://malatya.meb.gov.tr/istatistikler/istatistik.htm>. Erişim Tarihi: 04.05.2007.

Mayo, H.B. (1964). **Demokratik Teoriye Giriş**. Emre Kongar (Çev.). Ankara: Ayyıldız Matbaası.

MEB. **İlköğretim Kurumları Yönetmeliği**. 27.08.2003 tarih ve 25212 sayılı Resmi Gazete ve 2552 sayılı Tebliğler Dergisi. İnternet Kaynağı: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/pdf/2552.pdf>, Erişim Tarihi: 20.06.2006,

**Nationalcenter.org**. (2006). Erişim Tarihi: 12.01.2006. İnternet Kaynağı: <http://www.nationalcenter.org/VirginiaDeclaration.html>

Nural, Eşref. (2002). *Okul ve Sınıf Ortamı*. Erdal Toprakçı (Ed.). **Eğitim Üzerine**. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi

- Oğur, S. P. (2003). **Genel Liselerde Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Yönetim Süreçlerine İlişkin Davranışları Demokratik Olarak Algılama Düzeylerinin Değerlendirilmesi (Ankara İli Örneği)**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Oğuz, A. (20-21 May 2004). **Demokratik Değerlerin Kazandırılmasında Etkin Öğretim Yöntemleri**. Paper Presented at the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.
- Okutan, Mehmet. (2003). **Okul Müdürlerinin İdari Davranışları**. Milli Eğitim Dergisi. Sayı: 157. Erişim Tarihi: 13.11.2006. İnternet Kaynağı: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/157/okutan.htm>
- Ortaylı, İlber. (1979). **Türkiye İdare Tarihi**. No: 180. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları
- Otluca, M. (1996). **Demokratik Eğitim İlkelerinin 1968 İlkokul Programına Yansımaları**. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- Owens, Robert G. (1987). **Organizational Behavior in Education**. Third Edition. Prentice/Hall International, Inc. Long Island, New York.
- Öncül, Remzi. (2000). **Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Özdemir, Servet. & Yalın, Halil İbrahim. (1999). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pigman, Bonnie Berkley. (2001). **Current Status Of The Effective Use of Classroom Rules: Without a plan, You Have a Plan ; It's A Plan To Fail**. The University of Toledo. DAI-A 62/02, p.448, Aug.

**Political Structure of TURKEY.** (2005). İnternet Kaynağı:  
<http://www.byegm.gov.tr/REFERENCES/Structure.htm>, Erişim Tarihi:  
20.12.2005.

Resmi Gazete. (2007). **Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Yöneticileri Atama Yönetmeliği.** 13.04.2007 Tarih ve 26492 sayılı Resmi Gazete.

Saray, Mehmet. (1999). **Türk Devletlerinde Meclis (Parlamento), Demokratik Düşünce ve Atatürk.** Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi

Sartori, Giovanni. (1996). **Demokrasi Teorisine Geri Dönüş.** Tuncer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan (Çev.) Ankara: Yetkin Yayınları.

Schmidt, Manfred. G. (2001). **Demokrasi Kuramlarına Giriş.** M. Emin Köktaş (Çev.) Ankara: Vadi Yayınları.

Selvi, K. (20-21 May 2004). **Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Amaç ve İçeriğinin Değerlendirilmesi.** Paper Presented at the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.

Seyitdanlıoğlu, Mehmet. (1996). **Rise and Development of the Liberal Thought in Turkey.** Sayı 2, Bahar. İnternet Kaynağı:  
<http://www.history.hacettepe.edu.tr/archive/liberalism.html>, Erişim Tarihi:  
20.12.2005.

Sezen, Saim. (2000). **Seçim ve Demokrasi.** Ankara: Gündoğan Yayınları.

**Simon De Montfort, Earl of Leicester.** (2005). İnternet Kaynağı:  
<http://historymedren.about.com/library/who/blwwsimon.htm>, Erişim Tarihi:  
18.09.2005.

Şahin, A. Ç. (1995). **İlköğretim Okullarında Yönetimin Demokrasi ve Otokrasi Boyutları Arasındaki Yeri**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Şimşek, Ali. (2000). (Ed.) **Sınıfta Demokrasi**. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.

**Tanzimat Fermani -- The Rescript of Gülhane – Gülhane Hatt-i Hümayunu**

**3 November 1839**. (2005). İnternet Kaynağı:

<http://www.bilkent.edu.tr/~genckaya/documents1.html>, Erişim Tarihi: 12.20.2005.

**TBMM**. (2007). İnternet Kaynağı: <http://www.tbmm.gov.tr/tarihce/tanitim.htm>, Erişim Tarihi: 15.06.2007.

**The Avalon Project: English Bill of Rights 1689**. (1996). İnternet Kaynağı:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/england.htm>, Erişim Tarihi: 19.09.2005.

**The Constitutional Court of Turkey**. (2005). İnternet Kaynağı:

<http://www.anayasa.gov.tr/engconst/COURT.HTM>, Erişim Tarihi: 20.12.2005.

**The Great Depression: 1892 – 1933 New Deal: 1933 – 1938**. (1996). İnternet Kaynağı:

<http://www.bergen.org/AAST/Projects/depression/causes.html>, Erişim Tarihi: 20.12.2005.

**The Virginia Declaration of Rights**. (2005). İnternet Kaynağı:

<http://www.nationalcenter.org/VirginiaDeclaration.html>, Erişim Tarihi: 19.09.2005.

**Third World Traveller**. (2006). Erişim Tarihi: 15.01.2006. İnternet Kaynağı:

[http://www.thirdworldtraveler.com/Chomsky/HR&US\\_Chom.html](http://www.thirdworldtraveler.com/Chomsky/HR&US_Chom.html):

**Thinkquest**. (2006). Erişim Tarihi: 10.01.2006 İnternet Kaynağı:

<http://library.thinkquest.org/10805/history-g.html>



- Touraine, Alain. (2004). **Demokrasi nedir?** (Çev. Olcay Kunal). 4. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Yayıncılık.
- Turan, Selahattin. (2000). **John Dewey's Report Of 1924 and His Recommendations On The Turkish Educational System Revisited**. History Of Education, VOL. 29, NO. 6, 543± 555. Department of Educational Studies, Osmangazi University, 26480 Meselik, Eskisehir, Turkey. İnternet Kaynağı: [http://www.sturan.info/index.php?option=com\\_content&task=view&id=12&Itemid=28](http://www.sturan.info/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=28). Erişim Tarihi: 12.06.2007.
- Türkoğlu, Adil. (1996). **99 Soruda Eğitim Bilimine Giriş**. İzmir: Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık.
- Universal Declaration of Human Rights**. (2005). İnternet Adresi: [http://www.thirdworldtraveler.com/Human%20Rights%20Documents/UN\\_Declaration\\_HR.html](http://www.thirdworldtraveler.com/Human%20Rights%20Documents/UN_Declaration_HR.html), Erişim Tarihi: 20.12.2005.
- Uras, Meral. (2002). *Eğitimin Toplumsal Temelleri*. Erdal Toprakçı (Ed.). **Eğitim Üzerine**. 1. Baskı. Ankara: Ütopya Yayınevi
- Uslu, M. (2003). **İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi: Öğretmen ve Öğrencilerin Demokratik Davranışları Sergileme Düzeyleri (Sakarya İli Örneği)**. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.
- Wang, Ya-Hsuan. (2004). **The Tension Between Ethnic Identity and Democratic Education**. Cambridge University, UK. Paper Presented at the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale.
- What Is Democracy?** İnternet Kaynağı: <http://www.libertyandlaw.org/democracy.html>, Erişim Tarihi: 18.04.2007.
- Wikipedia**. (2006). Erişim Tarihi. 08.01.2006. İnternet Kaynağı: <http://en.wikipedia.org/wiki/Democracy>

**Yale Law School.** (2006). Erişim Tarihi: 11.01.2006. İnternet Kaynağı:

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/england.htm>

Yenal, Oktay. (1999). **Ulusların Zenginliđi ve Uygarlığı – Eğitim Boyutu.** Ankara: Türkiye İş Bankası Kùltür Yayınları.

Yeşil, R. (2001). **İlköğretim Düzeyinde Okul ve Ailenin Demokratik Davranışlar Kazandırma Etkisi.** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.

Yeşil. Rùřtü. (2002). **Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldırım, Ali & şimşek, Hasan. (1999). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yılmaz, AYTEKİN. (2003). **Çağdaş Siyasal Akımlar: (Modern Demokraside Yeni Arayışlar).** 2. Baskı. Ankara: Vadi Yayınları.

Yozgat, Fazıl. (2001). **Bilimsel Araştırma Metodları.** Ankara: Yargı Yayınevi.

Zencirci, İsmail. (2003). **İlköğretim Okullarında Yönetimin Demokratiklik Düzeyinin Katılım, Özgürlük ve Özerklik Boyutları Açısından Değerlendirilmesi.** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

## **EKLER**

- EK-1** 2006-2007 Malatya İl Geneli İlköğretim Okulları; Okul, Derslik, Şube, Öğretmen ve Öğrenci Durumu İstatistiği
- EK-2** 2006-2007 Eğitim Öğretim Yılı, Malatya İli, İlçelere Göre İlköğretim Okulları, Öğrenci, Derslik ve Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları İstatistiği
- EK-3** Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Yönetici Formu
- EK-4** Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Öğretmen Formu
- EK-5** Faktör Analizi Sonuçları
- EK-6** Cronbach Alpha Güvenirlik Testi
- EK-7** Ölçek İle İlgili Uygulama İzin Yazısı
- EK-8** Sınıf Öğretmenliği Branşından Olan Yöneticilerin Kıdem Yıllarına Göre Dağılımı

**EK-1****MALATYA İL GENELİ İLKÖĞRETİM OKULLARI; OKUL, DERSLİK,ŞUBE ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ DURUMU**

İLÇESİ	Okul sayısı	Yerleşim Yeri		Derslik sayısı	Şube sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı		Toplam
		Köy	Şehir				Erkek	Kız	
<b>GENEL TOPLAM</b>	<b>602</b>	<b>477</b>	<b>126</b>	<b>3761</b>	<b>5484</b>	<b>5197</b>	<b>59858</b>	<b>55531</b>	<b>115389</b>
MERKEZ	163	87	76	1663	2572	3359	38768	35841	<b>74609</b>
AKÇADAĞ	55	50	6	258	359	228	2158	2070	<b>4228</b>
ARAPGİR	16	12	4	86	101	55	663	663	<b>1326</b>
ARGUVAN	12	10	2	60	75	57	516	448	<b>964</b>
BATTALGAZİ	29	19	10	191	246	248	2844	2600	<b>5444</b>
DARENDE	54	48	6	304	379	218	2743	2587	<b>5330</b>
DOĞANŞEHİR	37	32	5	269	300	245	3119	3032	<b>6151</b>
DOĞANYOL	12	10	2	45	60	22	345	333	<b>678</b>
HEKİMHAN	34	30	4	144	228	135	1458	1312	<b>2770</b>
KALE	18	17	1	53	99	41	468	394	<b>862</b>
KULUNCAK	18	17	1	71	111	46	705	632	<b>1337</b>
PÜTÜRGE	97	94	3	214	497	111	2105	1993	<b>4098</b>
YAZIHAN	28	27	1	133	175	103	1160	1094	<b>2254</b>
YEŞİLYURT	29	24	5	270	282	329	2806	2532	<b>5338</b>

## 2006-2007 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI İLÇELERE GÖRE İLKÖĞRETİM OKULLARI,ÖĞRENCİ,DERSLİK VE DERSLİK BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI

İLÇE ADI	OKUL SAYISI			ÖĞRENCİ SAYISI			DERSLİK SAYISI			ÖĞRETMEN SAYISI			DERSLİK BAŞINADÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI			ÖĞRETMEN BAŞINADÜŞEN ÖĞRENCİ SAYISI			Derslik Sayısı	Derslik İhtiyacı
	KÖY	ŞEHİR	TOPLAM	KÖY	ŞEHİR	TOPLAM	KÖY	ŞEHİR	TOPLAM	KÖY	ŞEHİR	TOPLAM	KÖY	ŞEHİR	TOPLAM	KÖY	ŞEHİR	TOPLAM		
MERKEZ	88	75	163	10981	63628	74609	399	1257	1656	507	2852	3359	28	51	45	22	22	22	2487	864
AKÇADAĞ	48	7	55	2784	1444	4228	203	55	258	151	77	228	14	26	16	18	19	19	141	
ARAPGİR	12	4	16	239	1087	1326	27	59	86	9	46	55	9	18	15	27	24	24	44	
ARGUVAN	10	2	12	582	382	964	42	18	60	38	19	57	14	21	16	15	20	17	32	
BATTALGAZİ	19	10	29	2093	3351	5444	92	99	191	102	146	248	23	34	29	21	23	22	181	13
DARENDE	48	6	54	3535	1795	5330	211	93	304	123	95	218	17	19	18	29	19	24	178	
DOĞANŞEHİR	32	5	37	4492	1659	6151	200	77	277	163	82	245	22	22	22	28	20	25	205	
DOĞANYOL	10	2	12	422	256	678	28	17	45	13	9	22	15	15	15	32	28	31	23	
HEKİMHAN	30	4	34	1186	1584	2770	98	45	143	63	72	135	12	35	19	19	22	21	92	8
KALE	17	1	18	551	311	862	42	11	53	29	12	41	13	28	16	19	26	21	29	
KULUNCAK	17	1	18	893	444	1337	54	17	71	30	16	46	17	26	19	30	28	29	45	
PÜTÜRGE	94	3	97	3191	907	4098	177	37	214	77	34	111	18	25	19	41	27	37	137	
YAZIHAN	27	1	28	1940	314	2254	115	18	133	85	18	103	17	17	17	23	17	22	75	
YEŞİLYURT	26	3	29	4234	1104	5338	227	43	270	277	52	329	19	26	20	15	21	16	178	
<b>İL TOPLAMI</b>	<b>478</b>	<b>124</b>	<b>602</b>	<b>37123</b>	<b>78266</b>	<b>115389</b>	<b>1915</b>	<b>1846</b>	<b>3761</b>	<b>1667</b>	<b>3530</b>	<b>5197</b>	<b>19</b>	<b>42</b>	<b>31</b>	<b>22</b>	<b>22</b>	<b>22</b>	<b>3846</b>	<b>884</b>

## EK-3

### Sayın Okul Yöneticisi,

Bu anket, **okul yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların demokratiklik düzeyini belirlemek** amacıyla düzenlenmiştir. Anketin birinci bölümünde, istatistiksel çözümler için kimlik bilgilerinizle ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise verilen sorular kapsamında kendinizi değerlendirmeniz beklenmektedir.

Ankete verilen yanıtlar bilimsel amaçla ve yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Bu nedenle isminizi yazmanıza gerek yoktur. Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız. Sağladığımız katkılar ve göstereceğiniz ilgi için şimdiden teşekkür ederim.

Aslı Ağıroğlu BAKIR  
Yüksek Lisans Öğrencisi

### I. BÖLÜM

1. Cinsiyetiniz:  Kadın  Erkek
2. Branşınız:  **Sınıf Öğretmenliği**  
 **Matematik ve Fen Bilimleri** (Fizik, Kimya, Biyoloji, Fen Bilgisi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, vb.)  
 **Sosyal Bilimler** (Coğrafya, Tarih, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Felsefe, Psikoloji, Sosyoloji, İş eğitimi, PDR, Resim, Beden Eğitimi, Müzik, Yabancı Dil, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, El sanatları)
3. Mezun olduğunuz Okul:  Eğitim Fakültesi  
 Diğer (Yazınız).....
4. Şu anki öğrenim düzeyiniz:  **Ön Lisans, Lisans Tamamlama** (2 veya 3 Yıllık Yüksek Öğretim)  
 **Lisans** (4 veya 5 Yıllık Yüksek Öğretim)  
 **Lisans Üstü** (Yüksek Lisans veya Doktora)
5. Yöneticilikteki kıdem yılınız:  1-5 Yıl arası  
 6-10 Yıl arası  
 11-15 Yıl arası  
 16-20 Yıl arası  
 21Yıl ve üstü
6. Görev yaptığımız okul tipi:  A Tipi Okul  
 B Tipi Okul  
 C Tipi Okul

## II. BÖLÜM

Aşağıda, okulda sergilediğiniz demokratik tutum ve davranışlar açısından değerlendirmenize yönelik sorular yer almaktadır. Her soruda belirtilen davranışı hangi sıklıkla gösterdiğinizizi dikkate alarak ilgili seçeneği (x) ile işaretleyiniz.

Yöneticilerin sergiledikleri davranışların sıklık düzeyleri ve anlamları şöyledir.

- 5: Her zaman**  
**4: Çoğu zaman**  
**3: Bazen**  
**2: Nadiren**  
**1: Hiçbir zaman**

Soru No	AŞAĞIDAKİ SORULARDA OKULDA SERGİLEDİĞİNİZ DAVRANIŞLARIN SIKLIK DÜZEYİNİ (X) İŞARETİYLE BELİRTİNİZ.	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
		5	4	3	2	1
1.	Öğretmenlerin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir eğitim ortamı oluştururum.					
2.	Farklı öğretim yöntemlerinin uygulanması konusunda öğretmenlere özgürlük tanırım					
3.	Okulda öğretmenlerin hak arama yollarını açık tutarım.					
4.	Okulda özgürlükçü bir ortam oluşması için çalışırım.					
5.	Örgütsel olanakları öğretmenler arasında eşit olarak dağıtırım.					
6.	Öğretmenlerin ders yüklerinin belirlenmesinde adil davranmaya özen gösteririm.					
7.	Okulda öğretmenlerin yönetimle olan ilişkilerini sürekli geliştirmeye çalışırım.					
8.	Öğretmenler arasında cinsiyet ayrımı yapmam.					
9.	Öğretmen performansını değerlendirirken tarafsız davranırım.					
10.	Okul personeli arasında siyasi, dini ya da etnik ayrım yapmam.					
11.	Başarılı öğretmenlerin ödüllendirilmesinde tarafsız davranırım.					
12.	Öğretmenleri ilgilendiren konularda onlara danışır ve görüşlerini alırım.					
13.	Zümre kararlarına saygılı davranırım.					
14.	Ders araç ve gereçlerinin seçiminde öğretmenlerin görüşlerini alırım.					
15.	Okulun vizyon ve misyonunu öğretmenlerle birlikte belirlerim.					
16.	Sadece çoğunluğun değil, tüm öğretmenlerin fikirlerini dikkate alırım.					
17.	Öğretmenlerle sürekli iletişim kurarım.					
18.	Üst yönetimlerden gelen emir ve kararları öğretmenlere zamanında duyururum.					
19.	Çalışanları yapıcı bir dille eleştiririm.					
20.	Öğretmenler arasında mesleki işbirliğini geliştirmeye çalışırım.					
21.	Öğretmenler arasındaki informal ilişkileri geliştirmeye çalışırım.					
22.	Okulu ilgilendiren konularda benimle aynı bakış açısını paylaşmayan öğretmenleri suçlamam.					
23.	Kendini geliştirmek (lisansüstü eğitim, hizmet içi eğitim, vb.) isteyen öğretmenlere destek olurum.					
24.	Öğretmenleri dinler ve onları anladığımı belli ederim.					
25.	Öğretmenleri küçük düşürücü ve onur kırıcı davranışlardan kaçınırım.					
26.	Okul yönetiminde sergilediği davranışların ölçütlerini ve mantığını öğretmenlerle paylaşıyorum.					
27.	Okuldaki programa ve işleyişe ait bilgileri öğretmenlerle paylaşıyorum.					
28.	Eleştiriye açığımdır.					

29.	Okulda yapılan işlerle ilgili öğretmenlere dönüt veririm.					
30.	Öğretmenleri öz değerlendirme yapmaya özendiririm.					
31.	Öğretmenlerle ilişkilerimde gerekmedikçe yönetsel konumumu bir etkileme aracı olarak kullanmam.					
32.	Sınıf içi demokrasinin sağlanması konusunda öğretmenleri yönlendiririm.					
33.	Eğitim ve bilimdeki değişme ve gelişmelerin okula yansımaları sağlarım.					



## EK-4

### Sayın Öğretmenim,

Bu anket, okul yöneticilerinin okulda sergiledikleri tutum ve davranışların demokratiklik düzeyini belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Anketin birinci bölümünde, istatistiksel çözümler için kimlik bilgilerinizle ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise verilen sorular kapsamında yöneticilerinizi değerlendirmeniz beklenmektedir.

Ankete verilen yanıtlar bilimsel amaçla ve yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Bu nedenle isminizi yazmanıza gerek yoktur. Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız. Sağladığımız katkılar ve göstereceğiniz ilgi için şimdiden teşekkür ederim.

Aslı Ağroğlu BAKIR  
Yüksek Lisans Öğrencisi

### I. BÖLÜM

1. Cinsiyetiniz:  Kadın  Erkek
2. Branşınız:  Sınıf Öğretmenliği  
 Matematik ve Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji, Fen Bilgisi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, vb.)  
 Sosyal Bilimler (Coğrafya, Tarih, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Felsefe, Psikoloji, Sosyoloji, İş eğitimi, PDR, Resim, Beden Eğitimi, Müzik, Yabancı Dil, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, El sanatları)
3. Mezun olduğunuz Okul:  Eğitim Fakültesi  
 Diğer (Yazınız).....
4. Şu anki öğrenim düzeyiniz:  Ön Lisans, Lisans Tamamlama (2 veya 3 Yıllık Yüksek Öğretim)  
 Lisans (4 veya 5 Yıllık Yüksek Öğretim)  
 Lisans Üstü (Yüksek Lisans veya Doktora)
5. Öğretmenlikteki kıdem yılınız:  1-5 Yıl arası  
 6-10 Yıl arası  
 11-15 Yıl arası  
 16-20 Yıl arası  
 21 Yıl ve üstü
6. Görev yaptığımız okul tipi:  A Tipi Okul  
 B Tipi Okul  
 C Tipi Okul

## II. BÖLÜM

Aşağıda, sergiledikleri demokratik tutum ve davranışlar açısından okul yöneticinizi değerlendirmenize yönelik sorular yer almaktadır. Her soruda belirtilen davranışı yöneticinizin hangi sıklıkla gösterdiğini dikkate alarak ilgili seçeneği (x) ile işaretleyiniz.

Yöneticilerin sergiledikleri davranışların sıklık düzeyleri ve anlamları şöyledir.

- 5: Her zaman**  
**4: Çoğu zaman**  
**3: Bazen**  
**2: Nadiren**  
**1: Hiçbir zaman**

Soru No	AŞAĞIDAKİ SORULARDA OKUL YÖNETİCİNİZİN SERGİLEDİĞİ DAVRANIŞLARIN SIKLIK DÜZEYİNİ (X) İŞARETİYLE BELİRTİNİZ.	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
		5	4	3	2	1
	<b>Okul Müdürümüz;</b>					
1.	Öğretmenlerin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir eğitim ortamı oluşturur.					
2.	Farklı öğretim yöntemlerinin uygulanması konusunda öğretmenlere özgürlük tanır.					
3.	Okulda öğretmenlerin hak arama yollarını açık tutar.					
4.	Okulda özgürlükçü bir ortam oluşması için çalışır.					
5.	Örgütsel olanakları öğretmenler arasında eşit olarak dağıtır.					
6.	Öğretmenlerin ders yüklerinin belirlenmesinde adil davranmaya özen gösterir.					
7.	Okulda öğretmenlerin yönetimle olan ilişkilerini sürekli geliştirmeye çalışır.					
8.	Öğretmenler arasında cinsiyet ayrımı yapmaz.					
9.	Öğretmen performansını değerlendirirken tarafsız davranır.					
10.	Okul personeli arasında siyasi, dini ya da etnik ayrım yapmaz.					
11.	Başarılı öğretmenlerin ödüllendirilmesinde tarafsız davranır.					
12.	Öğretmenleri ilgilendiren konularda onlara danışır ve görüşlerini alır.					
13.	Zümre kararlarına saygılıdır.					
14.	Ders araç ve gereçlerinin seçiminde öğretmenlerin görüşlerini alır.					
15.	Okulun vizyon ve misyonunu öğretmenlerle birlikte belirler.					
16.	Sadece çoğunluğun değil, tüm öğretmenlerin fikirlerini dikkate alır.					
17.	Öğretmenlerle sürekli iletişim halindedir.					
18.	Üst yönetimlerden gelen emir ve kararları öğretmenlere zamanında duyurur.					
19.	Çalışanları yapıcı bir dille eleştirir.					
20.	Öğretmenler arasında mesleki işbirliğini geliştirmeye çalışır.					
21.	Öğretmenler arasındaki informal ilişkileri geliştirmeye çalışır.					
22.	Okulu ilgilendiren konularda kendisiyle ilgili aynı bakış açısını paylaşmayan öğretmenleri suçlamaz.					
23.	Kendini geliştirmek (lisansüstü eğitim, hizmet içi eğitim, vb.) isteyen öğretmenlere destek olur.					
24.	Öğretmenleri dinler ve onları anladığını belli eder.					
25.	Öğretmenleri küçük düşürücü ve onur kırıcı davranışlardan kaçınır.					
26.	Okul yönetiminde sergilediği davranışların ölçütlerini ve mantığını öğretmenlerle paylaşır.					

27.	Okuldaki programa ve işleyişe ait bilgileri öğretmenlerle paylaşır.					
28.	Eleştiriye açıktır.					
29.	Okulda yapılan işlerle ilgili öğretmenlere dönüt verir.					
30.	Öğretmenleri öz değerlendirme yapmaya özendirir.					
31.	Öğretmenlerle ilişkilerinde gerekmedikçe yönetsel konumunu bir etkileme aracı olarak kullanmaz.					
32.	Sınıf içi demokrasinin sağlanması konusunda öğretmenleri yönlendirir.					
33.	Eğitim ve bilimdeki değişme ve gelişmelerin okula yansımaları sağlar.					

**EK-5****Communalities**

	Initial	Extraction
soru.1	1.000	.785
soru 1	1.000	.481
soru 1	1.000	.735
soru 1	1.000	.752
soru 1	1.000	.607
soru 1	1.000	.639
soru 1	1.000	.784
soru 1	1.000	.650
soru 1	1.000	.761
soru 1	1.000	.833
soru 1	1.000	.739
soru 1	1.000	.723
soru 1	1.000	.571
soru 1	1.000	.659
soru 1	1.000	.737
soru 1	1.000	.739
soru 1	1.000	.676
soru 1	1.000	.601
soru 1	1.000	.659
soru 1	1.000	.732
soru 1	1.000	.699
soru 1	1.000	.717
soru 1	1.000	.736
soru 1	1.000	.771
soru 1	1.000	.615
soru 1	1.000	.781
soru 1	1.000	.682
soru 1	1.000	.805
soru 1	1.000	.722
soru 1	1.000	.672
soru 1	1.000	.654
soru 1	1.000	.687
soru 1	1.000	.758

Extraction Method: Principal Component Analysis.

**Total Variance Explained**

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	19.952	60.459	60.459	19.952	60.459	60.459
2	1.820	5.515	65.975	1.820	5.515	65.975
3	1.394	4.223	70.198	1.394	4.223	70.198
4	.902	2.733	72.931			
5	.859	2.602	75.533			
6	.731	2.217	77.749			
7	.662	2.005	79.755			
8	.599	1.814	81.569			
9	.550	1.666	83.235			
10	.546	1.654	84.889			
11	.472	1.430	86.318			
12	.442	1.340	87.658			
13	.402	1.219	88.877			
14	.351	1.064	89.941			
15	.317	.962	90.903			
16	.307	.930	91.832			
17	.282	.855	92.688			
18	.273	.829	93.516			
19	.247	.750	94.266			
20	.227	.688	94.954			
21	.197	.597	95.551			
22	.183	.555	96.106			
23	.166	.504	96.610			
24	.153	.464	97.073			
25	.146	.442	97.515			
26	.137	.415	97.930			
27	.132	.401	98.331			
28	.121	.368	98.699			
29	.109	.332	99.030			
30	.097	.294	99.324			
31	.092	.280	99.604			
32	.080	.242	99.846			
33	.051	.154	100.000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

**Component Matrix(a)**

	Component		
	1	2	3
soru.1	.673	.566	.113
soru 1	.685	-.070	.079
soru 1	.711	.451	.160
soru 1	.779	.362	.120
soru 1	.769	-.101	.077
soru 1	.732	-.196	.255
soru 1	.885	-.008	.000
soru 1	.597	-.217	.496
soru 1	.828	-.228	.155
soru 1	.706	-.225	.533
soru 1	.812	-.219	.179
soru 1	.754	.367	.141
soru 1	.649	.376	-.096
soru 1	.773	-.249	-.017
soru 1	.840	.054	-.167
soru 1	.839	.157	-.099
soru 1	.795	-.022	-.210
soru 1	.729	-.264	.020
soru 1	.761	-.063	-.275
soru 1	.791	.237	-.224
soru 1	.802	.195	-.132
soru 1	.819	.024	.215
soru 1	.837	-.189	.007
soru 1	.870	.109	-.032
soru 1	.775	.109	-.045
soru 1	.877	-.029	-.103
soru 1	.771	-.130	-.266
soru 1	.877	.185	-.024
soru 1	.792	-.153	-.266
soru 1	.694	-.268	-.343
soru 1	.777	.052	.220
soru 1	.747	-.279	-.226
soru 1	.814	-.304	-.058

Undefined error #11401 - Cannot open text file "C:\PROGRA~1\SPSS\en\windows\spss.err": No such file  
a 3 components extracted.

## EK – 6

### Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	389	100,0
	Excluded( a)	0	,0
	Total	389	100,0

a Listwise deletion based on all variables in the procedure.

### Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,980	33

**EK - 7**



**EK – 8**

**Meslek grubu \* kıdem yılı \* öğretmenin branşı Crosstabulation**

Count

öğretmenin branşı			kıdem yılı					Total
	1-5 arası	6-10 arası	11-15 arası	16-20 arası	5,00			
Sınıf	Meslek grubu	Müdür	2	4	4	6	10	26
		Öğretmen	2	24	28	40	108	202
		Total	4	28	32	46	118	228
Mat-Fen	Meslek grubu	Müdür	1	0	2	2	1	6
		Öğretmen	9	15	7	4	9	44
		Total	10	15	9	6	10	50
Sosyal	Meslek grubu	Müdür	0	1	0	1	1	3
		Öğretmen	29	41	19	8	11	108
		Total	29	42	19	9	12	111